

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL ADALET YAPILARININ MEKÂNSAL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Önder Dinler

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı

MAYIS 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL ADALET YAPILARININ MEKÂNSAL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Önder DİNLER
502111142**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İpek Akpınar

MAYIS 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502111142 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Önder Dinler** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**İSTANBUL ADALET YAPILARININ MEKANSAL ANALİZİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. İpek Akpınar**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Hakkı Yırtıcı**
İstanbul Kültür Üniversitesi

Doç. Dr. Hüseyin Kahvecioğlu
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **20 Nisan 2015**
Savunma Tarihi : **18 Mayıs 2015**

Aileme,

ÖNSÖZ

İstanbul Adalet Yapılarının Mekânsal Analizi, devlet ile birey arasındaki ilişkinin kent ve mimarlık irdelenmesi ve bunun ‘Adalet Sarayı’ gibi hem dil üzerinde, hem de çok ciddi imaj ifade eden yapıların üzerinden nasıl okunulabileceğini incelemek amacı ile yazılmıştır. Yazının yazılmış olduğu zamanın, politik ve sosyolojik olarak toplumun genelinde ve bireyler üzerinde belirli baskın bir etkisinin olduğu görülecektir. Yaşamış olduğumuz çağın yarattığı bir tepkiselliğin çok sıcak olduğu herhalde, ilerleyen yıllarda yaşananlar ve değişen güncel koşullar bu çalışmaya bakıldığında fark edileceğini düşünüyorum.

Tezin kapsamı, inceleme olarak seçilen konunun derinliği ve kavramsal ilişkileri çok geniş bir alana yayılmaktadır. Tarafımdan eksik bırakılan ya da yapılmış hataların ilerleyen zamanda tekrar ele alınıp değerlendirilebileceğini düşünüyorum.

Bu tezi yazılmasında değerli tez hocam Doç. Dr. İpek Akpınar’ın yol gösterici rolü çok büyüktür. Kendisinin tez yazım süreci içerisinde bana gösterdiği sabır ve inancından dolayı müteşekkirim. Gündelik hayatımızda fark edilenin yazılması ve akademik bir tez haline getirilmesi sürecimde her zaman desteği olan aileme çok teşekkür ederim.

Mayıs 2015

Önder Dinler
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xiii
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1 İstanbul'daki Adalet Yapılarının Gelişimi; Sultanahmet Adalet Sarayı	3
1.2 Öncül Çalışmalar	8
1.3 Mekânsal Analizin Çerçevesi ve Strüktürü	10
2. KENT ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ.....	15
2.1 Bakırköy Adalet Sarayı	21
2.2 Çağlayan Adalet Sarayı	24
2.3 Kartal Adalet Sarayı	26
3. ALAN ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ.....	31
3.1 Bakırköy Adalet Sarayı	39
3.2 Çağlayan Adalet Sarayı	41
3.3 Kartal Adalet Sarayı	43
4. YAPI ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ	51
4.1 Bakırköy Adalet Sarayı	53
4.2 Çağlayan Adalet Sarayı	59
4.3 Kartal Adalet Sarayı	64
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	75
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	107

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Henri Prost Atmeydanı masterplanı	4
Şekil 1.2 : Sultanahmet Adalet Sarayı çevre ilişkileri	5
Şekil 1.3 : Sultanahmet Adalet Sarayı Atmeydanı ve arkeolojik alan ile birlikte	6
Şekil 1.4 : 1978’de Sedad Hakkı Eldem’in Sultanahmet Adalet Sarayı önerisi.....	7
Şekil 2.1 : İstanbul’da adalet yapılarının yerleşimi	20
Şekil 2.2 : Bakırköy Adalet Sarayı kentsel komşuluklar	23
Şekil 2.3 : Çağlayan Adalet Sarayı kentsel komşuluklar.....	24
Şekil 2.4 : Kartal Adalet Sarayı kentsel komşuluklar	27
Şekil 2.5 : İstanbul adalet yapılarının kent içindeki komşuları	29
Şekil 3.1 : Bakırköy Adalet Sarayı komşulukları	33
Şekil 3.2 : Kartal Adalet Sarayı komşusu olan ‘Hukukçular Towers’	33
Şekil 3.3 : Bakırköy Adalet Sarayı çevre ilişkileri	39
Şekil 3.4 : Bakırköy Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri	40
Şekil 3.5 : Bakırköy Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit.....	41
Şekil 3.6 : Çağlayan Adalet Sarayı çevre ilişkileri	41
Şekil 3.7 : Çağlayan Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri	42
Şekil 3.8 : Çağlayan Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit	43
Şekil 3.9 : Kartal Adalet Sarayı çevre ilişkileri	44
Şekil 3.10 : Kartal Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri	45
Şekil 3.11 : Kartal Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit.....	45
Şekil 3.12 : İstanbul adalet yapıları alan yerleşim şemaları ve kesitler	49
Şekil 4.1 : Bakırköy Adalet Sarayı ön avlusu.....	53
Şekil 4.2 : Bakırköy Adalet Sarayı iç avlu	54
Şekil 4.3 : Bakırköy Adalet Sarayı ana avlu gravürler ve yazılar	55
Şekil 4.4 : Bakırköy Adalet Sarayı ofis alanları	55
Şekil 4.5 : Bakırköy Adalet Sarayı iç dolaşım alanları.....	56
Şekil 4.6 : Bakırköy Adalet Sarayı iç avlular	56
Şekil 4.7 : Bakırköy Adalet Sarayı iç mekân dolaşım yolları.....	57
Şekil 4.8 : Bakırköy Adalet Sarayı çevresinde düzenlenen otoparklar	57
Şekil 4.9 : Bakırköy Adalet Sarayı arka servis yolu.....	58
Şekil 4.10 : Çağlayan Adalet Sarayı meydan girişi	59
Şekil 4.11 : Çağlayan Adalet Sarayı ofis alanları	60
Şekil 4.12 : Çağlayan Adalet Sarayı iç dolaşım alanları	60
Şekil 4.13 : Çağlayan Adalet Sarayı iç avlular	61
Şekil 4.14 : Çağlayan Adalet Sarayı iç dolaşım avluları	62
Şekil 4.15 : Çağlayan Adalet Sarayı ana giriş avlusu ve sosyal aktiviteler	63
Şekil 4.16 : Kartal Adalet Sarayı ana giriş arkadı	64
Şekil 4.17 : Kartal Adalet Sarayı ana giriş danışma	65
Şekil 4.18 : Kartal Adalet Sarayı; savcı bölümü (Bölüm E) avlusu	65
Şekil 4.19 : Kartal Adalet Sarayı ofis alanları	66
Şekil 4.20 : Kartal Adalet Sarayı iç dolaşım alanları.....	66
Şekil 4.21 : Kartal Adalet Sarayı iç ve dış avlular.....	67
Şekil 4.22 : Kartal Adalet Sarayı bloklar arası kot farkı teraslaması.....	68
Şekil 4.23 : Kartal Adalet Sarayı otopark giriş.....	68
Şekil 4.24 : Kartal Adalet Sarayı iç dolaşım alanları.....	69
Şekil 4.25 : Kartal Adalet Sarayı sergi alanı.....	69

Şekil 4.26 : Kartal Adalet Sarayı iç mekanda basit işlevleri görececek dükkanlar	70
Şekil 4.27 : İstanbul adalet yapılarının mekânsal analizi.....	73

İSTANBUL ADALET YAPILARININ MEKÂNSAL ANALİZİ

ÖZET

Tez çalışmasının çıkış noktası adalet yapılarının kentsel kamusal bir alan olup olmaması sorusu ile başlamıştır. Kamu ilişkisini, yapı – kamusal alan ilişkisi üzerinden okunma yapılması hedeflemiştir.

İstanbul’da üç yeni adalet yapısı ele alınmaktadır. İlk olarak modern Türkiye Cumhuriyetinin ilk Adalet yapılarından biri olan Sultanahmet Adalet Sarayı incelenmesi ile başlayıp yakın dönemde inşa edilen üç adalet sarayının; Bakırköy Adalet Sarayı, Çağlayan Adalet Sarayı, Kartal Adalet Sarayı ölçeksel mekânsal kent ve kullanıcı ile kurdukları ilişki üzerinden analiz edilmiştir.

İstanbul metropoliten alanında adalet yapılarının kent içindeki yerlerini tam olarak anlayabilmemiz için mimari ölçekten ve kentsel ölçekte bakmamız gerekmektedir. Bu tez adalet yapılarını kentsel ölçekte incelemesini yapıp dönemin kamusalılık anlayışını incelerken aynı zamanda binaların mekân analizlerini de yaparak adalet yapılarının mekân özelliklerini incelemektedir.

Birinci bölümde kamu hizmet yapılarından olan adalet binalarının kentle ilişkileri ve İstanbul’daki tarihçesi aktarılmaktadır. Erken dönem Cumhuriyet yapısı olan Sultanahmet Adalet Sarayı ile başlayan inceleme bu adalet yapısının kentle kurduğu ilişkinin irdelenmesinin ardından, yerli ve yabancı adalet yapılarının; mekânsal, sosyal ideolojisinin incelendiği literatür araştırmaları yapılmıştır.

İkinci bölümde İstanbul’daki üç adalet yapısının kentte konumlanmaları irdelenmektedir. Metropol olan kentin, her iki kıtada büyümesi ve bunlara hizmet verecek kamu yapılarının görev paylaşımları ile kent coğrafyasında aldıkları yerler incelenmiştir. Bu üç adalet yapısının kent coğrafyasındaki yerleşimlerinde komşu olduğu yapı grupları ve kent dokusu ile ilişkileri aktarılmıştır.

Üçüncü bölümde adalet yapılarının yakın çevresi ile olan etkileşimleri ele alınmıştır. Yapıların alan ölçeğinde arazilerine ne şekilde yerleştikleri incelenmektedir. Bunun sonucunda adalet yapılarında yapı ve boşluklar ile kalan alanda ilişkisizlik vurgulanmıştır.

Dördüncü bölümde adalet yapıları, bina ölçeğinde incelenmiştir. İnşa edilen üç adalet yapısının da rasyonel mekan anlayışına sahip bir şekilde, farklı mimarlar tarafından tasarlanıp inşa edilmesi bazı mekânsal benzerlikler ve farklılıklar yaratmıştır.

Sonuç bölümünde kent ölçeğinde, alan ölçeğinde ve yapı ölçeğinde olmak üzere üç ayrı ölçekte kentle ilişkileri incelenen adalet yapıları hakkında varılan sonuçlar ele alınmış, adalet binalarının rasyonel yapı tipolojisi ve neo-liberal kentte kentsel kamusal mekanı üretme biçimleri ve kentsel kamusal mekan olan adalet yapılarının ortaklıkları üzerine tartışılmıştır.

SPACE ANALYSIS OF THE COURTHOUSE BUILDINGS IN ISTANBUL AREA

SUMMARY

Thesis, relative to the structure of Istanbul's three justice positioned in the urban periphery, the urban scale is discussed with the investigation in the field of scale and space scale.

This review process at the Justice building architects, open-ended interviews with users of the officers and employees of the justice building structure is made of Justice. Justice of the thesis with the spatial structure of motivation to start thanks to the appearance of the state where contact with the public, that the presence of space in the city has caused my thinking can not be explained by a functional state. This urban space is immaterial, have occurred in the city scale, the attitude taken against users against the city and also reflects the ideology.

At the beginning of the study, the architectural spaces of the state, and cited as an example of ideological formation could consider my justice structures, the metropolis of the same functions, such as Istanbul, the example of building on different dates Çağlayan and the Sultanahmet Palace of Justice, Kartal and taken to the Bakırköy Courthouse.

Close when the period compared to the built justice structures with similarities and early judicial construction of settlements in the city that were recognized structure - have changed the context of the relationship, the architecture of public buildings in this research neoliberal city and has directed changes to examine their publicity. For this reason, instead of looking at the justice building in Istanbul with an ideological lens in the spatial reading was redirected to look at the urban scale architecture as the higher scale to be able to read the new orientation of the neoliberal city.

First described in the thesis to fulfill the judicial function over the desired date, by sharing their function over time in urban centers are multi-functional management structure regain their private spaces. With the change of the management structure of the city center features the concept of losing time and publicity and scale of urban growth and change the location of the metropolises acquisition forms are observed. This is especially noteworthy settle in the urban environment of the new structure with the scale of monumental grandeur. In this context, the meaning of justice building structural features are also inverted. This radical change of scale indication of the approach shown in the concept of justice and law sturdy? The basic question, whether this new structure of the spatial and semantic analysis possible with the evolving physical? Architect, what is the approach to the design of the justice structure? Besides this approach, what is the meaning of justice structures and architectural elements of the scalar size? This question of theses structures in the light of justice and focuses on spatial properties. In parallel, the justice spaces need not occur only in origin; In the same time the question is asked whether it overlaps with the features of parallel spaces metropolis of Istanbul features.

As a direct result of reading can not be made in the 20th century, the ideology of Justice building space planning space; research could have a direct reading of the spatial political ideology. However, we accept that urban space is not an empty space free of symbolic meanings; non-political metropolis were found on the production of physical locations forming another ideological mentality that logic and evidence with regard chain.

Close similarity of the building in the city of justice structures built in the period and in comparison with the early stages of the justice structure changes of the difference is the publics understanding of the architecture of public buildings in the neo-liberal city in this research and has directed changes to examine their publicity. Therefore, instead of looking at the structures of justice in Istanbul thesis with an ideological lens in the spatial reading was redirected to look at the urban scale architecture as the higher scale to be able to read the new orientation of the neoliberal city.

The first part of the analysis of Justice spatial structure; The result of the change in the neoliberal approach and methods of modern city planning, addressed the highways and the distribution of the city's public spaces result in a change of transportation concepts and architectural walk to reach the loss of structure in the city. The historical process of the transformation of the metropolis Istanbul, the result of political and economic change in the mentality of Istanbul opening to global capital flows globally, distributed periphery to the center of public buildings in the city center has left the tourist or consumer spaces. Processes that result in scattered locations to find places edge mobile services in the city's main routes in the city have been investigated. The cause of the problem and the results observed up to the judgment based on the spatial analysis of the structure that justice is handled.

In the second part; equity structure of the sessions in their areas, 'urban context' structure in the context of the neighborhood and the neighborhood environment with close relations were discussed. To examine their position in the physical mass of the urban fabric of Justice as well as the structure of the urban environment and spatial relationships they are located has been transferred to a schematic drawing. Residential structures were examined in their fields of justice structures were considered negative. This architecture of the area observed as a result of the construction beyond the critical size and no longer by taking irrelevance between context rather than an aesthetic appreciation of these structures; It has been observed from space can be read mathematical magnitude.

In the third part; "Building scale in 'justice examined the structure of the interior features is taken into space fiction, and environmental quality. The interior projection of formal state ideology becomes apparent that the situation was handled. Critical size through the planning of the monumental building in the city state of the field of justice has been observed as their rationality foreground. Grid systems, and the plans were found to be effective in this building fronts alike. Monumental scale structure in the interior and exterior dimensions of justice that is beyond the human scale floor and the floor.

Starting out with the harmonization process with EU criteria, and all courthouses in the city as a result of this renewal of the discourse is planned to be carried out as a target by collecting together the ease of use. In this way, especially the delay of the judicial problems posed by dispersed equity structure and the elimination of workload as the problem and reducing the paper paperwork burden with developing technology judicial system's computer and technology network (UYAP) is planned to be

integrated (Erbay 2009). Thriving metropolis that solves the problems of human transport as integrated into the transportation network, instead of integrating justice structures to create a site bringing together justice, it has legitimized the process of being built structures in mind the enormous scale users rationality. This new and unused idle or busy public buildings in the city in return for other purposes, with a planned area of use is provided by evaluating the opening of new areas of urban rent.

Using all the power architecture performing structural changes on the city through this discourse, the political ideology of the 'no', 'building' builds upon the presentation of the factor. Which was discovered during research Another finding was representing the political ideology in architectural spaces, the justice building was built in the small town tracks while much more pronounced in large urban political ideology say the global neoliberal of the space itself representation of ideological referent has been shown to record the very presentation. Architects and architecture is seen here as a passive position to the active position now. Erkan, it does not, by way of press release is intended to use the event to build their own propaganda.

As a result of all of them, collecting all authority in the hands of power, and that the egalitarian structure built to prove the case to be equitable justice; square meter area, as does the size of the numerical value and figure out propaganda. This reductionism is an attempt to consolidate its grip on the language and write an email with the way his discourse on public broadcast media. However, the gap between language and structures built in the architectural spatial reality, the gap between the rhetoric and the language used for applications not addressed this ruling provides self hesitancy. That is exactly the image of ideology.

1. GİRİŞ

Mimarlık çevremizi biçimlendirir. Mimari tasarımlarımız toplumun ihtiyaç ve gereksinimleri ile biçimlenir. Bu şekilde mimarlık toplumun değerlerini, mekân gereksinimlerini fiziki olarak var ederek yansıtır. Tezin başlama sorusu adalet yapılarının devletin mekânsal görünümü ile kamunun temas yeri olması sayesinde, bu mekânın kentteki mevcudiyetinin sadece işlevsel bir durum ile açıklanamayacağını düşüncesidir. Kamusal kent mekânı, kent ölçeğinde var oluşu, kullanıcıya karşı ve kente karşı aldığı tavır aynı zamanda ideolojisini de yansıtmaktadır. Bu tezde İstanbul'daki adalet yapıları üzerinden; adalet kavramının adliye binaları ile kente ne şekilde yansıtıldığı, ne biçimlerde var edildiği okunurken, mimari olarak İstanbul'un metropolleşmesinde değişen kamusal mekân kavramı ele alınacaktır.

Siyasi ideolojilerin -özellikle de 20. yüzyıl başında "aşırı" olarak nitelendirilenlerinin- ürettiği fiziksel çevrelerde, ideolojinin varlığı son derece belirgindir. Bu siyasi ideolojiler bütüncül yaklaşımlara sahiptirler ve bu özellikleriyle modernist projenin tutumu ile paralellikler gösterirler (Harvey, 2006).

Farklı siyasi ideolojilerin bünyelerinde barındırdıkları dünya görüşünün (ya da fikirlerin) fiziksel çevreye bariz olarak yansımaları beklenmemelidir ve benzer ideolojilerin izlerini bir arada gruplandırma çabasının bazı durumlarda anlamsız olabileceği ileri sürülebilir (Foucault, 2005). Ancak, egemen siyasi ideoloji her durumda gücünü göstermek eğilimindedir. Unutmamak gerekir ki diğer ideoloji grupları (hukuk ideolojisi, estetik ideoloji vb.) arasında siyasi ideolojiler, toplumun bütününe seslenme kaygısını daha fazla taşımaktadır. Bu sebeple siyasi ideolojilerin fiziksel çevreyi daha kapsamlı olarak etkiledikleri kabul edilebilir.

Kentlerde ya da kentsel parçalarda özellikle siyasal sistemlerin ana erk odakları, yasama, yürütme ve yargı yapılarının egemen ideolojilerin gücünü yansıtan yapılar olması beklenebilir. Ancak, bu yapılarda bile, daha çok anıtsallık ön planda olmuştur ve egemen ideolojinin niteliğinden çok gücünü yansıtmaya eğilimi göstermektedir.

Yakın dönemde inşa edilen adalet yapılarının kent içindeki yerleşimlerinin benzerlikleri ve erken dönem adalet yapıları ile kıyaslandığında fark edilen yapı – bağlam ilişkilerinin değişmiş olması, bu araştırmayı neoliberal kentte kamu yapılarının mimarisinde ve kamusalılıklarındaki değişiklikleri incelemeye yöneltmiştir. Bu sebepten dolayı İstanbul'daki adalet yapılarının mekânsal okumasında ideolojik bir mercek ile bakmak yerine, neoliberal kentin yeni yönelimlerini okuyabilmek için mimari olarak daha üst ölçek olan kentsel ölçekte bakılmaya yönelenilmiştir.

Tezde ilk olarak anlatılmak istenen tarih boyunca adalet işlevini de yerine getiren, kent merkezlerindeki çok işlevli yönetim yapılarının zaman içinde işlevlerini paylaştırarak kendi özel mekânlarına kavuşmalarıdır. Yönetim yapılarının kent merkezlerindeki özelliklerini zaman içinde kaybetmeleri ve kamusalılık ve ölçek büyümesi kavramının değişmesi ile birlikte metropolleşen kentte yer edinme biçimlerinin değişmeleri gözlemlenmektedir. Bu yeni yapıların özellikle kentsel çevreye yerleşmeleri anıtsal heybetin ölçekleri ile dikkat çekmektedir. Bu kapsamda adalet yapılarının anlamı yapısal özellikleri de evirilmektedir. Bu radikal ölçek değişimleri Adalet ve hukuk kavramına gösterilen yaklaşımların göstergesi midir? Temel soru, acaba bu fiziksel evrilme ile birlikte bu yeni yapıların mekânsal ve anlamsal analizleri mümkün müdür? Mimarın, adalet yapılarının tasarımındaki yaklaşımı nedir? Bu yaklaşımın yanında, adalet yapılarında mimari öğelerin ve ölçeksel büyüklüğün anlamı nedir? Bu soruların ışığında tez adalet yapılarına ve mekânsal özelliklerine odaklanmaktadır. Buna paralel olarak, adalet mekânlarının sadece ihtiyaç kökenli olarak oluşmadığı; aynı zamanda Buna paralel olarak özelliklerinin İstanbul metropol kent mekanının özellikleri ile örtüşüp örtüşmediği sorusu sorulmaktadır.

Siyasi ideolojilerin kendilerini modernite ile belirgin kıldığı kabul edilecek olursa, Endüstri Devrimi ve modernleşme ile karmaşılaşan sorunları artarak farklılaşan kentler, bu ideolojilerin fiziksel çevredeki yansımalarını en yoğun taşıyan odaklar olarak konumlandırılabilir. Özellikle görece daha baskıcı rejimlerin kendilerini daha belirgin ortaya koydukları düşünülerek, siyasi ideolojilerin fiziksel çevrede izlerinin sürülebileceği en önemli yerlerden bazılarının başkentler olduğu söylenebilir (Göl 2009). Kent planlamasından iç mekân düzenlerine kadar kentleri meydana getiren birçok farklı ölçekte fikirler bu büyük kentlerde fiziksel olarak kendilerini göstermektedir.

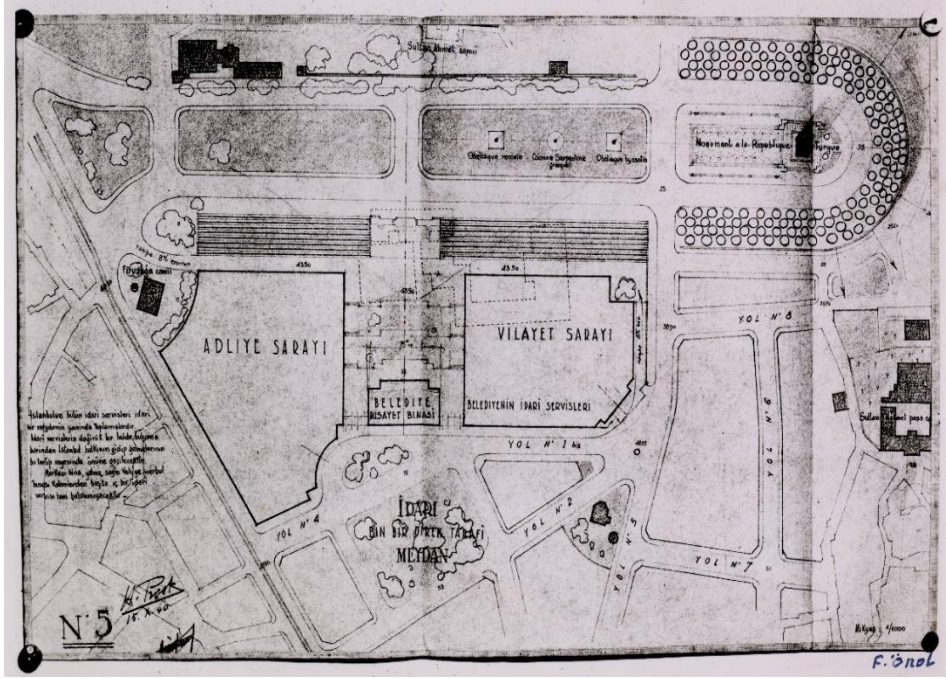
Tez, İstanbul'da Adalet yapılarının kentin ihtiyaçlarına göre yeniden konumlandırılmalarından yola çıkmaktadır. Ama öncelikle yapı ve tezin yazım süreci üzerindeki çalışmalar aktarılmaktadır.

1.1 İstanbul'daki Adalet Yapılarının Gelişimi; Sultanahmet Adalet Sarayı

Bu bölümde Erken Cumhuriyet döneminin ulus inşasının bir örneği olan İstanbul'da Atmeydanı ve Sultanahmet Adalet Sarayı Masterplanı incelenecektir. Bu dönemde yapılan mekânsal ve kentsel planlamalar tıpkı aynı dönemin diğer örnekleri gibi Sovyet Devletlerinin ya da Faşist yönetimlerin aynı planlama ideolojiler ile yapılmışlardır. Bu planlamalarda topluma ortak bir payda yaratmak için bir hikaye sunma ve ulus devletin ortak toplumsal bir biçim arayışına zemin hazırlama çabası görülmektedir.

İstanbul'da kent merkezinde halkın toplanabileceği bir kamusal alan aynı zamanda sivil ve askeri törenleri izleyebileceği bir meydan planlanmıştır. 1937 Nazım Planında 'güney uçta yer alan mekteplerin yıkılması ile birlikte açılmış antik Hipodrom üstünde yer alan Büyük Cumhuriyet Meydanı (Atmeydanı) *'çok yüksek, Boğaz'dan ve Marmara'dan geçen her yolcunun görebileceği sembolik bir anıt'* ile Adalet Sarayı'yla yakınındaki yönetim binalarını barındıracak şekilde düşünülmüştür. Planlanan alanda gerekli binalar yıkılacak ayrıca Hipodrom'un göz alıcı ve her yöne egemen olacak şekilde düzenlenmesi için her yanı boşaltılacaktır. Son olarak da batı yönünde adalet yapısı tek başına egemen olacaktır (Pinon, 2010).

Henri Prost Adalet Sarayı ile ilgili bir çalışma yapar. 7 Temmuz 1942 tarihli bir plan Adliye Sarayı olarak devasa bir yapıyı göstermektedir. Yapı dört büyük binadan oluşmaktadır. İlki meydana bakan ağır bir binadır. Kuzey cephesi Firuz Ağa Camii'ne bakar ve küçük binayı öne çıkarmak üzere eğrileşir; ikincisi, arkadan İbrahim Paşa Sarayı'na doğru uzanır, batıya doğru tarak biçiminde yönelir; arkada (Binbirdirek Sarnıcı üstünde) kalan öteki iki bina daha küçüktür. L biçimli olup kentsel dokuya doğru yönelmek suretiyle (Klodfarer Caddesi) yanlamasına uzanır, bazı şubeler (Tevkifhane) ve Tapu Kadastro Binası da bu bölüm içerisindedir. Meydana bakan cephenin, dönemin Fransız mimarisinden geleneksel esintiler de taşıyan tipik bir özelliği olarak büyük, anıtsal bir girişi vardır. (Pinon, 2010)

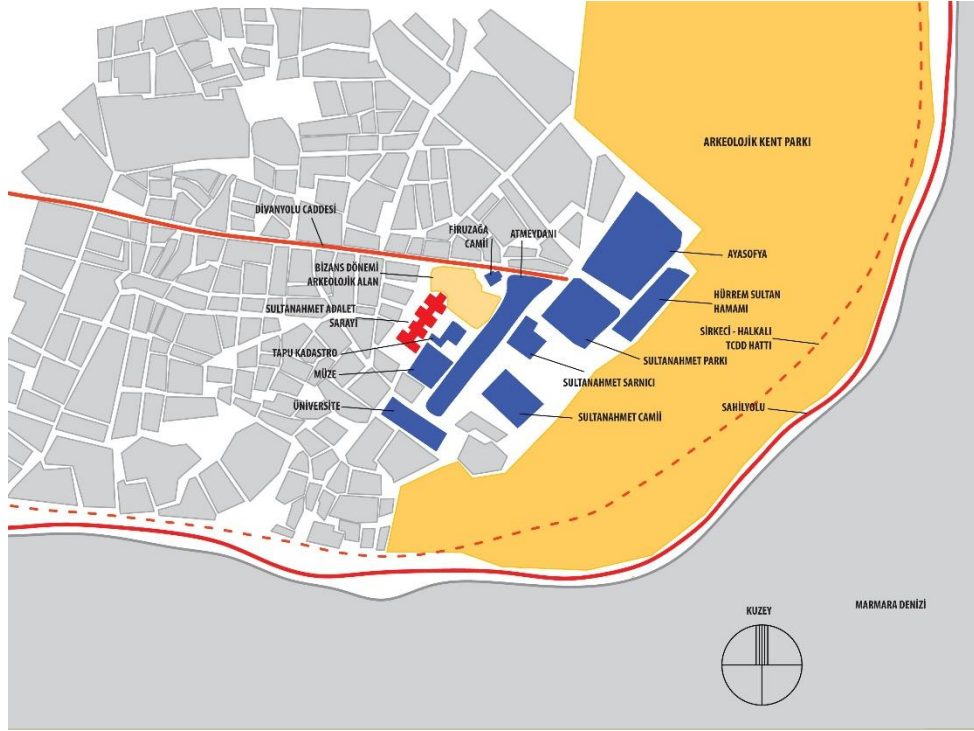
Şekil 1.1 : Henri Prost Atmeydanı masterplanı

Sedad Hakkı Eldem'in başında olduğu bir komisyon 1946'da Adalet Sarayı'nın nerede yapılacağına karar vermek için toplanır. Hazırlanan raporda Adalet Sarayı'nın kent merkezinden çok uzakta bulunan Atatürk Bulvarı'nın üzerine inşa edilmesine karşı çıkılır. Geriye kalan yer istimlak bedellerinin çok fazla olacağı düşünülen ve İstanbul'un en önemli yeri olduğu düşünülen Sultanahmet Meydanı'nda bir alandır. Komisyon inşa edilecek yapının çevresindeki eski Türk yapılarıyla uyum içinde bir mimari görünüm olması koşulu ile araziye seçer ve yarışma düzenleme kararı alınır.

Yarışmada S.H. Eldem ve E.Onat, H.Prost'unkine çok yakın bir proje sunarlar: Meydanın kenarında yer alan, ölçülü bir giriş kapısı bulunan yapının arkasında, büyük duruşma salonu vardır; arka tarafta, İmran Öktem Caddesi'ne diklemesine uzanan bir dizi kanat, bu birimleri tam ortalarından bölen devasa bir koridor üzerinde dağılır, bu da çifte tarak oluşturur.

Ancak alanla ilgili bir diğer sorun ise 1942'de Alman Enstitüsü arkeologları R.Neumann ve A.M. Schineider, bu arazide Azize Euphemia Kilisesi'nin kalıntılarıyla birlikte Bizans freskleri bulmuşlardır. Sedad Hakkı Eldem ve Emin Onat'ın hazırladıkları proje seçilir ama Azize Euphemia Kilisesi ile Laussos ve Antiokhos saraylarının kalıntılarının korunması gerektiğinden köklü bir değişiklik getirilir. Meydana bakan bina tamamen kaldırılır ve her şey, İmran Öktem Caddesi boyunca uzanan, projenin ilk halindeki gibi, çifte taraklı ya da dişli bina üzerinde yoğunlaşır.

1951 Temmuz ayı başında yapım süreçlerine başlanır. İnşaatın 29 Mayıs 1953'te İstanbul'un fetih yıldönümünde bitirilmesi öngörülür. Ancak binanın inşası 1955 yılında tamamlanır ve o yıl hizmete girer (Pinon, 2010).

Şekil 1.2 : Sultanahmet Adalet Sarayı çevre ilişkileri

1978 yılında İstanbul'un nüfus olarak büyümesi ve fiziki olarak kent çeperlerinin yayılması sonucu Merkez Adalet Sarayı kentin hukuk yapısı olma ihtiyacına cevap verememektedir. Bu kullanım problemlerinden dolayı Adalet binasının mevcut durumu yeniden gündeme gelir. Halkın bu noktaya kolaylıkla ulaşabileceği ve farklı toplu taşıma araçları ile ulaşımının mümkün olduğu, kentte periferide değil kentin ağırlık merkezinde olması gerektiği, aynı zamanda Saray'ın şehrin en işlek ve en kalabalık merkezinde olmasının yanında işlek trafiğin tam ortasında değil ama yakınında bulunması gerekliliği belirtilir. Yapının büyütülmesi veya yeni bir alan seçilmesi konusunda bir yol belirlenmesi hakkında karar verilmesi için akademik ve mesleki komisyonlarca, ayrıca müellif olarak Sedat Hakkı Eldem'in kişisel gayretleri ile; mevcut halde yarım bırakılan Adalet Sarayı'nın hem mimari hem de şehircilik açısından uygun olmadığına ve bulunduğu yerin İstanbul'da bir Adalet yapısı için olabilecek en uygun yer olduğu görüşü hâkim olur. Yeniden bir Adalet yapısı inşası için kentte ulaşılabilir ve merkezi olma durumunu sağlayan bir alanın kamulaştırma çok yüksek maliyette olacağı ve Sultanahmet Meydanı gibi eşsiz bir alanda yarım

bırakılan bir binanın hem kent imajına uygun düşmediği hem de kentin en görkemli yapılarından biri olması gereken Adalet Sarayı yapısının doğru bir şekilde temsilinin sağlanmadığı düşünülür.

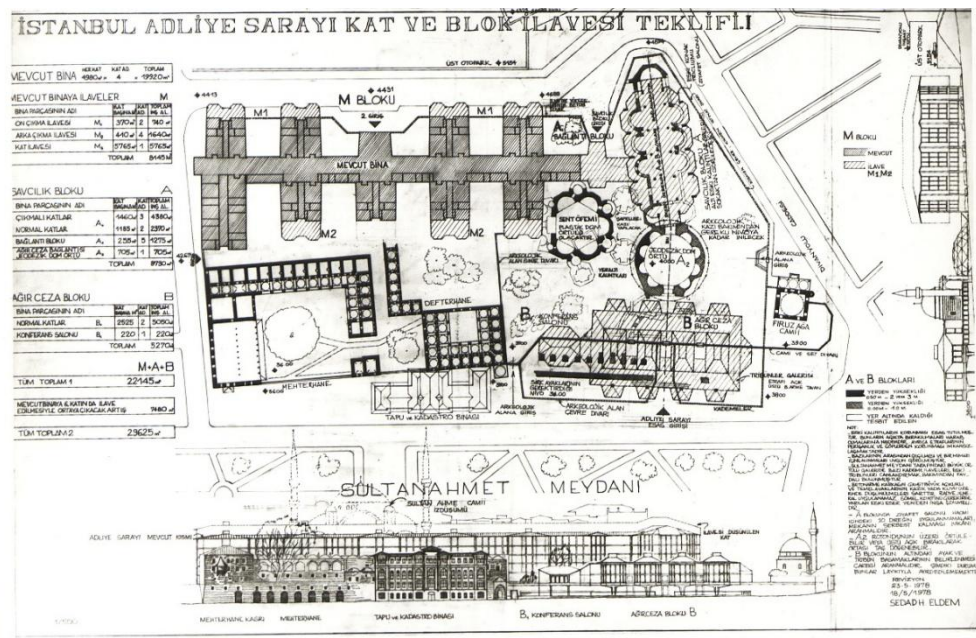
Ek binaların tasarlanış süreçlerinde resmi bakanlık ve baroların görüşlerin yanı sıra üniversitelerin görüşleri de alınır. Üniversitelerin Restorasyon Bölümlerinin verdiği görüşlerde, Adalet Sarayının yerinin seçiminin ilk başında daha hatalı olduğu zira alanda nazım imar planları sonrasında ortaya çıkan eserlerin Adalet Sarayı planlamasında dikkate alınmadığı ve bu merkezi idari ve iş yapıları planlamalarının, kendi çevrelerine ve kent çevresine ne şekilde bir iş yükü getireceği hesaplanmadığı belirtilir. Bu idari ve iş yapılarının yan kollarının kentin o bölgesine gelmesi ile komşulukları bulunan arkeolojik kent alanı ve tarihi kent dokusunun uyum gösteremeyeceği bir işlev yükü ile karşılaştığı belirtilir. Tarihi eski yapıların kötü ofis yapılarına dönüştüğü, Prost'un nazım planında arkeolojik kent alanı olarak planlanan yerdeki mimari dokunun bozulduğu, yoğun iş trafiğinin buradaki yaşamı olumsuz olarak etkilediği, bölgede ciddi otopark sıkıntılarının yaşandığı belirtilmiştir.

Şekil 1.3 : Sultanahmet Adalet Sarayı Atmeydanı ve arkeolojik alan ile birlikte

Bu doğrultuda Anıtlar Kurulunca Hazırlanan raporlarda St. Euphemi arkeolojik topluluğunun binanın altında kalan kısmında teşhir edilebilecek şekilde muhafazası ve diğer saray kalıntılarının da zarar verilmeyecek şekilde korunması halinde alan Adalet Sarayı inşasının mümkün olduğuna karar verilir. Alanda yapılmaya çalışılan koruma

Ancak tüm bu projelendirmeler ve çalışmalar maddi yetersizlikler nedeni ile gerçekleşemez ve Sultanahmet Adliye Sarayı yarım bir yapı olarak kullanılmaya devam eder. 1991 yılında Bakırköy Adliye Sarayı inşası planlanır. Bu sayede sur içindeki semtler ve diğer bazı semtler yine Sultanahmet Adliye Sarayına bağlı olur iken Sur dışındaki adliyelerin yükü Bakırköy’de yapılacak olan binaya aktarılması planlanır.

Şekil 1.4 : 1978’de Sedat Hakkı Eldem’in Sultanahmet Adalet Sarayı önerisi

Sultanahmet Adliye Sarayı'nın, İstanbul Adliyesi olarak kullanımına 25 Temmuz 2012'de son verilir. Bu binadaki tüm mahkemeler ve savcılıklar Çağlayan Meydanında inşa edilen yeni İstanbul Adliyesine taşınır. Yapı mevcut durumda boş haldedir.

Sonuç olarak Sultanahmet Adliyesi, yapının yapıldığı dönemi ele alırsak; kente bütüncül bakan, kenti ve kentliyi ön plana alan, kentsel kamusal mekânları kentin kullanımına sunma çabasında olan bir tasarım anlayışının ürünüdür.

1.2 Öncül Çalışmalar

Adalet yapıları üzerine Türkiye'de ve dünyada yapılmış araştırma sayıları azdır. Bu tez çalışması aşağıda belirtilen çalışmaların ışığında kavramsal çerçevesi kurgulanmıştır;

Rosenbloom (1998), *Social Ideology as Seen Through Courthouse and Courtroom Architecture* makalesinde adalet yapılarının sosyal çevreye devletin ve ideolojinin gösterimi olduğunu her dönemin kendi ideolojisine göre adalet saraylarını biçimlendirdiğini belirtir. İdeolojilerin topluma ifade etmek istedikleri, toplumda var olmasını istedikleri düşünce sisteminin kamu mimarisinde okunabileceğini söyler. Mimarinin bu ideolojik düşüncelere ve hayallere biçim verdiğini, ideolojilerin mimari sayesinde görünür kılındığını belirtir. 19.yy Sosyalizmi ile 20.yy Faşizm ideolojilerinin mekânın inşasında mimariyi bir araç olarak kullanma fikri ile mimarın mekân yaratma rolünün yeniden tanımladıklarını iddia eder. Mimari mekân okumasını Amerikan adalet yapıları üzerinden yapar. neoklasik adalet sarayı imajı ile güncel mimari örnekleri olan adalet saraylarını kıyaslamaktadır. Adalet yapılarının iç mekânlarının da dış mekânlarının, uygulayıcı ideolojiye göre mimari biçimlerinin değişimlerini sorgulaması açısından yararlanılan bir kaynaktır.

Göl (2009), yüksek lisans tezi, mimarinin ideoloji ile doğrudan ne şekilde ilişkiye girdiği, erk ve otoritenin mekan üretiminde mimar ile nasıl bir ilişki geliştirdiği ve bunun sonuçları ile birlikte, buna karşı mimarın ne şekillerde bir direnç üretebildiği konusunu ele almıştır. Erk ve otoritenin mimari ile tarihsel bağlamda ilişkileri ne şekilde geliştiği sorgulamıştır. Yazılan tezin, bu araştırma için ideoloji - mekân üretimi ve mimarlık ilişkisini sorgulaması ile adalet sarayları kamu mimarisi ve ideoloji bağlamında incelemede araştırma zemini oluşturmuştur.

Erbay (2003), yüksek lisans tezi, adalet saraylarının ihtiyaçlarına göre mekânlarının düzenleme şekillerini ve ideal mekân ölçülerini bulmaya çalışmıştır. Türk Hukuk sisteminin özellikleri araştırılmış ve bu hukuk sistemine uygun mimari kompozisyonlar elde edilmeye çalışılmıştır. Türkiye ve Yurtdışından rneklerle anlatan bir tezdur. Adalet yapısının göstergebilim üzerinden anlamı ve kentle ilişkisine odaklanmamış, onun yerine adalet yapılarının ihtiyaç programlarını ve binaların kütle ilişkileri detaylı bir şekilde araştırmış ve dünyadaki örneklerle kıyaslanmıştır. Yapılan kapsamlı araştırmalarla adalet sarayı mekânlarının geleceğine dair tutarlı mekân önerilerine sahiptir.

Flanders (2006), Adalet yapıları hakkında yazılmış ender kapsamlı bir çalışmadır. Kapsam olarak Amerikan Adalet yapılarının tarihsel gelişimini anlatır. Kentle olan ilişkilerini ve kamusal alana hem fiziki olarak hem de sembolik anlamı olarak inceleyen bir kitaptır. Adalet Saraylarının mekânsal okumasında koydukları kuralları ve sistematik önemlidir. Adalet Sarayları hakkında bir öneri vermemekle bu yapının Birleşik Devletlerdeki gelişimini anlatmaya odaklanmıştır. Yapıların kentle ve çevresi ile ilişkilerinin yanı sıra yapılarda zaman içinde farklı kentlerde inşa edilen adalet sarayları üzerinden değişen mimari beğenileri açıklamakta ve rneklemetedir.

Chattopadhyay (2014), kamusal alan ve kamusal mekân kavramlarının incelendiği kent toplumunun değişik coğrafyalarda ve değişik yönetim biçimlerinde şekillendiğini dünyadan örneklerle anlatan bir çalışmadır. Benim açımdan kamusal alanda kamusal mekânı oluşturan öğeler ve kamunun gereksinimlerini rneklemesi açısından faydalı olmuştur. Kentin sanat ve teknik kavramlarla açıklamanın bir noktaya kadar yeterli olduğu kentin sosyal ilişkiler ağı ile var olduğunu gösteren bir eserdir.

Bu çalışmaların ışığında tezde yöntem ve yaklaşım olarak; çalışma alanlarında gözlemler yapılmıştır. Düzensiz kullanıcıların ve sürekli kullanıcılar çalışanlarla görüşmeler yapılmış ve yapıların üzerine konuşulmuştur. Kullanıcıların yapının içindeki davranışları izlenmiştir. Adalet yapılarının içinde mesleklerini icra eden kişilerle yapılar hakkında görüşleri sorulmuş yapıların olumlu ve olumsuz yönleri hakkında bilgiler alınmıştır. Yapıların mimarları ile açık uçlu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin verimliliği açısından, yapı içinde ‘idari’ kullanıcıların görüşmeleri kayıt altına alınmamıştır. Bu görüşmelerde yapıların tasarım süreçleri tasarım fikirleri ve yapım aşamalarındaki durumlar mimarları ifade

edilmiştir. Yapıların kent ve çevresi ile olan ilişkisi incelenmiştir. Yapının çevresindeki yapısal ve işlevsel değişimler gözlemlenmiştir.

1.3 Mekânsal Analizin Çerçevesi ve Strüktürü

Fiziksel çevre ile egemen ideolojilerin varlığını farklı başlıklar altında ele almanın oldukça zor olduğu ortadadır. Hirst, Mekân ve Güç adlı kitabında bu ayrımı makro ve mikro ölçekleri tanımlayarak yapmıştır (Hirst, 2005). Hirst, mekânsal ölçekleri, mikro-makro ayrımı dışında üç başlık altında ele almıştır: devletlerarası, şehir ve yapı ölçeği. Ancak, adalet yapılarının incelenmesi bağlamında bu ayrımın daha farklı yapılabileceği düşünülmüştür. Tez İstanbul'daki üç Adalet yapısını ölçek açısından sınıflandırarak üç ana eksende inceleyecektir. Bu eksenler; kentsel ölçek, alan ölçeği (yakın çevre ilişkileri) ve bina ölçeğidir. Bu ölçeklerin seçilme nedeni, bu yapı gruplarına üst ölçekte ve yakın ölçekte mimarlık bilgisi içinden bakabilme amacını güder.

İlk olarak kent ölçeğinde adalet yapılarının incelenmesi yapılacaktır. İstanbul'un hızlı değişen yapısı sebebi ile kentten metropole geçişi sırasında değişen kamusalılık kavramı İstanbul'da inşa edilen devasa ölçekteki adalet yapıları üzerinden anlatılacaktır. Adalet yapılarının büyük kentte yerleşim sistemleri incelenecektir. Adalet yapıları içlerinde barındırdıkları yoğun kullanım kapasiteleri sayesinde kentte kamunun bulunduğu ve yoğunlaştığı bir nokta olmaktadır. Bu kamusal yoğunluk potansiyeli beraberinde Adalet yapılarının yapı alanı üzerinde ve kentsel çevresinde bir kamusalılık oluşturabilme kapasitesini sağlar. Bu kentsel devinim sayesinde Adalet Sarayları kentsel kamusal mekânlardır.

Kentin metropolleşmesi ile kentin tekil merkezliğinden çıkan kamusalılığın parçalanması modern kapitalist toplumda gerçekleşir. Yapılar artık ana ulaşım akslarında yan yana dizilerek bir yapı dokusu, bir kent oluşturmaya çalışmaktadırlar. Küresel Metropol olan İstanbul'un Adalet yapıları da bu mantıkla kent içinde yer edinmekte hatta kenti oluşturmaktadırlar. Bu gelişimin sonucunda adalet sarayları yapılarının mimari mekânlarının kent içinde konumlanmaları kentsel ölçekte nasıl şekillendiği incelenecektir.

Adliye yapılarının kullanıcı yoğunluğu nedeni ile sahip olduğu kamusalılık yaratabilme potansiyeli, İstanbul'un Cumhuriyet'in erken dönem planların da, kent meydanlarını

ve kamusal alanların üzerinde canlandırıcı bir etki yaratacak şekilde yer edilmesi sağlanmıştır. İlerleyen kentleşme ve metropolleşme sürecinde kentte otoyol kenarlarında yerleşen Adliye yapıları, kullanıcılarının mümkün olduğunca çabuk ulaşılabilirdiği, bu mekanlarla bağlantılı çalışanların İstanbul’da tüm alanlara en çabuk şekilde hizmet verebilecek şekilde merkezi konumların tercih edildiği görülmektedir.

İkinci olarak ele alınan kısım; Alan Ölçeğinde Adalet Saraylarının incelenmesidir. Yapıların yerleştikleri alanda nasıl konumlandıkları, ve kent mekanı ile birlikte yapı alanının içinde yaratılmaya çalışılan kamusal etkisi incelenmektedir. Adalet yapılarının bulundukları bölgede çevrelerine uyguladıkları etkiler örnekler üzerinden gözlemlenmiştir. Bunlar mimari olarak ölçek ve büyüklüklerinin komşulukları ile yarattıkları kontrastların yanı sıra, kentte devletin devlet binalarının yer seçimi ile kentsel rantın nasıl dağıtımında bulunduklarına bakıldı. Adalet Sarayları devlet kurumunun kamusal alanda halk karşısında fiziki olarak görünürlüğü ve etkileşimi olan yapılardır.

Adalet yapıları elde edilirken yapıların devasallığı kamuya ne şekilde yansıtıldığı ideolojinin mimarlığı ve mimari mekânı ne şekilde kullandığının ispatı yapılmıştır. Basın yayın yolu ile her dönemde bir övünç kaynağı haline getirilen bu yapıların; neden estetik değerler üzerinden değil sadece içlerinde barındırdıkları rakamsal değerlerin propagandasının yapıldığı incelenmektedir. Bu yapıların projeleri elde edilirken mimarlarının tasarım düşüncelerinin değerlendirilmesinde, her üç adalet sarayının yarışma şekilleri farklı olsa bile, bir mimari yarışma sürecinden geçmeleri elde edilmeleri yönünden ortak paydalarıdır. Adalet yapıları aynı zamanda merkezi iş yapılarıdır dolayısı ile yerleştikleri bölgelerde komşuluklarının işlevlerini ve her tür araç ve insan kullanım yoğunluklarını ve profillerini değiştirirler. Alan örneklemelerinde kentte çevrelerinde yarattıkları etkiler incelenecektir.

Tarihsel dönemde, Kentin hızlı büyümesi ve Sultanahmet Adliye Sarayının fiziksel alan yetersizliklerinden dolayı İstanbul’un tüm ilçelerine yayılmış durumda olan mahkeme yapıları, yargı reformları ile birlikte gruplanıp belirli lokasyonlar da birlikte hizmet görecektir şekilde yeni fiziksel yapıya kavuşturulması öngörülmüştür. Yargı reformu ile birlikte yapılması istenen gruplama da adli kampüsler de öne çıksa da bu işlevlerin tekil yapılar içinde çözümlenmesi tercih edilmiştir. Bunun sonucunda İstanbul’da üç adet adalet yapısı inşa edilmesi planlanmıştır.

Adalet yapılarının tekil binalar halinde inşa edilmesi, kamunun adalet saraylarını kent içinde konumlandırma anlayışını değiştirmesi nedeni ile adalet saraylarının kentteki görünürlükleri artık kent merkezindeki kamusal alanlarda değil, kentin ulaşım ağlarının üzerinde, her zaman tüm kent kullanıcıların gözüne çarpacak şekillerde ve büyüklüklerde inşa edilen yapılar haline gelmiştir. Burada Adalet yapıları için yapılan yer tercihlerinin yanı sıra yapılan yapıların ölçek tercihi olarak ‘büyük’ yapı olacak şekilde tercih edilmelerinin ideolojik nedenlerinin de olduğu açıktır.

Üçüncü kısımda da Yapı Ölçeğinde Adalet Mekânları incelenecektir. Yapıların belirli bir yapım tipolojisi oluşturup oluşturmadığı üç büyük adalet yapısının iç mekân özelliklerine sırasıyla bakılmıştır. ‘Monumental’ kamusal bir yapı olarak adalet yapıları incelenmiştir. Burada devasa ve ihtişamlı yapıların sadece maddi temelli olmalarından kaynaklı olmayıp; yapıları tasarlayan mimarların adalet kavramına tasarımlarında ne şekilde biç ve dış mekanda biçim verdiklerinin incelenmesi yapılmaktadır. Anıtsallık ilişkisi iç ve dış mekâna nasıl yansıtıldığı örnekler üzerinden incelenecek. Adalet kavramı ile adalet işlevini yerine getiren yapıların mekânsal olarak ne şekilde birbirlerini tamamladıkları görülmektedir.

Adalet yapılarının inşasında, büyük bina olarak inşa edilme tercihleri, teknik yeterlilik gözetilerek incelendiğinde, işlevselci bir yaklaşım olarak doğru bir çıkarım doğrultusundadır. Ancak gayri maddi bir mekân üretimi olan bu binaların insanın algılama ölçeğinden çok daha büyük yapılar olarak yapılmasının tercihi aynı zaman da ideolojiktir de. Metropolleşen kentteki, kentten soyutlaşan mekânlar ile adalet sistemini fiziki gözle görülür büyüklüğe erdirmek isteyen ideoloji tamamen birbiri ile üst üste örtüşür durumdadır.

Yapılar kendilerini kamuya mimari estetik beğenisinden öte yapı alanının sayısal değerleri üzerinden sunar. Burada mimari bir beğeni ve estetik değerlendirmeden öte yapının ne kadar alana oturduğu, içinde kaç çalışanın olacağı, mahkeme salonları, savcı odaları, kalemler ve veznelere varıncaya kadar alan büyüklüğünü olumlayıcı bir bakış açısıyla övünme aracı olarak sunması, günümüzde mimari eserin sunumunda ve kavrayışında nicelleşmesi konusunda araştırılmıştır.

Bu tez küreselleşen ve metropolleşen İstanbul’un kentsel kamusal mekânlarından biri olan bu üç Adalet yapılarını kent içindeki yerleşimleri, ölçek ve kapsam açısından incelenecektir. Adalet yapılarının, kullanım ve işlevsel nedenlerle birden çok adli

birimi içinde barındırmasından kaynaklı olan ancak, aynı zamanda kent dokusu ile orantısız, tekil bir yapı halinde inşa edilen büyük kütleli olmaları incelenecektir. Bu tezde Adalet yapılarının kullanıcılarına ve kullanıcı olmayanlara, kent içindeki görünür pozisyonları, yerlerinin tercihleri, hem de işlevine atfedilen anlamların sonucu Adalet yapılarının anıtsallıkları, kullanım değerleri mekânsal öğeleri üzerinden mimari okuması yapılmaktadır.

2. KENT ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ

Giriş bölümünde aktarıldığı gibi Sultanahmet Adalet Sarayı ile kent meydanı arasında gözlenen arası kamusal bir ilişkidir. Bu tezdeki temel sorulardan biri İstanbul ile anıtsal yapılar arasındaki ilişkinin yeni adalet yapıları arasında görülüp görülmediğidir. Diğer bir deyişle, yeni kamu hizmeti yapılarının, kentle kurduğu kamusallık üzerine mekânsal bir katkı sağlayıp sağlamadıkları ele alınacaktır.

Yeni adalet yapılarının kent ile kurdukları ilişki biçimi nasıldır? Bu yapılar ile çevrelerindeki açıklık eğer bir kentsel kamusal mekân ise kentteki yerleşimi nasıl olmalıdır?

Bu soruların ışığında, adalet yapılarının kentsel kamusal mekân olup olmadıkları sorgulanmaktadır. Bu masterplan metropol ölçeğinde mekan analizi yapımında, adalet sarayı kent ilişkisi üzerine bütüncül bir değerlendirme olanağı sağlayabilir.

20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyıldan itibaren, geç kapitalizmin etkisindeki mimari örneklerin daha da keskin sınırlar çizdiği bilinmektedir. Özellikle büyük kentlerde daha da belirginleşen mekânsal sınırların yanı sıra hacimleri de sayıları gibi gittikçe büyüyen alışveriş merkezlerine benzeyen kamusal hizmet mekânlarının da başka bir ideolojinin fizikselleşmesi gibi gözükmemektedir.

20. yüzyılın sonuna yaklaştıkça kent örgütlenmesini etkileyen, herkesin katılımına açık olmayan, yepyeni sınırlar çizen bir kent üretimi eğilimi de göz ardı edilemeyecek derecede önem kazanmıştır. Kent ve kent parçalarında egemen ideolojinin varlığını sorgularken, bu değişimler daha da önem kazanmaktadır. Yani, kent üretimindeki belirleyici kamu sektörüyle, 80'li yıllardan itibaren çok uluslu şirketleri büyüten piyasa ekonomisi olduysa, bu durumda egemen ideoloji de belki de bu durumun dayattıkları olarak ileri sürülebilir (Bilgin, 2006).

Yeni kentlerin biçimlendirilmesinde devletin etkin rolünün elinden alınıp serbest piyasa gereksinimlerine verilmiştir. Bu karar verici değişimlerinin sonucunda ilerleyen bölümlerde ele alınacağı gibi; kent mekânında devletin mekan yaratma erkinin azalması sonucu 19 ve 20.yy da gelişen mimarlık – ideoloji – iktidar ilişkisi 21.yy da

değişime uğramıştır. Bu değişimin sonucunda mimar iktidarın bir envanteri olmaktan çıkıp piyasanın ve sermayenin kent mekanı ve gayrimenkul üzerinden döngü hızlarını arttırdığı işlevsel bir ‘tool’, envanter haline gelmiştir.

Yeni adalet yapılarının mekânsal analizinde, önce adlandırılmalarına bakmak, kamunun yapı üzerinde ve işleve atfettiği değer ve anlam derinliğini kavrayabilme olanağı sunabilir. Her üç yapı da ‘Saray’ olarak adlandırılmıştır. Bu kısa araştırma adalet yapılarının anıtsallık istemi ve tanımlarındaki ‘saray’ kavramının birbirleri ile güç üzerinden bir simgesel örüntü oluşturduklarına işaret etmektedir.

Saraylar Avrupa’da monarşilerin devrilmesinden sonra kurulan yönetim sistemlerinde bulundukları kentlerde merkezi konumlarından dolayı genellikle kamusal hizmetler vermek üzere dönüştürülmüşlerdir. Sarayların kent içindeki odak noktalarından olmalarından dolayı her zaman kamusala açık bir alan olarak kabul edilir. Burada saray ile ifade edilen adalet sarayı sadece adalet işine yapılan övgü atfından öte, adalet işlevinin eski yapılarda yer edinmesinden kaynaklıdır. Saray ‘Palace’ kelimesi Latince’de köken olarak Roma’ya dayanır. *Palātium* Latince’de romada çekirdek yönetim kadrosunun yaşadığı alana verilen addır. Dünyada birçok tarihi saray bugün birçok farklı kamusal işlevlerde kullanılmaktadır. Saray kavramının kamusal yapılarda kullanılması yan anlamlar taşır. Güç, otorite, saygınlık imgesi olarak yapıya anlamsal güç katar, bu yönde bir algı oluşturur.

Canetti (1993) *İktidar ve Kitle* kitabında saray kavramını irdelerken şu şekilde bahseder; ‘*Bir saray bir merkez, insanların kendilerini ona göre odakladıkları bir nokta olarak düşünülür. Bu merkezi yapını büyüklüğü ve inşasındaki zorluklar, işin içindeki insanlar, bunların hepsi binaların kalıcılığını borçlu olduğu saygınlığın artmasına yardım etti. Saray mensupları ve saray arasındaki ilişki bir bütün halini alır. Saray, saray binasıyla bağlantıları, binanın gerçek bölümleri kadar organik ve sıkı sıkıya tanımlanmış olan bir insan kitlesinin varlığını gerektirir. Sarayın merkezi varlığı yöneticinin tüm tebaasının sarayın çevresine konumlandırır. Başkent sarayın etrafında inşa edilir. Saray kitle kristalinin en iyi örneğidir. Onu oluşturan yapılar dışarıdaki insanlar tarafından tek bir birimin paylaştıkları saygıyı etrafa yayan özdeş parçaları olarak görülürler.*’

Avrupa kıtasındaki sarayın merkezlilik tanımı, sarayın kamusal hizmet sağlayıcısı olarak kent merkezinde bir bütünlük içinde olması ile sağlanır. Ancak ülkemizdeki

saray söylemi otoriteye, erk ve iktidara doğru bir saygı atfından türer. Tüm iş yapma, karar verme gibi aksiyonları yapabilme yetisine sahip olan ve bunların gerçekleştirildiği kamu mekânları saray diye adlandırılır.

Foucault'ya göre, Fransa'da 17. yüzyılın başlarında, şehirler artık kanunların ötesindeki özerk adalar olmaktan çıkıp, yarattıkları problemler ve oluşturdukları belli normlarla iktidarın mantığını yansıtan modeller olmaya başlamışlardır (Foucault, 2001).

Toplumda kent planlama mantığı zaman içinde evrilmiştir. Modernistlerin işlevselci yaklaşımları ve serbest piyasa aktivitelerinin gelişmesinden sonra çok parçacıklı mekânların oluşturduğu kent modeli gelişmiştir. Bu parçacıklı modellerin kendi mimari özerkliklerini edinmesi genel olarak bir siyasi ideolojinin aranması da mümkün olmamaktadır. Değişen mekân anlayışı, piyasa ve insan ihtiyaçları ile birlikte kente dair olan tüm yapılarda piyasa ideolojisi hâkim olmaya başlamıştır.

Metropolleşen kentin radikal büyümesi seçtiğimiz 1950-2015 arasındaki hız kazandığı dönem anlatılacaktır. Metropolleşen değişen kamusal kavramı ile kentte serbest pazar ekonomisi, tüketim kültürü ve güvenlik zafiyeti ile değişti. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentsel mekân üretiminin en önemli belirleyicilerinden birinin otoyollar olduğu bilinmektedir. Yollar, mekân üretiminin başlıca aracı olmuştur.

Modern kentte en belirgin merkez fonksiyonları mali karar verme fonksiyonları olurken; en çabuk kayanlar, en büyük, dolayısıyla en çok farklılaşmış ve örgütlenmiş olan girişimlerin üretim ve rutin idare fonksiyonları olmaktadır. Otomobil ve telefonun sağladığı esneklikle yerleşimler arası mesafeler de son derece daralmış ve toplu yerleşmeler doğmuştur (Bilgin 2006). Metropolleşme olarak adlandırılan bu mekânlar sermayenin kentsel alandaki yeni görünümüdür.

Otoyollar araçlarla birlikte kitlelerin yer değiştirme imkânlarını geliştirmesi ile birlikte kentlerde kamusal mekân üretimini derinden etkilemiştir. Metropol kentlerin tüketim mekânlarında konvansiyonel olmayan mimarlık tanımlamaları içinde üretilen 'text' kavramı kentteki kamusal hizmet yapılarına da sirayet etmiştir. Kentte yaşayanlar için arabasız ya da araçsız ulaşım imkânı azaltılmış kentsel kamusal mekânlar bu ulaşım organizasyonlarına göre biçimlendirilmişlerdir. İlerleyen bölümlerde daha derinlemesine bahsedilecek olan kent mekânının alt ölçeklerde tasarım şekilleri değişmeye başlamıştır. Adalet yapılarının ihtiyaç programları kullanıcı sayısının çok

yüksek miktarlarda olması sebebi ile çok türevli yan işlevler edinmiştir. Tüm işlevleri hatta kendi işlevinin yanı sıra kente dair kamusal alanı da kendi içinde barındırmaya çalışan yapılar oluşmaktadır. Bunun sonucunda insan ölçeğini hatta bulunduğu alanda komşuluk ölçeğinin çok ötesinde olan bir yapının, dış mekânı ile iç mekânı arasındaki algı ilişkisinin olmadığı yapılar üretilmiştir.

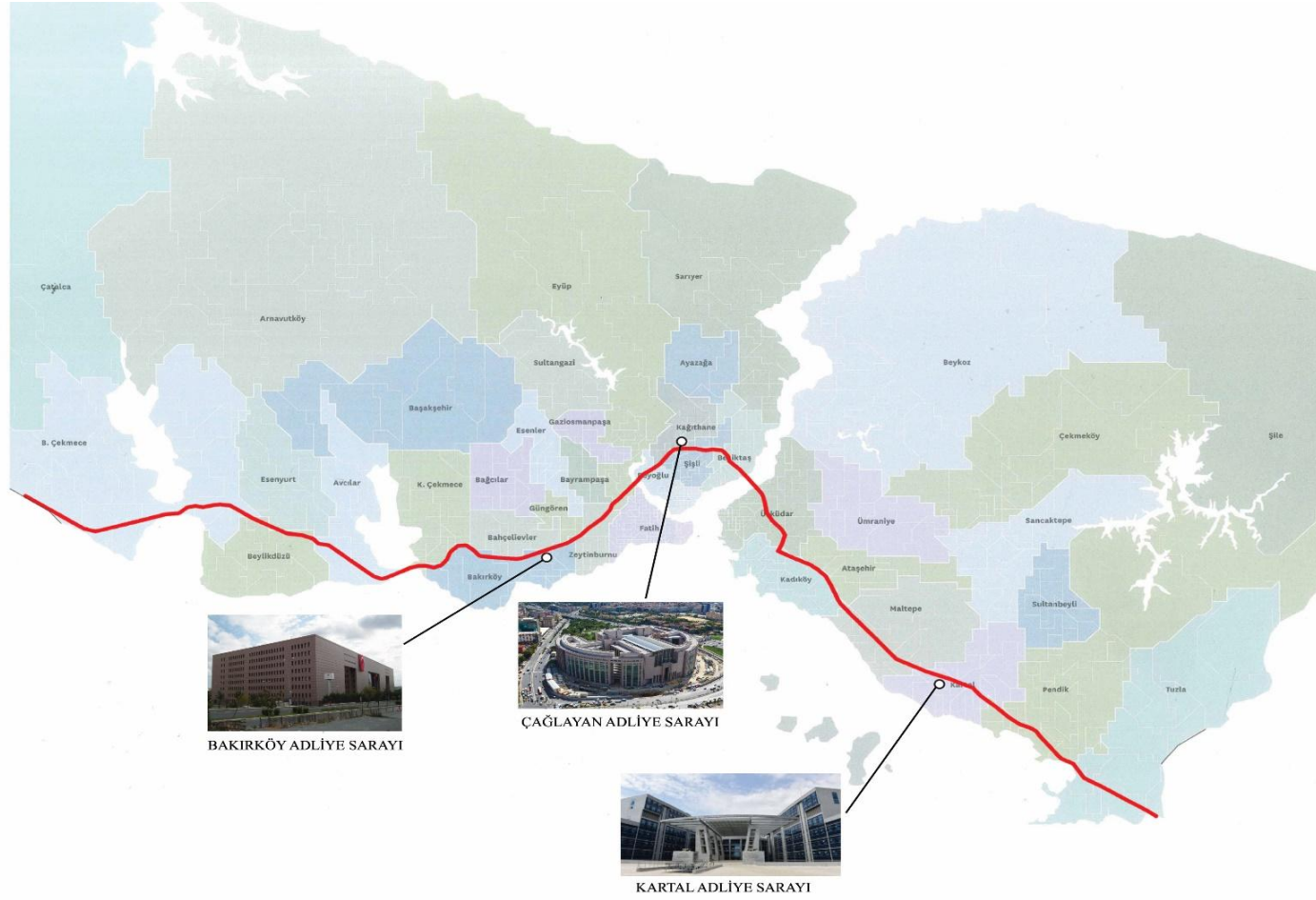
Kamusal mekân, kentsel morfolojide ‘Özel Mekân’dan arda kalanlar olarak tanımlanabilir. Kentsel Mekân’ın en önemli parçalarından birisi olarak görebileceğimiz Kamusal Mekân’ın ve kamu yapılarının belirsiz kentin gelişmesi ile doğru orantılı olduğu düşünülebilir. Böylece bu mekânların kullanım düzenlemeleri, aidiyet oluşumları ve anlamları kente göre daha kolay yaratılmaktadır. Oysa kentte Kamusal Mekânların tanımlanması gittikçe karmaşıklaşmakta ve bireysel algımızın üzerinde bir konuma oturtulmaya çalışılmaktadır. Kentin popülasyonu daha yoğun olduğu için, mekân kimliğinin yaratımı daha fazla insana bağlıdır. Bu nedenle, bir mekâna ait farklı algılar veya tanımlar giderek farklılaşmakta ve çoğalmaktadır. Çünkü mekânsal imgenin oluşumundaki basamaklar doğrudan bireyin bedeni ve duyuları yoluyla kurduğu ilişkiler ile alakalıdır (Bıyık, 2011). Kevin Lynch’e göre mekânsal bir imgeyi oluşturan süreç şu şekilde işlemektedir: *Bir çevresel imge üç bileşene ayrılabilir: kimlik, yapı ve anlam. (...) İşlenebilir bir imge öncelikle bir nesnenin tanımlanmasını, böylelikle diğer şeylerden ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu da kimliğini ortaya koyar. Başka bir şeyle eşdeğer olması anlamında değildir bu, tekliğini veya tekilliğini ifade eder. İkincisi, imge, nesnenin gözlemciyle ve diğer nesnelerle uzamsal veya dokusal ilişkisini de içermelidir. Son olarak da gözlemci için uygulama açısından ya da duygusal olarak bir anlam içermelidir. Kamusal Mekân’ı da bu üç bileşen çerçevesinde incelenebilir. Böylece bir imge olarak yaratımını bu sayede anlamamız ve bunu sorgulamamız, metodolojik olarak kolaylaşacaktır. Öncelikle bir mekâna ait kimlik oluşumu, onun yapısının tekilliği ya da bütünlüğü için ne anlama gelmektedir sorusu yanıtlanmalıdır. Daha sonrasında ise, o mekânın bireyler veya kurumlar açısından taşıdığı anlamı yaratan durumların neler olduğuna bakılmalıdır.*

Kentsel üretimi büyük ölçüde etkileyen ve hatta belirleyen geç kapitalist piyasa ekonomisi, günümüz kentlerinde kendini çok sayıda proje ile göstermektedir. Kent parçalarının verimli birer yatırım potansiyeline dönüşmesiyle önem kazanan gayrimenkul sektörü, kentin fiziksel çevresinde kendini çeşitli projelerle

göstermektedir. Genellemek gerekirse bu projelerin ortak yanı büyük ölçekli ve çok işlevli olmalarıdır (Bilgin, 2006). Böylelikle, kent parçalarının kamusal alanları sınırlar ve kopuklukların belirlediği mekânlara dönüşür. Kentler, kapalı yerleşmeler (siteler) ve büyük ölçekli projelerin baskın etkisiyle toplumsal ayrışmayı pekiştirmeye devam eder.

Kentsel mekan üretimi kent toprağının kıymetlendirilmesi ile siyasi ve sosyolojik olarak kendi iç sisteminde devinim sağlayarak devam etmektedir (Keyder, 1999). Kent parçaları, metropol insanının en kolay ve en yoğun halde ulaşabileceği yerler olan ana güzergahlar çevresinde inşa edilir. Bu mekânlar; daha sonraki bölümlerde ele alınacağı gibi kendi kapalı adacıklar halinde inşa edilen yapıların oluşturduğu bir bant halini almaktadır. Devasa boyutlardaki adalet yapılarına ucuz yer bulabilmek içinde devlet bu sisteme ayak uydurur. Bu mekân üretim sistematığına üst ölçekten baktığımızda kamunun kentsel hizmet mekânı inşa ediş şekline ve mekân kurgusu tıpkı çağdaş kapitalist tüketim mekânlarının planlama, inşa etme ve yaşam kurgusuna benzemektedir.

Metropol kentin mekânsal gelişimine bakıldığında, kamusal mekân ve kamusal hizmet yapılarının iç içe geçtiği gözlenir. Bazı kamusal mekânlar önemli idari yapılarla iç içe geçerek kentsel coğrafyada belirli bir konum edinir. Bu bölümde İstanbul'daki üç adalet sarayının kent içinde konumlanması ve çevre ile ilişkileri ele alınacak, kamusal mekân üretilip üretilmediği durumları incelenecektir.

Şekil 2.1 : İstanbul’da adalet yapılarının yerleşimi

2.1 Bakırköy Adalet Sarayı

1978 yılında Sultanahmet Adliye Sarayına ek bina yapma çabaları sonuçsuz kalır. Zaman içerisinde coğrafi olarak genişleyen İstanbul'un hızla artan nüfusuna hizmet veren hukuk sistemi tek bir binaya sığmaz ve İstanbul içinde çeşitli ilçelere dağıtılır. Yeni yapı ile fiziksel yeterlilik sağlanamayan İstanbul'daki Adalet Saraylarının 33 farklı noktada hizmet vermesi ile yargı işleyiş sürelerinde ve adalet çalışanları için olumsuz koşullar meydana getirir. Bu nedenle çözüm olarak; sur dışında beş ilçedeki tüm adli birimlerin tek bir binada toplanması fikri ortaya çıkar. Bakırköy Adliyesi adli birimlerin bir arada toplanma  rneği açısından hem fikren hem de mimari olarak metropolde adalet saraylarının yapılışında öncül örnektir.

1991 yılında Bakırköy' n Adalet Sarayı yeri olarak tercih edilmesi İstanbul'un sur dışında olan en büyük ilçesi olmasındandır. Beş adli birimi bir arada barındıracak bir binanın projelendirilmesi için Bakanlık tarafından 1991 yılında Bakırköy Surdışı Adliye Sarayı Mimari Proje Yarışması düzenlenir.

Yarışmayı Uğur ve Umur Erkman Kardeşler kazanır. Yapılacak olan Adalet Sarayı İstanbul için belirli adli birimleri bir arada tutacak bir yapı olması ile bir ilktir. 1991'de Bakırköy Adliye Sarayı için seçilen alan E-5 ile Bakırköy arasında kalan, henüz yapılaşmanın yoğun olmadığı bir bölgededir. Seçilen alana Adalet Sarayı ile birlikte Kaymakamlık binası yapısının da geleceği planlanmıştır.

Juri raporunda; Bakırköy Adalet Sarayı için açılan yarışmada; Yarışma jürisi değerlendirme sırasında j rice karar kriteri olarak kabul edileceği belirtilen; 'maliyet tavanına esas olan, toplam 56.515 m²'ye yaklaşıp ve yapının çatı örtüsünün terası olmaması' kıstaslarına ek olarak 6 maddelik değerlendirme kriteri saptamıştır.

- Mimari düzey ve etki, dil bütünlüğü,
- Alan kullanma kararları,
- Yaklaşımlar, girişler, girişlerin algılanması, servis ve ortak tesislere bağımsız varışlar,
- evre ile bütünleşme, yeşil alana açılım, kot farklarının  z m ,
- İleriki safhalarda teklif projenin d zeltilebilme olanağı,

Jüri raporunda; Kazanan projenin üst düzeydeki mimarisi ve tek bir geometri içinde mimari modellemenin sağladığı d zeltilebilme olanağının yanı sıra;

- İstenen bölünme ve bütünleşmeyi, mimari etkiyi zayıflatmadan sağlaması
- E-5 karayolundan ve yakın çevresinde algılanmasındaki düzey,
- Ortak tesislerin yeşile açılması ve adliyelerin bütünleşmesi,
- Adliye girişlerinin hiyerarşik ayrılması ve birlikte algılanması
- Servis ve ortak tesislere varış gibi bağımsız girişlerin tertibi,
- Kitle kararlılığı, iç çözümleri ve iç hacimlenmesi

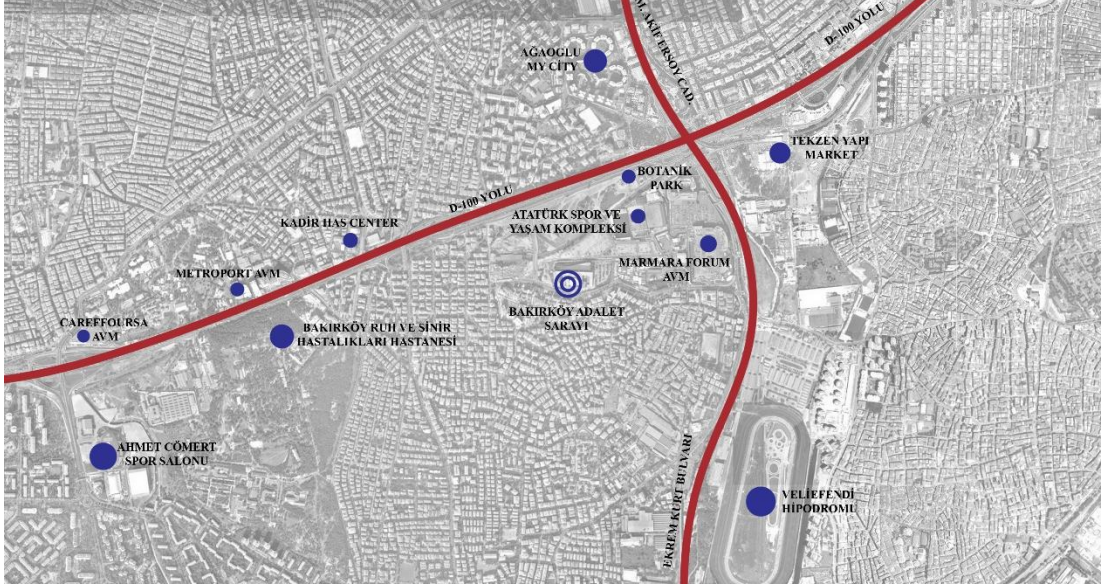
Bu sayede planlanan bölge kamu yapıları ile beraber bir kamusal odak noktası olacaktır. Ancak daha sonra çeşitli sebeplerden ötürü Kaymakamlık yapısının yapımından vazgeçilmiştir. Alana İstanbul içinden E-5 ile rahat bir şekilde ulaşım sağlanabilmektedir. Aynı zamanda yapının içerisinde Bakırköy ilçesinin adli birimlerini de barındırmasından dolayı Bakırköy ilçesinin de Adalet Sarayına kolay ulaşabilmesi önemsenmiş ve yapının Bakırköy kullanıcılarının kullanabileceği iç ulaşım akslarına da uygun bir biçimde yer seçimi yapılmıştır. Yapı Yenikapı – Atatürk Havaalanı arasında çalışan tramvay hattının Bakırköy durağının çıkışının yakınında yer almaktadır. Bu ulaşım kolaylıkları onu İstanbul'un tümüne hizmet verebilecek odak bir bina olarak kabul edilmesini ve kullanılmasını sağlar.

Seçilen alan eski bir hafriyat boşaltma alanıdır. Özel bir kurumun mülkiyetinde olmasından dolayı kamulaştırılarak yapı alanına dönüştürülmüştür. Bakırköy Adalet Sarayı yapı arazisinin seçiminde devletin yer seçiminde, yer seçtiği yapı alanının mümkün olduğunca ucuz olanları tercih ettiği görülmektedir. Bakırköy de yapı alanı tek bir kişi veya kuruma ait olup imara açılmadığından kent içindeki bir alana göre oldukça düşük bir maliyetle kamulaştırıldıği düşünülebilir.

Yarışmanın açılıp inşa sürecinin başladığı tarihlerde Adalet Sarayının çevresinde yoğun bir yapılaşma bulunmamaktadır. Bu nedenle Adliye Sarayının kendisi ile birlikte getireceği iş yükünün planda bulunduğu çevrenin işlevini değiştireceği söylenemez. Adalet Sarayı inşasından sonra çevresinin yapılaşmaya başlamasından dolayı komşulukları adliye yapısının yardımcı işlevlerine göre biçimlenmiştir.

‘Alanla ilgili çok fazla düşünmedik sonuçta bu bir yarışma. Burası aslen bir dolgu alanı idi burası atıl bir alan moloz atma alanı idi. Burası aslen bir şirketin malıdır devlet burasını istimlak etti. Ana fikir olarak buraya kamu eli ile işlevler getirilip kamusal alan yaratma planı var. Kamulaştırılan alan beş sene içinde amacına yönelik iş yapılmazsa alan geriye iade edilir. Burada da öyle oldu. Biz planlarımızı verdikten

sonra beklemeye alındı, daha sonra gazete bir haber gördük kanuna göre beş yıl içinde herhangi bir faaliyet gösterilmez ise istimlak edilen alan ilk sahibine geril verilir diye. Bunu fark eden yönetim bizden acilen projeyi ihaleye hazırlamamızı istedi. Acil bir şekilde ihaleleştirme sürecine girildi. Acil bir şekilde temel atılır ve bu şekilde alanın geri verilmesi engellenir.' demiştir.

Şekil 2.2 : Bakırköy Adalet Sarayı kentsel komşuluklar

Adalet yapısının kentsel komşuluklarını incelediğimizde kendisi gibi aynı yerleşme metotlarına sahip olan Marmara Forum Alışveriş Merkezi, Tekzen Yapı Marketi, Metroport Alışveriş Merkezi gibi neoliberal tüketim örgütlenme mekânlarının yanı sıra kamunun hizmet verdiği spor alanlarını da görürüz. Bu incelemede varılan sonuçlardan biri de kamu hizmet yapılarının yerleşim düzenlenmesinin devlet ztarafından sadece maliyet ve ulaşım odaklı düşünüldüğü için tüketim odaklı mekânların kentsel yerleşim şemalarına benzemesidir. Bu konu daha sonraki bölümlerde daha detaylı olarak incelenecektir

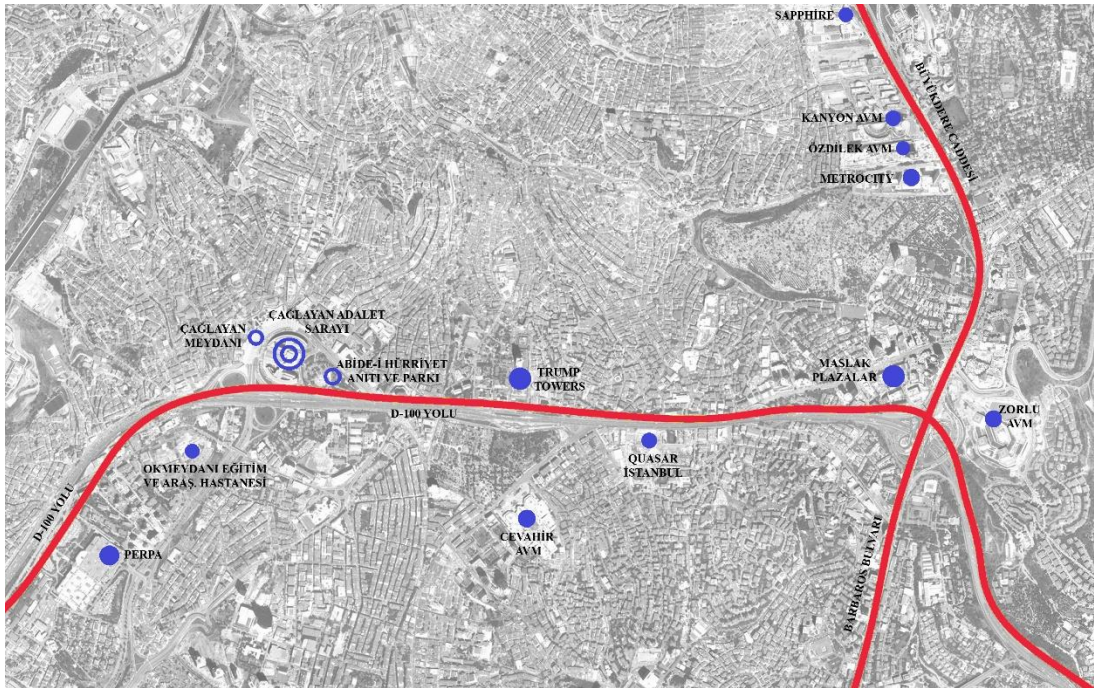
Alanın yapımı dönemin maddi güçlükleri nedeni ile kısa zamanda bitirilemez. 1991 yılında yarışma sonucu projesi elde edilen bina 2006 yılında kullanıma açılır. Yapının kent ile ilişkisinde görsel ve fiziksel sorunları olduğu belirtilmektedir. Yapı kentsel ölçekte her ne kadar E-5 kenarında olsa da kullanıcıları tarafından ulaşımı tahin edilenden daha zor olmaktadır.

Mimari projesinde komşu binaları olan kaymakamlık yapısı ve yeşil saha gibi yapılar inşa edilmediğinden dolayı, üst ölçekte kentsel kamusal bir alan olma konusunda alanda yalnız kalmaktadır.

2.2 Çağlayan Adalet Sarayı

Çağlayan Adalet Sarayı alanı daha önce İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait bir arazidir. Bu alan Kuzeyinde adını aldığı Çağlayan ile komşudur. Güneyinde ise yapı alanını sınırlandıran E-5 ve kavşaklar ile komşudur. Doğusunda ise Abide-i Hürriyet parkı ile sınırlıdır. Yapı alanı kent ölçeğinde bakıldığında yollar ve kavşaklar ile sınırlandırılan büyükçe bir boşluğu andırır.

Bu alan 2008 yılında Büyükşehir Belediyesi ile Adalet Bakanlığı arasında yapılan bir protokol sonucunda; Bayrampaşa Cezaevinin karşılığı olarak kurumlar arası gayrimenkul transferi yapılarak mülkiyeti Adalet Bakanlığına geçmiştir. Alanda İstanbul Büyükşehir Belediyesinin daha önce yaptırdığı; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Binası davetli mimari proje yarışması mevcuttur. Bu yarışma alanında yapılan yarışma projelerini değerlendiren İhsan Bilgin, Çağlayanı şöyle tanımlar; *‘İstanbul’un düğüm noktalarından birini oluşturan ana arterlerle ve ancak onlar tarafından Çağlayan’ın ele avuca sığmaz yapılaşma örüntüsü arasında sıkışmış iri boşluk...’* diye bahsetmektedir.

Şekil 2.3 : Çağlayan Adalet Sarayı kentsel komşuluklar

Çağlayan Adalet Sarayının kent içindeki yerleşimini incelediğimizde karayoluna bu kadar yakın olmasının bir benzeri olarak Trump Towers, Cevahir Alışveriş Merkezi, Perpa, Zorlu Center gibi yapılara benzeme aşamasıdır. Bu durumda adalet yapılarının sadece tüketim odaklı mekânlar gibi ulaşım kolaylığı ve işlevsellik gibi kavramlarla beraber tüketim mekânlarının yapısal ve kentsel özelliklerini üstlenmeye başladıkları tespit edilmiştir. Bu konular daha detaylı olarak daha sonraki bölümlerde adalet yapılarının iç mekân özellikleri de irdelenecektir

Çağlayan Adliye Sarayı Adalet Bakanlığı tarafından proje elde edilmesi amacıyla davetli yarışma usulü yaptırılması için yarışma açılır. Yarışmayı A Tasarım ile Aytöre Genç Mimarlık ofisleri ortak olarak kazanır. Yapı kendisinden önceki Bakırköy Adalet Sarayının barındırdığı dört ilçenin adli birimleri ile beraber, İstanbul'un Avrupa yakasındaki tüm adli birimleri içinde barındıracak büyüklükte yapılmıştır. Çağlayan Adalet Sarayı aynı zamanda Sultanahmet Adalet Sarayının kullanım dışı kalmasından dolayı artık İstanbul Adalet Sarayı diye de isimlendirilir. Adli birimlerin makam ve kıdemlerine göre İstanbul'un genel olarak en üst düzey adli birimlerini barındırır. Yapının inşası 2011 yılında bitirilir ve kullanıma açılır.

Adalet Sarayının yerinin seçiminde E-5'e yakın olması önemli bir kıstastır. Günde 30 bin ila 50 bin kişi arasında kullanıcısı olan bir yapının ulaşım akslarına yakın tutulması işlevsel olarak tutarlı bir durumdur. Ancak yapı kentte kamusal alan sağlamak konusunda sıkıntıları vardır. Yapının çevresine yolun yer altına alınması ile yer kazanılarak inşa edilen Çağlayan Meydanı bir kent meydanı olamamıştır. Adalet Sarayı yapısı ile meydanı bile tam olarak kullanım bütünlüğü sorunları vardır. Adalet Sarayı yapı kütesi ve büyüklüğü olarak kent ve alan ölçeğinin çok dışında kalmaktadır. Ayrıca Adalet Sarayı yapısının kent içinde var olan bir alan olmak yerine meydanı ile birlikte tüm yer bağlamlarından kopan bir yapı haline gelmiştir. Meydan planı için yapılan açıklamada; *'Bu şekilde İstanbul'da birçok miting ve yürüyüşe ev sahipliği yapan Çağlayan Meydanı'nın, 22 bin metrekarelik yayalaştırılmış alana sahip bir meydan haline geleceği belirtilerek, Abide-i Hürriyet Parkı ile bütünlük içinde yapılacak meydan düzenlenmesiyle, bölgede oturan ve çalışanlar ile Avrupa'nın en büyük adliye sarayı olan İstanbul Adliyesi için sosyal bir merkezin oluşturulacağı planlanmıştır.'* denmektedir.

2.3 Kartal Adalet Sarayı

Kartal Adalet Sarayı, Çağlayan Adalet Sarayından önce yarışması açılıp yapımı daha sonra bitirilmiştir. Tamamlandığında Türkiye'nin ve dünyanın en büyük adalet kompleksi olma sıfatını almıştır. Kartal Adalet Sarayı da Çağlayan Adalet Sarayının yapım sürecine benzer bir şekilde davetli yarışma usulü ile projesi elde edilerek inşa edilmiştir. 2007 yılında Haldun Erdoğan'ın yarışma sonucu kazandığı proje inşa edilerek 2012 yılında hizmete açılmıştır.

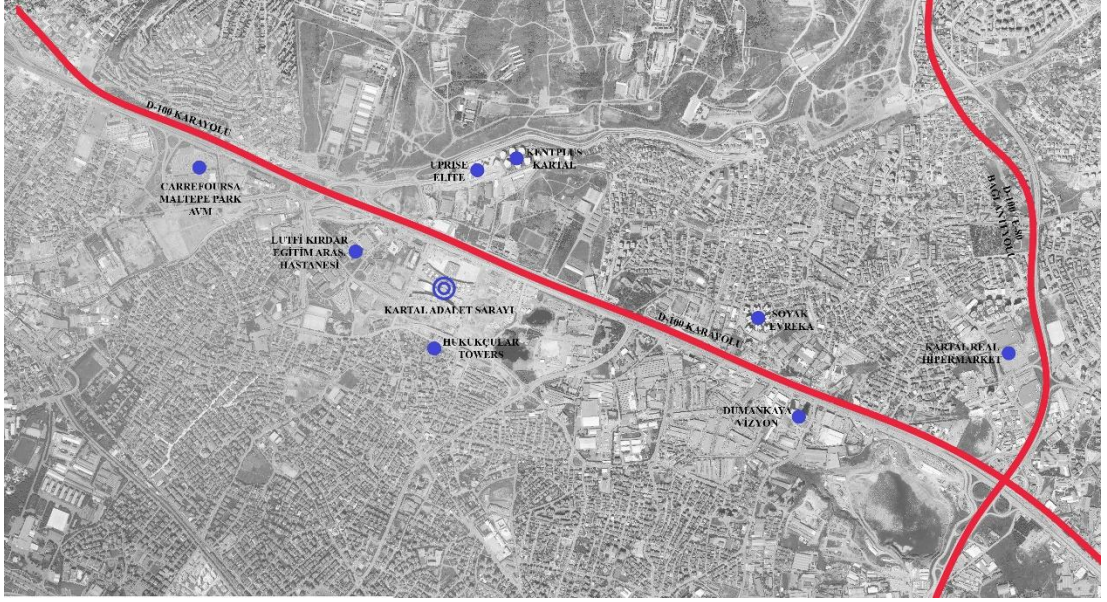
Yapının mimarı olan Haldun Erdoğan; yapının yapılan bir yarışma ile seçildiğini belirtir. Kendisinin bu binanın tasarımından önce Kadıköy Kaymakamlık Binası ve Adliye kompleksinin de tasarımcısı olduğunu belirten mimar, Adliye yapılarının 2005'ten sonraki bir fikir değişiminden sonra, dev yapılar haline gelmesine karar alındığını belirtir. Bu karardan sonra küçük Adalet Saraylarının projelendirilmesine ve yapımının durdurulduğunu belirtmiştir. Zaten konuya ve alana daha önceki yapı tipolojisinde projeler yaptığından dolayı hâkim olduğunu belirten Haldun Erdoğan alana yöneliminde eski yaptığı projeden de fikir olarak yardım aldığını söylemiştir.

Yapının planlanması tıpkı Çağlayan ve Bakırköy Adalet Sarayları gibi İstanbul'un belirli bir alanında hizmet veren küçük ve parçalı boyutlardaki adalet saraylarını bir araya toplama amacını gerçekleştirmektedir. Kartal Adalet Sarayı İstanbul'un Anadolu yakasındaki tüm adli birimleri aynı binada toplayabilecek şekilde planlanmış ve inşa edilmiştir. Bu sebepten ötürü yapı kapsayıcı olarak Anadolu Adalet Sarayı adı ile adlandırılmaktadır.

Kartal Adalet Sarayının kentsel yerleşimini incelediğimizde, yeni yapılaşmaya açılan bir alan olduğundan dolayı, çevresinde henüz çok fazla yeni yapı bulunmamaktadır. Ancak alana metro hattının gelmesi ve çeşitli büyük kamusal yapıların alanda yer edinmesi ile birlikte önce konut projeleri ardından bu konularda yaşayanlara hizmet vermesi amacı ile alışveriş merkezleri ile birlikte karma kullanımlı yapıların, organize sanayi bölgelerini kent dışına alarak gelmesi muhtemeldir. Kartal adalet sarayı bu noktada devletin kamu eliyle kent torağını kıymetlendirtici etkisi ile kullanılmaktadır.

Haldun Erdoğan Alanla ilgili; *'Benim projemin arsasında eski E-5 yeni E-100' ün yanında, 125 bin metrekare büyüklüğünde geniş bir arsa alanım var. Bu arsanın birbirine paralel olan yollar arasında 24 metre kot farkı vardı. Bunu kurgulamak üzere arsanın verdiği imkânlar ve imkânsızlıklar sebebiyle bu binaya böyle bir form verildi.*

Proje yapıldıktan daha sonra bu yerden metro geçeceği belli oldu. Beraber inşa oldular aynı anda ele alınıp yapıldılar. Metro imkân varken ben metronun binaya bağlanmasından yanaydım ancak güvenlik gerekçesi ile binaya bağlanması istenmedi. Bence anlamsız bir güvenlik takıntısı var ve sonuçta bu bir kamu binası ve buraya insanlar gelecek.’ ifadelerini kullanmıştır.

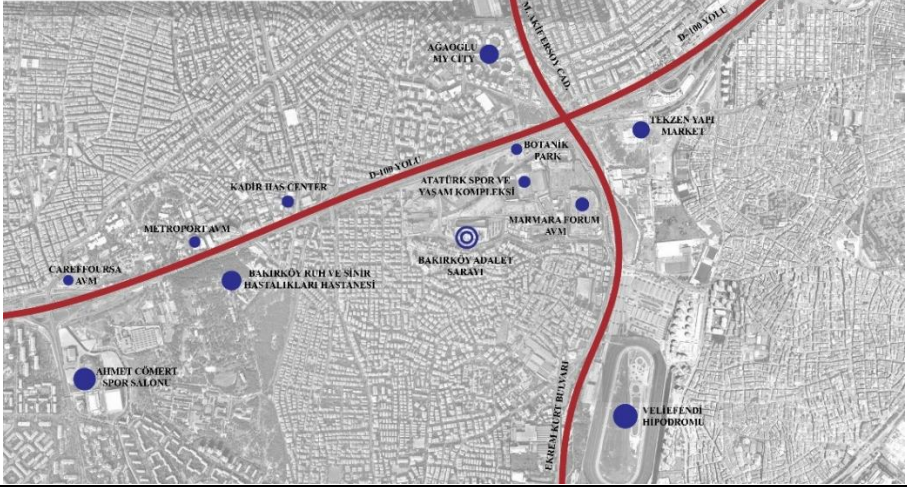
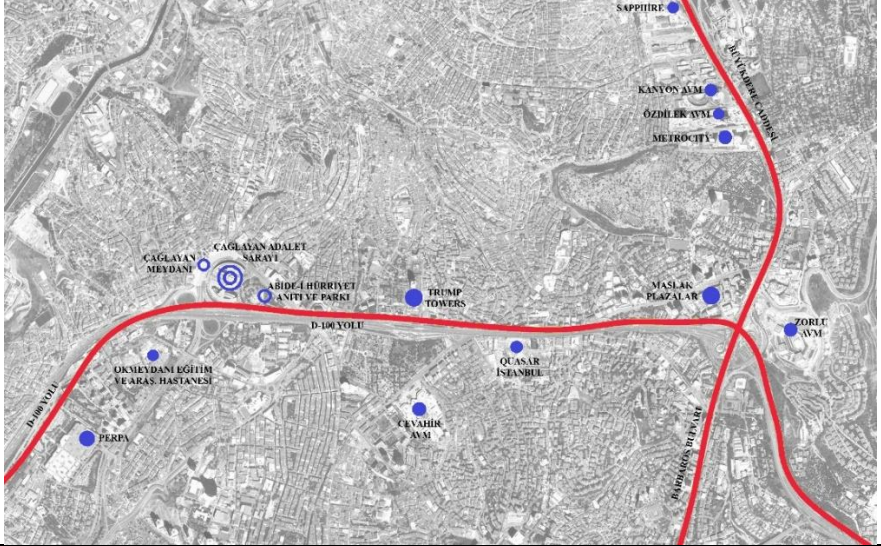
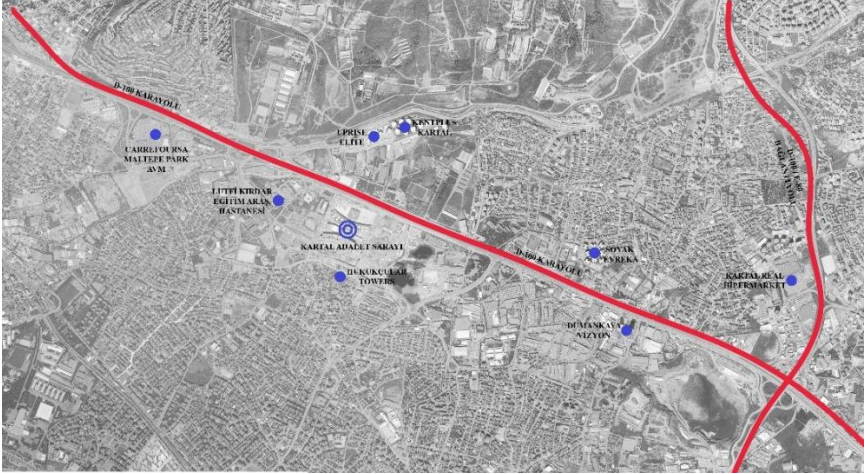

Şekil 2.4 : Kartal Adalet Sarayı kentsel komşuluklar

Yapı ulaşım açısından D-100 karayoluna doğrudan bağlıdır. Bununla beraber Kadıköy – Kartal metro hattında durağa da sahiptir. Yapıya kentten herhangi bir yaya ulaşımı mümkün değildir. Yapı zaten bir ilçe adliyesi olduğunu iddia etmez, bunun için ne kullanıcıya ne de bulunduğu alana referans verir. Yapılan Adalet yapısında meydan ve kamusal alan bırakılmıştır ancak kullanıcıların hiçbiri adalet sarayının dışında bu alanı kullanmamaktadır. Adalet yapısının çevresindeki kamusal alan sadece büyük işlevsiz bir boşluktur. Adalet yapısına sadece özel araç veya belirli toplu taşıma ile ulaşılabilir. Kullanım açısından otoban kenarında olması Anadolu Yakasındaki tüm bölgelere ulaşım kolaylığı sağlar. Bu Adli-Yargı personeli için olumlu bir durumdur. Ancak metro hattının yapı ile bütünleştirilmesi tasarımcının önerisi olmasına rağmen güvenlik sebepleri ile kabul edilmemiştir. Kamunun yer seçiminde Kartal Adalet Sarayını henüz istenen kapasiteye sahip olmayan ancak İstanbul’un Anadolu yakasının gelişme potansiyeli en yüksek ilçesi olan Kartal’da tercih etmesi bilinçlidir. Buradaki adalet yapısının gelişme potansiyeli olan bölgeyi canlandıracağı ve çevresindeki yapılaşmayı hızlandıracağı tahmin edilebilen bir sonuçtur.

Sonuç olarak; Bu üç adalet yapısının metropolleşen kentte, kent merkezinde olması gereken kamusal işlevi kentten kopartmışlardır. Metropolleşen kentin yönetiminin zorlaşması ve ihtiyaçlarının hiç durmaksızın artması ile birlikte, bunu karşılayabilecek fiziksel kapasiteye sahip mekânların inşa edilmesi gerekir. İstanbul'un kent olmaktan metropol olma haline geçişindeki yönetsel ve ekonomik plansızlıklar hem kamusal yaşamın bütünlüğünün kalitesini etkilemekte, hem de kente ve kentliye artı değer sağlayacak kamusal odak yapılarının mekan kalitesini de etkilemektedir. Metropolleşen kentin en temel sorunu kamusal mekânın artık ayrı mekânlar içinde hapsolmasıdır. Bu artık sadece tüketim mekânları üzerinde gözlemlenen bir olgu değildir. Gayri maddi mekânlar olan devletin idari ve yönetim mekânlarında da kamusal alan kentten koparılıp, kendi içinde tüm hizmetleri barındıran kentle ilişkisiz bir program haline gelmektedir.

Kent – adalet yapıları ilişkisinde Sultanahmet Adalet Sarayından bu yana değişimler gözlemlenmiştir. Bu üç adalet Sarayı da kentte birbirleri ile aynı sistemde sebep sonuç ilişkilerine bağlı olarak inşa edilmişlerdir. Metropolleşen kentin ana ulaşım aksları üzerine oturtulan; kentten kopuk ve devasa büyüklükleri ve alanda, yerleşimleri sayesinde kentsel bağlantılardan soyutlandırılmış mekânların yan yana dizilmesi ile kent oluşmaktadır. Kent varlığı, kentlinin aktif ve verimli şekilde kamusal alanların varlığı ile mümkün olmaktadır. Bu soyut ve devasa yapılar kent dokusuna ve kentin işleyişinde değişimlere yol açmaktadırlar. Bir sonraki bölümde, incelenen adalet yapılarının kent içindeki dağılımlarının getirdiği çevresel etkiler daha alt ölçeklerde ilerleyen bölümlerde tekrar ele alınacaktır.

	Yapıların Kentsel Komşulukları - Benzeşimleri
Bakırköy Adalet Sarayı	
Çağlayan Adalet Sarayı	
Kartal Adalet Sarayı	

Şekil 2.5 : İstanbul adalet yapılarının kent içindeki komşuları

3. ALAN ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ

Bu bölümde bir alt ölçekte adalet yapılarının kendi yapı alan sınırları içindeki yerleşimleri ele alınacaktır. Yapıların kentte alan komşuluk ölçeğinde etkileşimleri (urban context) bağlamında, edindiği rollerin yakın çevresine yarattığı etkiler incelenecektir.

Alan ölçeğinde bakıldığında adalet yapılarının kent ve çevresi ile ilişkisiz olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkisiz kalma durumunun sadece bir adalet yapısının tipolojisinden kaynaklı olmayıp metropol kentin getirdiği mimarlık anlayışını da yansıtmaktadır. Yapıların barındırdığı işlev ve mimari kütlesi ile kent dokusundaki uyum- uyumsuzluk sorunları ele alınacaktır.

Yapıların kentle ilişkilerinin sınırlı olmasının yanı sıra, yapının işlevinden kaynaklı kendi büyüklüğü de mimari anlayışı farklılaştırmıştır. Yapının alanla kurduğu ilişki sorgulanacaktır.

Adalet yapılarının kentle bütünleşme gereksiniminden dolayı, çevresinde bir meydan oluşturulması gereksinimi hissedilmiş ve bunun için yapıların alanlarında yapılan meydanlar ile adalet yapıları ve ilişkisi incelenecektir. Yapılan meydan; bir kent meydanı özelliği gösterememekte, kullanışsız ve boş kalmalarından dolayı kentle yapının bütünleşmesini sağlayamamaktadır. Yapının inşası için yer seçilirken Adalet Sarayı yapılarının içinde çevresinde insan yoğunluğunun olacağı tahmin edilmiştir ve bu sebeple çevresinde bir kamusal alan olması ihtiyacı görülmüştür.

Kamusal alan tartışmaları mülk ve sosyal sınıf anlayışlarını da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla kamusal alan kavramının gerek fizikselliği gerek de işleviyle politik olduğu ileri sürülebilir. Arendt'e göre kamusal alan tanımı daha farklıdır; çeşitli yerlerin kamu alanı sayılabilmesi için, o yerlerin konuşmalar ve ikna yoluyla ortak eylem ve iktidar yerleri haline gelmeleri gerekmektedir (Göl, 2009).

Adalet yapılarının çevrelerinde oluşturulmaya çalışan boşlukların kent meydanı ya da kamusal bir meydan olamadığı görülmektedir. Yapı çevresinde türetilen mekânlar yapının kullanıcısı her ne kadar yoğun olursa olsun o boşluğun toplanma alanı ya da

kamusal alan olmasına imkân vermez. Bu mekânların oluşabilmesi için belli bazı insani ve sosyal olaylara imkân verebilmesi gerekir. Adalet yapılarını incelediğimizde yapının büyüklüğünü vurgulayıcı ya da verilen alandan arta kalan boşluklarda kamusalılık yaratılma çabasında büyük başarısızlıklar görülmektedir.

Metropolitan alanların gevşek yapısı mekânsal örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi zayıflatmıştır. Buna bağlı olarak alansal ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Her mekân birbiri ile an az ilişki içinde sadece kendi varlığı ile anlam bulmaktadır. Bu durum aynı zamanda her mekânın bulunduğu yer ile olan ilişkisi de en aza indirmektedir (Yırtıcı, 2009).

Adalet yapılarının mekân ilişkilerinde Sultanahmet Adalet Sarayı yapısının yer seçimi, planlama kurgusu, mimari mekânların kent ile kurduğu ilişkilerde gösterilen hassasiyet yeni yapılan adalet yapılarında uygulanmamaktadır. Yapının kendi kimliği ile birlikte, kent içindeki bağlamıyla kurduğu ilişkide bulunduğu yerde benzersiz olma çabası görülmemektedir. Yerine iç ve dış mekânlarda asıl çabasının mekan kullanımı ve maddi rasyonelitenin ardına sığınan mekan üretimleri halini almıştır.

Adalet yapılarının kullanım yoğunlukları ve işlevleri ile birer iş merkezleridir. Aynı zamanda yüksek miktarda kent nüfusunun getirdiği bir durum olarak bu yapılar kentte çevrelerini birer çekim merkezi haline getirirler. Adalet yapıları kent içindeki yer seçim kriteri olarak; devlet tarafından kamulaştırma maliyetlerinden kaçınılmasından dolayı, kentin canlı ve işlek bölgelerinden uzakta, arsa maliyetlerinin nispeten ucuz olduğu, sakin ve görece metruk bölgelerde inşa edilirler. Ancak bu yapılar kendileri ile birlikte kullanım yoğunluğunu ve çeşitliliğini çevrelerinde birlikte kurarlar. Kentte yerleştikleri çevrelerde ilk olarak çalışan nüfusu çeker ve adli yan kurumların da bu bölgeye yerleşmesine sebep olurlar.

İstanbul'da adalet yapılarının çevrelerini etkileme sorunları ilk inşa edilen Sultanahmet Adalet Sarayının kullanımının ardından belirtilir. Sultanahmet Adalet Sarayının inşasından sonra Prost Planların da Arkeolojik Park Alanı olarak tanımladığı bölgede konut yapılarının ofise çevrildiği ve tarihi dokuda yoğun araç trafiğinin olduğu belirlenmiş ve ciddi olumsuzluklar tespit edilerek kurumlarca raporlanmıştır. Buna benzer olarak Bakırköy Adalet Sarayı yapısı da planlanma esnasında kentleşmeden uzak bir alanda olmasına karşın kendisi ile birlikte ofis yapılarını beraberinde götürmüştür.

Şekil 3.1 : Bakırköy Adalet Sarayı komşulukları

Uğur Erkman yapı alanı ile ilgili olarak; *‘Çevresi ile ilişkisi konusunu konuşacaksak. O zamanlar orada yarışma alanının çevresi boş idi. Burası adliye olunca sonradan buraya gelenler oldu çevre sonradan değişti. Adliye Sarayının yapımından sonra biraz daha çevresinde özenilmiş yapılar yapmaya başladılar.’* ifadesini kullanır.

Adalet yapısının inşasından sonrası çevresi değer kazanmıştır. Burada yapılan adliyeye yan hizmet veren binaların diğer Bakırköy komşularından daha yeni ve ofis yapıları için özelleşmiş oldukları gözlenmiştir.

Şekil 3.2 : Kartal Adalet Sarayı komşusu olan ‘Hukukçular Towers’

Anadolu yakası, Kartal bölgesinde inşa edilen Anadolu Adalet Sarayı çevresinde metruk binalar ve gecekondular vardır. Kartal adalet yapısının yakın çevresi organize sanayi alanıdır. Ancak 2000’lerden sonra başlayan emlak patlaması ile İstanbul’un

Anadolu yakasının konut dokusu ve kentleşmesi buraya ulaşmıştır. Yapılan metro hattı ile birlikte adalet yapısı ve hastane ile birlikte alan büyük emlak geliştirme potansiyeli taşımaktadır.

Kartal Adalet Sarayı müellifi Haldun Erdoğan; *'Adalet Bakanlığı yer seçimlerini yapar. Bizim yer seçimlerine herhangi bir katkımız yok. Bu binanın yer seçimi ve şehrin içindeki noktasını hiç kimse tartışmadı. Belki de tartışması gereken bu idi. Kartal Adalet Sarayı Anadolu yakasına hizmet eder ve Kartal Kadıköy'den sonra İstanbul Anadolu yakasında bir merkez olma yolunda ilerliyor. Mesela Zaha Hadid'in projesinin yapımına başlanacak yakın zamanda, ne derece gerçek bilemiyorum. Ama güzel olur yani burası eğer bir çekim noktası olacaksa. Arsa seçimi olarak ta Adalet Sarayı metroya yapışık olduğundan gene doğru bir yer.'* olduğunu belirtmiştir.

Kartal Adalet Sarayı çevresi hakkında Arkitera'da çıkan haberde; *'Anadolu yakasındaki tüm adliyeleri tek çatı altında toplayan Kartal Adliye Sarayı'nın yapımının başlamasıyla adliyeye yakın bölgelerde değişimin yaşanmaya başladığını dile getiren Kadir Tike, Adliye'den sonra inanılmaz projeler başladı. Kartal'da metrekaresine 10 bin dolar isteyen müteahhitler bile var. Bu Bağdat Caddesi'nden bile yüksek. Orada 4 bin dolar seviyesinde" diye konuştu.'* (Url -1)

Kent toprağında bu değer artışı aynı zamanda devlet eliyle yapılan rant dağılımının yönetimidir. Bu kent toprağındaki fiyat artışı tüm Adliye Saraylarının çevresinde gerçekleşmektedir. Çağlayan Adliye Sarayının çevresi de bu kentsel dönüşümden etkilenmiştir. Çağlayan Adalet Sarayı'nın bölgesi diğer Adalet Sarayları yapılarından farklı olarak, kentte daha yapılaşmış bir bölgeye inşa edilmiştir. Bu bölgedeki konut yapıları işlev değiştirerek hukuk büroları haline gelmişlerdir. Bu bölgede de gayrimenkul fiyatları alanın Adalet Sarayı ile değerlendirilmesi ile birlikte yükselmiştir.

Çağlayan Adalet Sarayı Mimarı Mustafa Aytöre; *'Burası gecekondü bölgesiydi. Orada çok eski yapılar vardı. Bu binayı yaparken Çağlayan kavşağı vardı. Buradaki bağlantı yolları çok kötü, trafik tıkalı idi. Biz bu binanın inşaatına başladığımız zamanlarda etrafta hiçbir şey yoktu. Yemek yiyecek yer bile yoktu. Adliye yapıldıktan sonra oraya gerek avukat büroları olsun gerek şirket büroları konuşlandırılanlar oldu. Bir sürü binalar yapılıyor ve adliyeye geleni gideni karşılamak için restoranlar yapılıyor filan, bizim adliye ile birlikte böyle çalışmalar başladı tabi o gördüğünüz*

çirkin yapılar adliye ile birlikte gelişti. Bence iyi katkı sağladı o bina, çevresine. ' (Url -1)

Arkitera'da Çağlayan Adalet Sarayı çevresindeki değişim hakkındaki bir haberde; *'Çağlayan'da imar değişikliğine gidiliyor. Yeni adliye ile birlikte Çağlayan'dan Kağıthane'ye inen arter üzerinde yeni bir imar planlamasının düşünüldüğünü aktaran Nurtaç Muştı, "Bölgede çok fazla çarpık yapılaşma var. Bizim duyularımız burada bir imar değişikliği olacağı yönünde. Mevcutların yenilenmesi, parsellerin birleştirilmesi ve yüksekliklerin artırılması ile şu anda çok fazla olmayan yenilenme hızlanacaktır" açıklamasını yaptı. ise Avrupa'nın en büyüğü olan Çağlayan Adliyesi'nin açılmadan iki yıl önce bölgeyi değiştirmeye başladığını anlattı.* ' (Url -2)

İstanbul'un her iki yakasına yapılan devasa adliye binaları sadece büyüklükleri ile değil bulundukları bölgeleri değiştirme gücüyle de dikkat çekmektedir. Avukatların, savcıların ve adliye çalışanlarının yaşadığı yeni hukuk bölgelerinin oluşmasını sağlayan adliyeler Çağlayan ve Kartal'da gayrimenkullerin fiyatlarını yükselttiği görülmektedir. Bu bağlamda incelendiğinde adalet yapıları kente, kent hizmetini sunmanın yanı sıra, kenti planlayan erk tarafından kamu yapılarının sermayenin kent içindeki dolaşımını hızlandırıcı olarak ta kullanıldığı görülmektedir.

Kentsel kamusal hizmet yapılarının mimari üretim süreçleri de önemlidir. Sultanahmet Adalet Sarayı'ndan bugüne gelindiğinde adalet yapılarının yarışma usulünde yapılması benimsenmiştir ancak, yarışma şekillerinin açık yarışma şeklinden ön seçimli proje yarışmalarına dönüştüğü gözlemlenmiştir. Uğur Erkman; *'Yarışma meselesinde açık yarışmalarda müellifin gücü daha fazla. Yarışma ile kazandığı projesinde diretebiliyor. Bizde de öyle oldu mesela. Tasarımının uygulanmasında diretebiliyorsun. Ancak kapalı usul yarışmalarda direktmek söz konusu değil. Orada seçici kurul neyi isterse onu yaparsın, hatta yarışma sonrasında bile eklenecek ve çıkartılacak şeyler istenebilir. Mimarlık harici farklı alanlardan meslek erkânları mimari projeye çeşitli müdahalede bulunabilir, çeşitli figürler eklemeni isteyebilir. Mimar tüm bunlara karşı savunmasızdır. Kapalı yarışmalarda satın alınan mimari proje değil mimardır.* ' demiştir. Bakırköy Adalet Sarayı projesinin açık yarışma ile yapılmasının tasarımcının elini güçlendirdiğini söylemiştir. Diğer söyleşilerde de adalet yapılarının mimarlarının tasarımlarından farklı olarak bazı taleplerde bulunduğu bunun projenin içeriğini ve işleyiş mantığını bozsa bile uygulanmak zorunda kalındığı söylenmiştir. Kartal Adalet Sarayı müellifi Haldun Erdoğan; *'Farklı*

bir icra takip ve savcı görüşmecisi sistemi önerdim ancak kabul etmediler. Yarışma da kabul edildi ancak uygulama sırasında problem yarattılar. Daha sonra bu ön büro şeklindeki sistemi değiştirmek zorunda kaldım –icra takip odaları oluyor o yerlerde- yarışmadaki sistemim sonradan değiştirildi bu nedenle dolaşım şemasında aksaklıklar çıktı. – dolaşım şemasındaki aksaklıklar, avukatlar ve idari işler amiri de belirtmekte. – ön büro sistemi olsaydı iç dolaşım hakkında savcıların ve hâkimlerin iş yükleri hafifleyecekti ancak kabul ettiremedim.’ demiştir. Buna benzer bir şekilde Çağlayan Adalet Sarayı müellifi Mustafa Aytöre de projeyi seçen kurul tarafından sonradan yapılan değişikliklerden şikayetçi olmaktadır; *‘Otoparklar bizim oraya yaptığımızın çok dışında kullanılmaya başlandı bizim tahmin ediyorum 3.500 otopark alanımız vardı orada. Zannediyorum 1500’ü orada artık arşivlere ayrılmış durumda artık. Böyle bir sıkıntı oldu orada. Yani biliyorsunuz kullanım sırasında çok müdahaleler oluyor binalara ondan dolayı da sizin kurduğunuz tüm kullanım sistemi bozuluyor.*’ demiştir. Her üç adalet yapısının proje müellifi ile görüşüldüğünde Açık yarışma kazanan Uğur Erkman’ın tasarımını savunabildiği, yapmış olduğu projeyi uygulayabildiği ancak diğer proje müelliflerinin davetli seçmeli yarışmalar ile projeleri aldıklarından uygulama sırasında tasarımlarını savunmakta zorluk çektikleri değişiklikler yapmaya mecbur kaldıkları görülmektedir.

Kentlerde insanlar, birbirlerinin bilincinde oldukları kadar bir *maddi nesne bilincine* de sahiptirler (Sennett, 1999). Birey ile çevre arasında sürekli bir “birbirini var etme süreci” vardır. Bu var etme süreci, bir yandan da anlamlar üzerinden olur ve artık ifade edilebilir ki, fiziksel çevre de birey de toplumu yönlendiren güçler ve onların dolasını doğrultusunda şekillenir (Göl,2009).

Adalet Saraylarının estetik ve kentsel kamusal değer kavramlarının tartışma dışı bırakılması tutum olarak dikkat çekmektedir. Adalet yapılarının inşasından sonra kullanıma açılmasında, mimari beğenin ve mimari estetiğin nicel bir öge olarak kabul edilmesi ve kamuoyuna tanıtımının büyüklük üzerinden yapılması dikkat çekmektedir. Yapıların kamuya sunumunda; Avrupa’nın en büyük Adalet Sarayı, Dünyanın en büyük adalet sarayı gibi söylemler hem ideolojik olarak taraflı bir propagandayı işaret etmekte hem de Adalet Sarayı yapılarının mimari estetik değerlerini ölçülebilir ve sayılabilir verilere indirgemektedir.

Tafari (1986)’ye göre mimarlık kapitalist gelişim ile giderek hızlanan bir çöküş yaşamaktadır; kapitalist gelişim, mimarlığı ideoloji alanındaki görevinden yoksun

bırakmaktadır. Kapitalizm artık ideolojiye ihtiyaç duymamaktadır, çünkü varlığını artık onsuz da sürdürebilmektedir (Ertekin, 1980).

Neoliberal kentlerde 2. Bölümde bahsettiğimiz gibi sermaye artık kendi mekânlarını yaratabilir ve sermaye döngüsüne sokabilmektedir. Büyük çapta kentsel ölçekte mekânları inşa edebilmek için artık 19.yy ve 20.yy ideolojilerine gereksinimleri kalmamıştır. Mimarın ve mekân yaratmanın durumu artık derinlemesine değişmiştir. Bu tezde bahsedilen mimarın mesleği ve işveren ilişkisini derinlemesine araştırma pozisyonunda değildir. Ancak ele alınan adalet yapılarının ideolojik, alan ve mekân özellikleri okunduğunda mimarlığın günümüz koşullarında söylemini ve işlevini eski ideolojilerin birebir mekânsal temsilini yapabilme konusunda büyük ölçüde yitirmiştir.

İdeolojiler mimarlığı bir medya olarak görmüş ve daha önce de belirtildiği gibi bir araç olarak kullanmışlardır. Ancak Tekeli'ye göre, mimarlık ve ideoloji ilişkisinden bahsedersek, günümüzde mimarlık bir medya olarak önemini yitirmiştir (Tekeli, 1998). Yani, yapılı çevre özellikle 20. yüzyıl baslarındaki durumuna göre çok daha az mesaj kaygısı taşıyor olabilir. Belki de bu yüzden modern sonrası dönemlerden bahsederken, ideolojilerin fiziksel çevredeki izleri daha farklı özellikler gösterecektir, izlerini sürmek çok daha karmaşık olacaktır. Bir medya olarak önemini yitiren mimarlığın yansıttığı düşünceler ve şekillendirdikleri, doğrudan mesajlar olmayacaktır (Göl, 2009).

Mimarlık bir medya olarak tüketim nesnesi haline indirgenmiştir. Bu açıdan bakıldığında 'medya' üzerinden verilen estetik, temsil, beğeni gibi konuların tartışma dışında bırakıldığı bir söylemin olduğu görülmektedir. Adalet yapılarının tasarlanış ideolojisinin değişmesinin yanında tam bir bütünlükle kamuya söylemin de ideolojisi değişmiştir. Artık yapının anlatımı mekânın biçim, anlam özelliklerinden değil sayısal büyüklüklerin, harcamaların maddi büyüklükleri, çalışan mimar ve işçi sayısının fazlalığı üzerinden yürütülmektedir. Burada artık mekânın temsiline anlamının da ortadan kaybolduğu ortaya çıkmaktadır. Her üç adalet yapısının inşası sırasında basın yayın organlarında kullanılan dil üzerinden örneklemeler verilmiştir.

Bakırköy Adalet Sarayı'nın açılışında; *'Türkiye'nin En Büyük Adalet Sarayı Açıldı; Türkiye'de şimdiye kadar yapılan en büyük adliye sarayı açıldı. Bakırköy Osmaniye'de toplam 79 bin 303 metrekaarelik alan üzerinde yer alan Bakırköy Adalet Sarayı'nın yapımı Kalyon İnşaat tarafından gerçekleştirildi.'* (Url -3)

Çağlayan Adalet Sarayı'nın açılışında; 'Avrupa'nın en büyük adliyesi Çağlayan'da 4 Mart'ta açılıyor. İstanbul Çağlayan'da yapımı tamamlanan Adliye Sarayı önümüzdeki cuma Başbakan'ın katılımıyla hizmete girecek. Çeşitli ilçelerdeki 11 adliye bu binada toplanacak. Bunun yanı sıra Çağlayan Adalet Sarayı'nın meydanını inşasının kamuya anlatımında; *Çağlayan Kavşağı ve Meydan Düzenlemesi Projesi*" kapsamında, *Çağlayan Kavşağı 2 katlı kavşak haline getirilerek trafik yer altına alınıyor. Bu çerçevede 13 bin metrekarelik alanda toplam 700 metre uzunluğunda bir alt geçit yapılıyor ve Çağlayan Meydanı 22 bin metrekarelik yayalaştırılmış bir alana sahip bir meydan haline geliyor. Proje ile Mecidiyeköy katılımı-Çağlayan Kavşağı arası köprülülük kavşak ve bağlantı yolları ile Adalet Sarayı yerleşkesinin gerek Mecidiyeköy katılımı, gerekse D-100 İstanbul-Edirne devlet yoluna entegrasyonun sağlanması da amaçlanıyor. İnşaatta 210 işçi, 80 mühendis ve 200 hafriyat taşıyıcı personel 24 saat esasına göre çalışıyor.* ' şeklinde sunulmuştur. (Url -4)

Kartal Adalet Sarayı'nın açılışında; 'Dünyanın en büyük adliyesi Ocak'ta açılıyor. Kartal'da 2006'da yapımına başlanan ve Anadolu yakasında 8 adliyeyi birleştiren İstanbul Anadolu Adalet Sarayı yeni yılda hizmete giriyor. 5 bloktan oluşan binada 298 mahkeme salonu bulunuyor.' (Url -5)

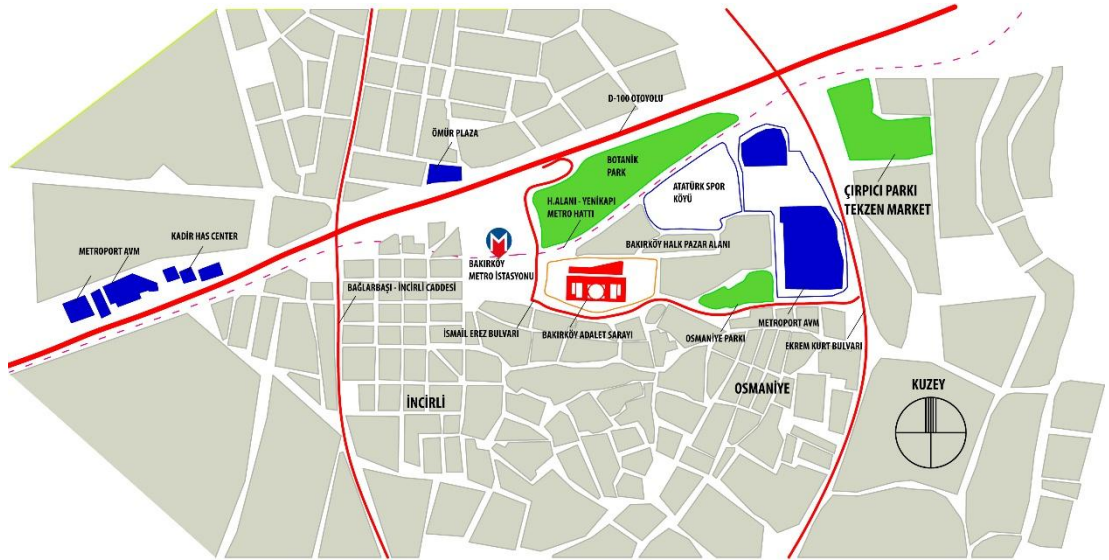
Her üç adalet sarayının yapımı ve açılış haberinde rakamsal değerlerin; büyüklük, miktar ve maliyet basın yayında sunulması öne çıkmaktadır.

Bu büyüklük üzerine kurulan söylemde Canetti (1993), kitabında megalomani ve büyüklük takıntısı olarak bahseder; *Bir şey ne kadar pahalıysa, fiyatı ne kadar yüksekse ve ondan söz ederken ne kadar çok bin telaffuz ediliyorsa, bu şey onun için o kadar çok çekicidir. Para orijinal kitle karakteristiğini yeniden kazanır; artış, rakamlar milyonlara varana kadar zorunlu sıçramalar gösterir; o noktadan sonra belirleyici olacak olan bu milyonlardır. Bu kavram para birimine olduğu kadar insanlara da gönderme yaptığından, belirsizdir ve paranın insan kitlesinin en önemli özelliği olan artma isteğini devraldığı açıktır. Büyük insan milyonları kullanan insandır. Daha önce de görüldüğü gibi kazanç ve israf tek bir hareketin iki yönüdür; satın almakla armağan vermek onun için farklı şeyler değildir. İnsanların düşlediği büyüklük hem bireysel büyümeyi hem de kitleler, niteleyen güçlü artışı içerir. Kitlenin türü belirli değildir çünkü kitlenin türü önemli değildir; herhangi bir kitle bu amaca hizmet edebilir.* ' şeklinde tanımlamaktadır.

Çokluk ve büyüklüğe vurgu, büyüklüğün güvenilirlik, ciddiyet ve atfedilen önem ile birlikte eş anlamlı olduğunu telkin etmektedir. Bu miktar vurgusu tüketim mekânlarının sunumu ile benzerlikler göstermektedir. Tabi bu vurgunun her üç adalet yapısında her açılıştaki vurgulanması büyük, daha da büyük, en büyük şeklinde devam etmesi bir vakaya da işaret vermektedir.

3.1 Bakırköy Adalet Sarayı

Yapı tasarım sürecinde iken alanda komşuluk olarak Kaymakamlık Binası'nın yapılması planlanmıştır. Bakırköy Adliye Sarayının sağır cephesinde yerleşik olan sosyal birimler bu komşuluğun gerçekleşeceği düşüncesiyle tasarlanmıştır. Ancak Bakırköy Adliye Sarayının inşasından sonra yanındaki boş parsele E-5 bağlantı yolları ve kavşakları gelmesi sebebiyle Kaymakamlık Binasının yapılmasından vazgeçilmiştir. Bu nedenle Bakırköy Adalet Sarayı planlarında düşünülen komşuluk ilişkileri ve bunu sağlayacak alandaki kütle kompozisyonu işlevsiz kalmıştır. Yapının komşulukları ile birlikte sağlamayı amaçladığı kamusal ortamın oluşamaması sebebi ile adliye yapısının sosyal donatılarının bulunduğu yapının ek kütlesi ve ana kütle ile birlikte yarattıkları yaya koridor aksı kullanışsız kalmaktadır.

Şekil 3.3 : Bakırköy Adalet Sarayı çevre ilişkileri

Yapının kullanımında komşuluk ilişkilerinin olmayışından kaynaklı olan işlevsizlik, tasarımcı ve kullanıcı tarafından da hissedilir durumdadır. Bakırköy Adliye Sarayı'nın ağır fiziki kütlesi ve alana oturuşu gereği çevresine herhangi bir fiziksel referans vermemektedir.

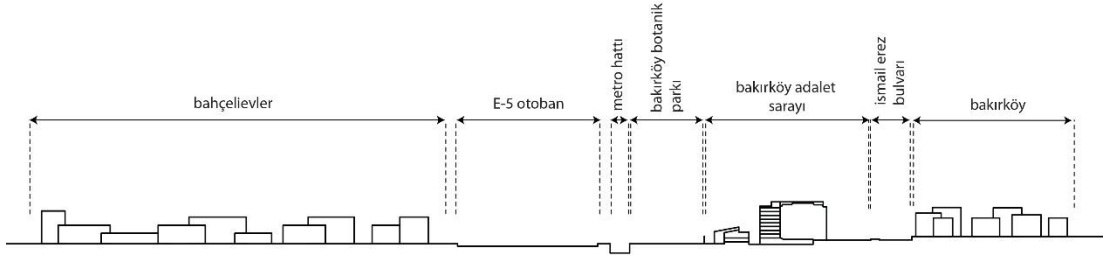
Alana yaklaşım tasarımın simetrisini yansıtacak ve kullanıcının anlamlandıracağı bir şekilde olmamaktadır. Adliye yapısının ortasında cam silindir bir giriş ve her iki yana yayılmış olan adli birimler ile simetrinin ve elementer formun uzaktan yakına yaklaşmakta olan kullanıcılar için bir hissiyat oluşturması gerekli iken, kullanıcıyı karşılar ancak kullanıcı alana doğu – batı aksında olan yaya ve araç trafiğini kullandığından yapının simetrisini ve anıtsal kütesini ancak yapı alan sınırında fark edebilir.

Şekil 3.4 : Bakırköy Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri

Erkman kardeşler yapıyı konumlandırırken denize bakacak şekilde konumlandığını belirtmişlerdir. Ancak alan incelemesi ve planları üst üste çakıştırdığımız zaman yapının kütesel olarak denize dönük olduğunu ancak çalışanların, görevlileri ve kullanıcıların hiçbir şekilde bu kentsel yönlenmeyi algılayabilecekleri bir durum olmadığı görülmüştür. Ofis ve mahkeme yapıları yapının kendi iç avlularına değil arkasında bulunan boş pazaryerine ve ana manzara olarak E-5'e bakmaktadırlar.

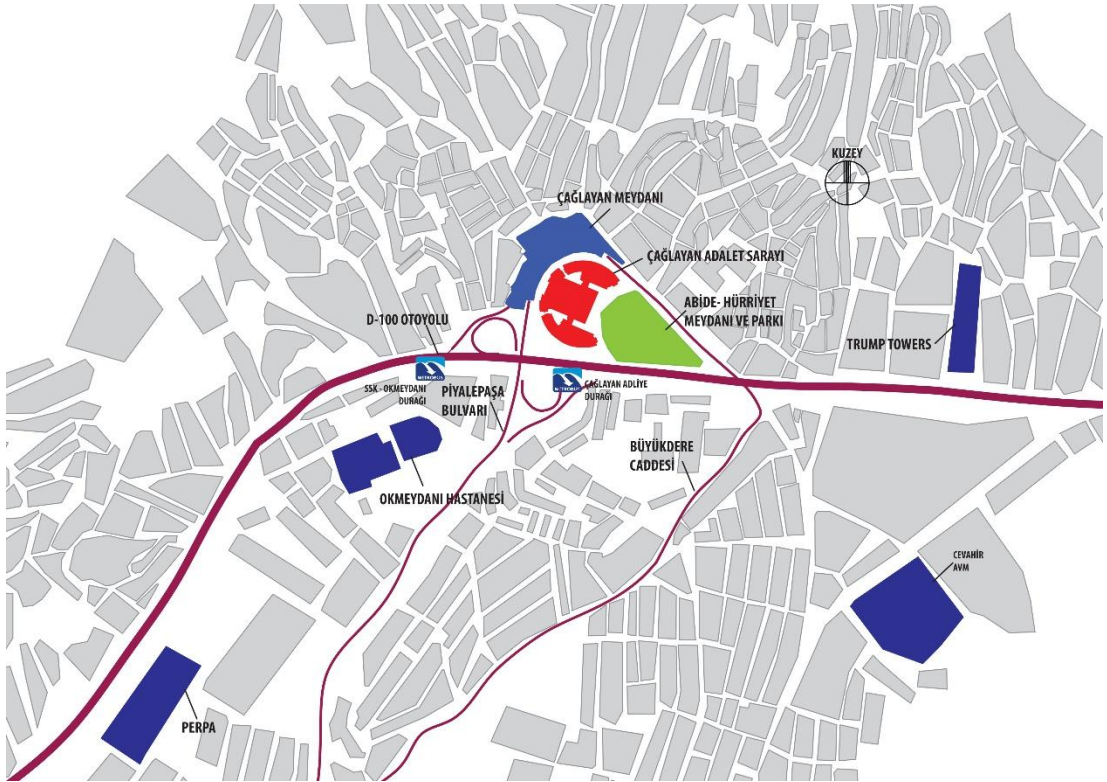
Adliye yapısının önündeki meydanın, kamusal alan olarak diğer kamusal alanlarla ilişki içinde olamaması olumsuzluk olarak nitelendirilir. Yapının anıtsal kütesi çevresindeki kamusal alanları birbiri ile ilişki kurmasını zorlaştırır. Nitekim yapı inşa edildikten sonra yan kısımlarında kalan alanlar otopark vazifesi görmüştür. Arka kısmındaki sosyal tesisler ve komşuluklarında birbirleri ile ilişkisizlik içindedir.

Şekil 3.5 : Bakırköy Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit

3.2 Çağlayan Adalet Sarayı

Çağlayan adliyesinin bir diğer sorunu çevresine verdiği iş yüküdür. Nazım imar planında sadece meydan ve mezarlık olarak geçen daha sonraki değişikliklerle önce belediye sarayı olması planlanan ve bunun için yarışma açılan ancak daha sonra bu işlevden vazgeçilip adalet yapısı olması planlanan alanda çevresindeki yapıların değişimleri olumlu olmamıştır.

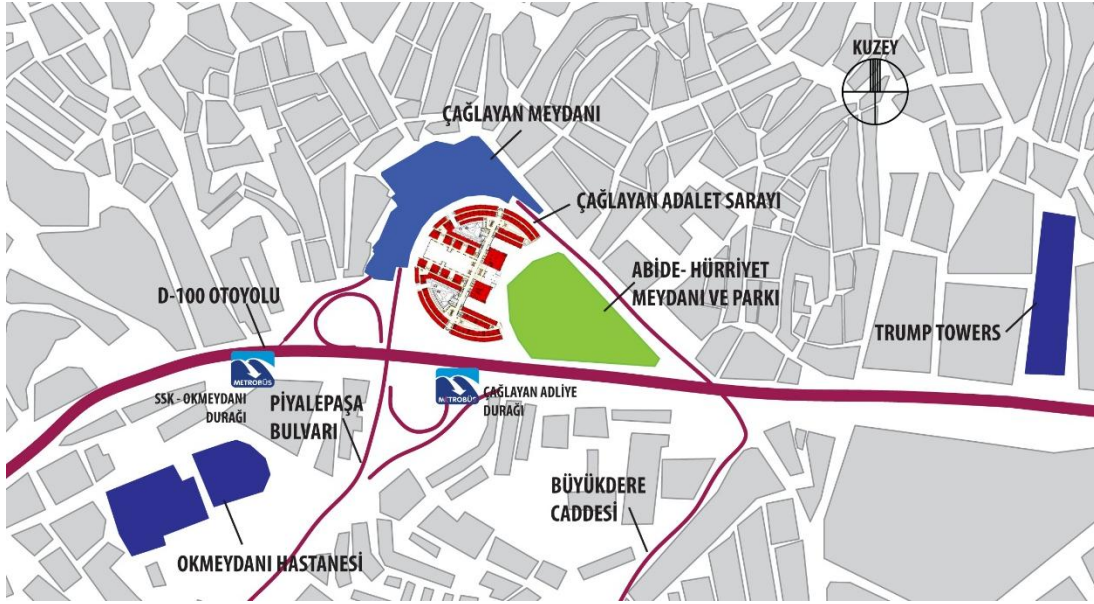

Şekil 3.6 : Çağlayan Adalet Sarayı çevre ilişkileri

Adalet yapılarının yer seçimlerinde yaşanan sıkıntılar, daha önce yapılmamış bir kent nazım planı olmamasından kaynaklıdır. Yapının kent ve çevresine getirdiği olumsuzluklar sadece yapı çevresinin kaldırabileceğinin üstünde bir iş yükü yüklemesi

ile sınırlı değildir. Kendisine yer edinme gereksinimi olarak kentsel yaşam kalitesini azaltıcı herhangi bir hamleyi tereddütsüzce yapabilmektedir.

Çağlayan Adalet Sarayının alan tashihiinde Adalet Bakanlığı ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan görüşmeler sonucunda, alanın tamamının Adalet Bakanlığına tesis edilmesi planlanmıştır ancak; Söz konusu alan üzerinde 2004 yılında Ahmet Buhan tarafından hayır olarak yaptırılan lise yapısı, yapımından sadece 2 yıl sonra yıkılmak durumunda kalmıştır.

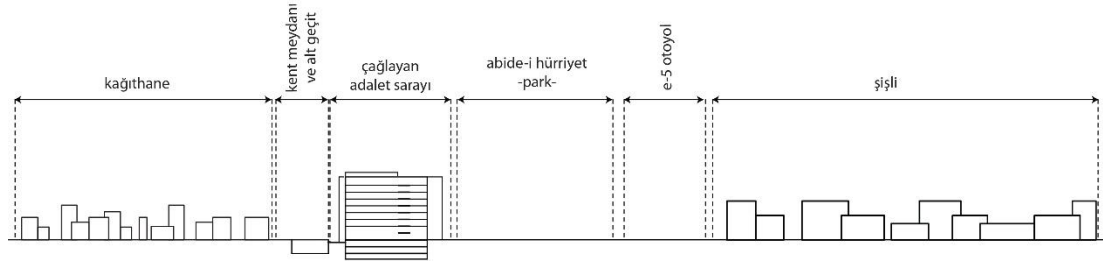
Şekil 3.7 : Çağlayan Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri

Meydan planı için yapılan açıklamada, bu şekilde İstanbul'da birçok miting ve yürüyüşe ev sahipliği yapan Çağlayan Meydanı'nın, 22 bin metrekarelik yayalaştırılmış alana sahip bir meydan haline geleceği belirtilerek, Abide-i Hürriyet Parkı ile bütünlük içinde yapılacak meydan düzenlenmesiyle, bölgede oturan ve çalışanlar ile Avrupa'nın en büyük adliye yapısı olan İstanbul Adliyesi için sosyal bir merkezin oluşturulacağı planlanmıştır.

Çağlayan Adalet Sarayı alan ölçeğinde incelendiğinde yapının komşusu olduğu Abide-i Hürriyet Anıt parkı ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bu yerleşim problemini proje müellifi Aytöre kendi projelerini uygulanmamasından kaynaklı olduğunu belirtmektedir. Mimari projenin özgün halinde parkın tasarım içine dâhil edildiği bir tasarım bütünlüğü olduğunu ancak yapım esnasında müteahhittin başka bir projeye yola devam etmesi sonucu adalet yapısının komşusu olan parkla ilişkisinin kalmadığı ortaya çıkan durumda metruk bir anıt park alanı olarak kaldığı görülmektedir. Buna benzer

bir şekilde adalet yapısının arkasındaki kent meydanıyla da fiziksel ve görsel bir ilişkisi yoktur. Adalet sarayı önünde ve arkasında bu kadar yoğun kentsel veri olmasına rağmen hiçbirisi ile ilişkiye girmemiş kendi içine kapalı ve referanssız devasa bir kütle olarak kalmaktadır.

Çağlayan Adalet Sarayının ofis yapılarını incelediğimizde ofislerin plan üzerindeki yerleşimleri de çalışanların ve kullanıcıların kent parkı ve kent meydanı ile hiçbir görsel referans vermediği ortaya çıkmaktadır. Adalet yapısında çalışanlar planda tamamen çeperlere dayalı ofis dizilimlerine olmasına rağmen bir tarafı çağlayanın yapı yığına bakmakta diğer kanadındaki ofisler ise doğrudan E-5'e bakmaktadırlar. Kentin yeşil ve meydana hiçbir görsel yerleşimi olmayan, tamamen üst ölçekte planlanarak oturtulan bir bina olduğu görülmektedir.

Şekil 3.8 : Çağlayan Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit

Adliye yapısı ve çevresi incelendiğinde fark edilen bir nokta da yapının çevresinde yapılan meydanın yapı ile kent ilişkisini net bir şekilde kestiğidir. Yapı komşulukları neredeyse hiç etkilenmemiştir. Bunun sebebi olarak alanda gezildiğinde insan ölçeğinde alakanın kopacak şekilde tasarımın yapılmış olmasıdır. Meydan 3. Boyutta tasarım kararı olarak doğru durabilir ancak insan ölçeğini çok aşan devasa bir yapı olduğu kullanımda fark edilmektedir. Bunun yanı sıra adalet yapısının kullanıcılarının getirdiği iş yükü çevredeki binalara yansımaktadır. Ofis yapılarını o alanda yetersiz oluşu ya da nazım imar planına uygun olmayan imar değişiklikleri kentte kullanım bozukluklarına burada da yol açmaktadır. Eski konutlar ofis yapılarında dönüşmektedir ancak yapılan ofis alanlarının çok sağlıklı olmadıkları bilinmektedir.

3.3 Kartal Adalet Sarayı

Kartal Adalet Sarayı, Anadolu adliyesi adı altında; önünde E-5 ile komşu olan, arkasında, Mustafa Kemal Caddesi ile sınırlandırılan bir alandır. Adalet yapısı arsasının yan yollarından E-5'e dik olarak çıkılarak sınırlandırılmış bir parselde inşa

edilmiştir. Kartal ilçesi İstanbul'un Metropolleşme sürecinde en geç kentleşen ilçelerinden biridir. Bu nedenden dolayı devletin bu büyüklükte bir yapıyı yapabileceği boş bir arazi bulması açısından da uygundur.

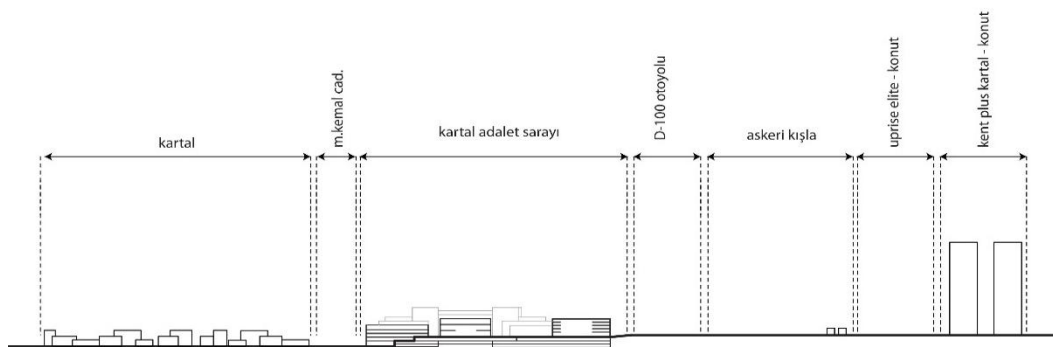
Şekil 3.9 : Kartal Adalet Sarayı çevre ilişkileri

Yapının kentteki yönelimi E-5’i cephe olarak kabul edecek şekildedir. Alana kentlinin yürüyerek ulaşma imkânı yoktur. İstanbul’un Anadolu Yakasındaki hizmet verdiği kullanıcılar yapıya araç veya toplu taşıma sayesinde ulaşma imkânlarına sahiptir

Şekil 3.10 : Kartal Adalet Sarayı yerleşim çevre ilişkileri

Kartal Adalet Sarayının alana oturumu komşuları ile tamamen alakasız durumdadır. İstanbul'un diğer adalet yapılarına göre alanına yayılan bir yerleşim anlayışına sahiptir. Bu geniş alana yayılan yerleşke, arazinin kot farkını da dikkate alınarak tercih edilmiştir. Yapının mimarı Haldun Erdoğan; *'Eğim konusunda ben çok rahatsız değilim. Binanın bana göre binanın esprisi olarak daha iyi oldu. Sürpriz arsaların sürpriz mimariler çıkarttığını düşünüyorum.'* demiştir.

Şekil 3.11 : Kartal Adalet Sarayı yakın çevre şematik kesit

Bu üç adalet yapısı, kentsel periferide yoğun trafik akslarına yakın olacak şekilde konumlandırılmışlardır. Gerek yapıların tarif edildiği metinde, gerekse şematik haritalarda gösterildiği gibi bu üç yapı da adeta kentten ayrı bir ada oluşturmaktadır. Yapı alanları ve adaları kentsel kamusal mekân oluşturma özelliklerine sahip değildirler. Adalet yapılarının kent içindeki yeni konumlarında, yer aldıkları

semt/mahalle ile ‘insan ölçeği’ ve gündelik yaşam içinde, konforlu bir mekânsal ilişki kuramamaktadırlar.

Bu semt yakın çevre ile ilişkisizliği incelendiğinde; her üç adalet yapısının kentten kopuk şekilde yerleşmelerinin sebeplerinden biri; yatay ve düşey yapı kurgusu şeklinde tekil bir bina kompleksi içinde işlevlerinin organize edilmesidir. Birden fazla adalet yapısının tekil bir binada kurgulanması büyük bir kapalı hacim ihtiyacını doğurur. Büyük alanlarda, büyük yapı olarak inşa edilmesi adalet sarayları tasarımcıya bina üzerinden adaletin ve hukukun temsilini kuracağı ihtişam ve görkem hissini vermek için bir fırsat sunar.

Kent içinde yapı belli bir büyüklüğü aşınca mimari tanımlamalar değişmeye başlar. Artık yapı geleneksel mimari anlatımların ve söylemlerin tanımlayamadığı ve biçimlendiremediği bir büyüklüğe ulaşır. Binanın anlatımı detaylar ve estetik değerlerden dökülen beton miktarı, içinde bulunan organizasyonların büyüklüğü ve dolaşım şemaları düşey dolaşımlar kullanılan malzeme miktarı gibi söylemlere kayar.

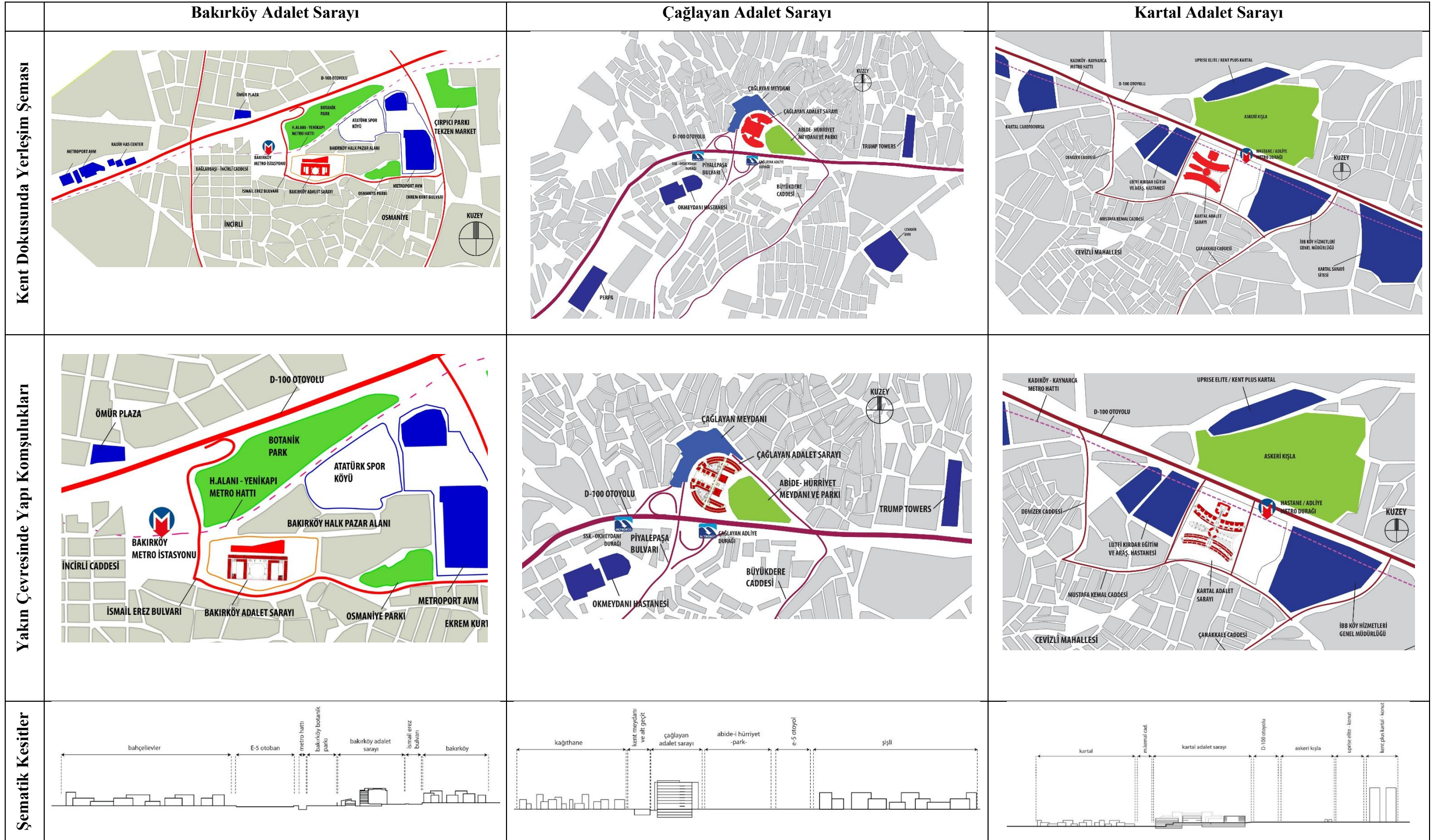
Mimari tasarımda yapının büyüklüğünün vurgulanması yapının tek bir kabuk içinde toplanarak yapı alanında merkezileştirilmesi ile sağlanır. Bu merkezileştirme yapının yatayda ve dikeyde kent dokusu ve çevresindeki oranlardan kopmasını sağlar. Çevresinden koparılmış adalet yapıları tasarımlarının bitmiş bir biçim üzerine kurgulanması ve kent dokusu içinde soyutlanarak simgesel anıt biçimine getirilmesi amacı ile çevreyle ilişkilerini anıtsallık uğruna göz ardı etmiştir. Mimari ürün, günlük hayatla bağlantılarını yok sayarak anıtlamıştır.

İncelenen adalet yapılarında hiçbir ortak alan ya da koridor kamusal açık alana görsel olarak dahi açılmamaktadır. Bu çevreye karşı kayıtsızlık yapılar içinde bir içe dönüklük, bir zenginliğe dönüştürülmemektedir. Yan yana dizilen odalar serisinden oluşan mahkemeler bölümü, kamusal kullanım bölmeleri ile kaba düzeyde hiyerarşik düzen içinde bir araya gelmektedir.

Adalet yapılarında iç dolaşım organizasyonları yapının oturduğu alan ile birlikte büyük değişimlere uğramıştır. Diğer kent hizmetlerinden fiziksel olarak kopmasının bir sonucu olarak kullanıcıların tüm hizmetlerini içeride kurgulamaya çalışmıştır. Dolayısıyla adalet yapılarının kullanım ‘text’ senaryosu zaman içinde artarak farklılaşmaya başlamıştır. İç mekânlardaki hizmetlerin artışları bir sonraki bölümde daha detaylı anlatılacaktır. Çağlayan Adalet Sarayı müellifi Aytöre yapının iç

mekânlarını anlatırken; ‘*Yani bizimki aynen bir alışveriş merkezi gibiydi, aşağıda arabayı otoparka bırakıyorsun tabi hâkim savcılar ve avukatlar için, personel için bunu söylüyorum bunu söylüyorum. Aşağıdan asansörlerle yürüyen merdivenlerle yukarı çıkıyorsunuz. Halkın kullandığı otoparkları dışarı aldık ama orada asansörler var hemen binanın altına 20 metre yürüyecek asansörlere ulaşacak şekilde tasarladık orayı.*’ şeklinde tarif etmiştir.

Bu üç adalet yapısı yolların çevrelediği kentten ayrıştırılmış yapı adalarında kurulmuşlardır. Kuruldukları alanlar kent dokusundan yolların çerçevelemesi ile koparılmıştır. Bir sonraki bölümde daha detaylı olarak inceleneceği gibi adalet yapıları metropolde yaşayan insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, adli makamların yer ve mekânsal kalite problemlerini çözebilmesi için, Türk hukuk sisteminin en büyük problemi olan uzun süren yargılama sürelerinin kısaltılması, UYAP sistemine geçilmesi ile bilişim sistemlerinin adalet yapısına dâhil edilmesi gibi sebeplerden ötürü yeni ve büyük mekânlara geçmesi planlanmıştır.

Şekil 3.12 : İstanbul adalet yapıları alan yerleşim şemaları ve kesitler

4. YAPI ÖLÇEĞİNDE ADALET YAPILARI İNCELEMESİ

Bu bölümde adalet yapılarının, bina ölçeğinde incelemesi yapılacaktır. Adalet yapılarının inşası, mimarlarıyla söyleşiler aracılığıyla ve alanda yapılan gözlemlerle aktarılacaktır. Özellikle üç yapının anıtsal boyutu ve yapıların çağrışımları üzerinde durulacaktır.

Mimarlığın ideolojiler doğrultusunda araçsallaştırılması özne (birey)-nesne ilişkisi ele alınarak birçok açıdan açıklanabilir. Özne-nesne ilişkisinden, fiziksel çevrenin nesne olarak özneye ne şekilde ilişki kurduğu anlaşılabilir. Mimarlık eylemi, fiziksel çevreyi oluşturan etkenlerden biridir. Ancak, fiziksel çevre, içindeki birey ile var olur ve bireyin varlığıyla, yani anlamlandırmasıyla anlam kazanır. Birey, sürekli günlük yaşam deneyimi ve soyut bilgi alanı ile karşı karşıya gelmektedir ve bunun sonucunda genel ve tikeli ayırarak anlamı oluşturan bilgileri somut bir düzeye getirerek sonsuz olasılık ortaya koymuş olur. Öznenin varoluşu, çelişkili toplumsal ilişkilerle nesneden kaynaklanan uyarıcı etkilere karşı tepki göstermesiyle olur; öznenin varoluşu çelişik olanın uyumlulaştırıldığı bir anlamlandırma sürecidir. Böylelikle öznel ideolojiyi kurarken, ideolojiler de öznel varlık kazanmasını sağlarlar (Aydınlı, 1996).

Adalet yapılarının kentle kurduğu ilişkinin yanında kent sakinleri ile kurduğu iktidar ve ideoloji ilişkisi de önemlidir. Mimarın tasarlamış olduğu imge yaşayanlar tarafından anlamlandırılarak yapının temsilinin bir anlatıya dönüşmesi sağlanır. (Akalin, 2013) yapmış olduğu çalışmada bireylerin adalet yapılarındaki beğeni farklarını ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmasında, mimarlık eğitimi almış olan denek grubu ile mimarlık eğitimi almamış olan denek grupları arasında adalet yapılarının ifadeleri hakkında varılan yargılar sorgulanmıştır. Varılan sonuçta mimar olmayan deneklerin; adalet yapılarında postmodern bir şekilde geçmişe öykünen, ağır kütleli ve simetrik yapı kompozisyonunda inşa edilen yapıların adaleti temsil ettiğine inanıldığı ortaya çıkmaktadır. Adalet yapılarının kütlelerinin dış yüzeylerinin hem ideoloji hem de toplum tarafından geçmişi andırması mimara bir şekilde dayatılır.

Adalet yapılarının, kente vermek istediği ihtişam ve heybet hissiyatını yapıların fiziki büyüklükleri ve yapısal figürler ile mimarlar sağlamaya çalışırlar. Bu anıtsallık

yaratma çabası hakkında Uğur Erkman Bakırköy Adalet Sarayı hakkında yapılan söyleşide; *‘Yarışma metnindeki bu görüşler o zaman biraz eleştirilmişti. Adalet sarayı anıtsal olmalı mıdır yoksa olmamalı mıdır diye. Ancak mimarlık ortamında her türlü görüş bulunabilir. ‘Bir adalet yapısında gerekli vakur, ağırbaşlı ve hatta biraz çatık kaşlı imajın elde edilebilmesi ancak çok kesin bitmiş bir geometri kalıcı yapı malzemesi ve belli ölçüde vurgulanmış bir anıtsallıkla sağlanabilir.’ denmiş. Bu esas yaklaşım şeklidir ve bu tartışılabilir bir durumdur. Biz bunu ele aldık ve bu şekilde karar verdik.’* demiştir.

Bu görüşe benzer şekilde Kartal Adalet Sarayı yapısının mimarı olan Haldun Erdoğan’ da adalet yapılarının anıtsallığı hakkında; *‘Adliye binalarının uygar ülkelerde, hukuk ile ilgili yapıların daha görkemli olduğunu görüyoruz. Diğer kamu yapılarına göre daha görkemli yapılar. Bu nedenle bu yapıların; adaletin, hakkın, hukukun gösterimi, üstünlüğünü vurgulamasının gerekli olduğu inancındayım.’* demiştir.

Bunu da yapısının üzerinde tasarımına dair çeşitli görsel ve his üzerinde etki bırakacak çeşitli zenginlikler ile sağlayabilir. Avluların insan algısının çok üstünde boyutları, iç mekânda insana oranı ve dokuyu hissettirecek yapı dokusu, dış cephede yapının yüksekliğini daha da göze çarpıcı hale getirecek malzeme dokusu ya da yapı alanında bıraktığı ‘kamusal’ boşluklar gibi.

Nazi Almanya’ında Speer anıtlar üzerinde çalışmış ve daha sonra da geniş kitlelerin toplanabileceği dev yapılar ile iktidarın gücünü ifade etmiştir (Maulsby, Lucy M. 2014). Bu tür *totaliter mimari* örneklerinin ortak bir mimari üsluba sahip olduğunu söylemek zor olsa da bazı *davranış tiplerinin* ortak olduğunun da altı çizilmelidir (İnceoğlu, 1996). Bu davranış tipleri fiziksel çevrede düzen, uçsuz bucaksız olma, kuvvet, anıtsallık ve büyüklük gibi sıfatlarla kendini göstermektedir.

Adalet yapılarında çoklu işlevlerin birleştirilmesi sonucu mekân ihtiyacı büyümüş, bu mekân ihtiyacını sağlamak için yapıların da büyüklüğü artmıştır. İnşa edilen adalet yapıları kent içinde bir kampüs alanı olarak değil tekil bir bina içinde tüm işlevlerini toplayan ve kurgulayan yapılar olarak inşa edilmişlerdir.

Mekân hem bir toplumsal ürün (sonuç), hem de toplumsal yaşamın belirleyicisi (neden) olarak kabul edilmelidir (Işık, 1994). “İnsanlar mekânları yapar, mekânlar da insanları”. Bu kabul yapıldıktan sonra, artık mimarlık yalıtılmış anıtsal bir obje olarak

görülemeyen ve toplumsal yapı ve işleyişine dair birçok cevaba bu şekilde ulaşılabilir (Borden, 2001).

Anıtlar siyasi ideolojilerin en doğrudan olduğu ileri sürülebilecek fiziksel yansımalarıdır ve *gücün sembolik peyzajlarını* inşa ederler. Özellikle son iki yüz yıl içerisinde yoğunluk kazanan *millet oluşturma* (nation-building projects) projelerinin bir parçası olarak anıtlar sıklıkla ortaya çıkmış ve birçok araştırmaya konu olmuşlardır (Johnson, 2002).

Tüm bu bilgilerin ışığında İstanbul adalet yapılarının anıtsallıkları ve barındırdıkları yoğun hukuk işlevinin, mimari mekân kalitesinin incelenmesi amacıyla bina ölçeğinde incelemeleri yapılacaktır.

4.1 Bakırköy Adalet Sarayı

Bakırköy Adalet Sarayı çok kesin bitmiş bir geometri olmasını sağlayan simetrisini yapı alanında okutamamaktadır. Bu simetrisinin tam olarak okunabilmesi için yapının tam karşısından yaklaşılması gerekirken yapıya kent içinden yaklaşılan yollar yan cephelerinde kalmaktadır. Bu nedenle yapının bitmiş geometrisinin kente göstermesi gereken camekânlı simetrisi değil, sayısız ritmik pencerelerinin baktığı sağır kütlelerdi göstermektedir.

Şekil 4.1 : Bakırköy Adalet Sarayı ön avlusu

Erkman kardeşler kazanan proje metninde tasarladıkları Bakırköy Adalet Sarayı'nın kütlmesine yaklaşımlarının tarifini şu şekilde yapmışlardır;

‘Bir adalet yapısında gerekli vakur, ağırbaşlı ve hatta biraz çatık kaşlı imajın elde edilebilmesi ancak çok kesin bitmiş bir geometri kalıcı yapı malzemesi ve belli ölçüde vurgulanmış bir anıtsallıkla sağlanabilir. Tasarımda bu yaklaşımdan yola çıkılarak büyük boyutlu az değişken, klasik, elemanter formlarla bütünde bir anlatış oluşturulmaya çalışılmıştır. Kesin dikdörtgen prizma formundaki yapının giriş cephesi bilinçli olarak klasik oranlarda üç portali içeren büyük sağır bir satıh olarak biçimlendirilmiş, zaman kavramından soyutlanmış bu biçimlendirme ile adalet kavramının sınırlı zaman kesitlerini aşan genel geçerliği simgelemek istenmiştir.

İnsanda saygı ve güven uyandıracak hukukun üstünlüğünü simgeleyecek aynı zamanda binlerce kişinin dağılımını sağlayacak görkemli boyutlarda giriş mekânları oluşturulmaya çaba gösterilmiştir.’

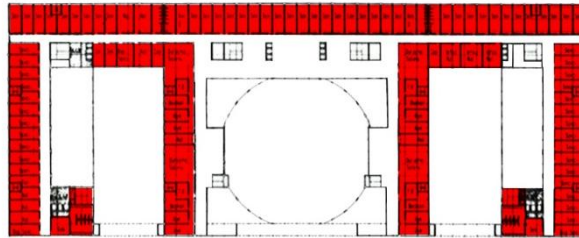
Şekil 4.2 : Bakırköy Adalet Sarayı iç avlu

Uğur Erkman Bakırköy Adalet Sarayının yönelimini ‘Yapının ana giriş mekânı var bu deniz tarafında anıtsal bir boşluk yaratmak, kullanıcılar yapıya ilk girdikleri zaman ferah bir alan ile yapıda olmalarını istedik.’ Şeklinde tarif etse de yapının cephesinden bakıldığında denize bakacak kısımda sadece avluların bulunduğu görülmektedir.

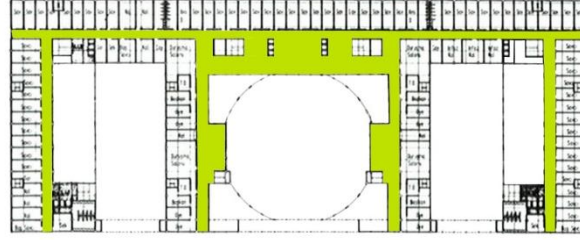
Şekil 4.3 : Bakırköy Adalet Sarayı ana avlu gravürler ve yazılar

Yapının tam ortasında yer alan silindirik iç avlu yapıda ihtişam hissi uyandırır. Her bir katın iç balkonları bu alana baktığından yapının büyüklüğüne dair bir ölçek vermiş olur aynı zamanda tekrar eden ritm ile derinlik ve ihtişam hissini kullanıcıda artırır. Ancak yapının inşası sırasında maddi tercihlerden dolayı çatısının opak bir malzemeden yapılmış olması iç aydınlatma konusunda yetersiz kalmaktadır. İç aydınlatma yetersizliği yapının tümünde hissedilir olumsuz bir durumdur. Yapı planlamasında tüm dolaşım alanları ile dış mekân birleşmediğinden tüm gün ışığı alan cephe ofisler tarafından kullanılmakta olduğundan dolaşım alanları karanlıktır.

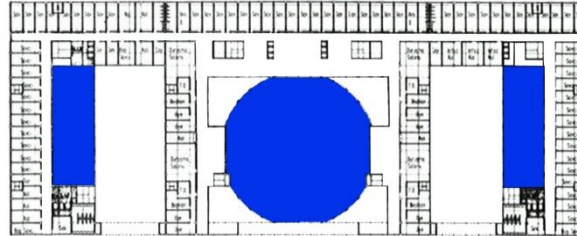
Şekil 4.4 : Bakırköy Adalet Sarayı ofis alanları

Tasarımın varmak istediği kesin bitmiş geometri ile vereceği anıtsallık imajı simetri ile de bir bütünlük sağlayarak mümkün olabilir. Yapı dikdörtgen şekilde kompakt bir kütlede dört eş bloğun arkada (kuzey yönünde) sağır bir satıh ile bağlanması ile sağlanmakta tam ortalarında ise – giriş olarak tasarlanan – Bakırköy’e cephe olan kısımda cam bir silindir hacim vardır. Yaratılan bu düşey hacim tüm katlardan balkonlar ve ana antreler ile görünmektedir.

Şekil 4.5 : Bakırköy Adalet Sarayı iç dolaşım alanları

Yapılan orta antrenin amacını Uğur Erkman; *'Adliye Sarayı'na giren kişinin anıtsal bir yapıya girdiğini hissetmesi, kullanıcıya adalet binasının heybetini ve ihtişamını yansıtmasını amaçlamaktadır.*' der. Aynı zamanda bu devasa antre tüm adli birimlerin birbirlerine bağlanmasını sağlayacak ve bu şekilde kullanıcılar yapıda gidecekleri yeri kolayca tayin edebileceklerdir.

Şekil 4.6 : Bakırköy Adalet Sarayı iç avlular

Kullanış açısından günümüzde artık Bakırköy Adalet Sarayı, Surdışı Adalet Sarayı olarak hizmet vermemektedir. İçinde bulunan Bakırköy Savcılığı hariç tüm birimler Çağlayan Adliyesine aktarılmıştır. Ancak zaman içinde Çağlayan'daki yetersizliklerden dolayı Bakırköy Adliyesine yeniden geri yerleşmeler yaşanmaktadır.

Adalet yapısı kullanıcılarının Bakırköy Adalet Sarayı'nın yetersizliklerinden şikâyetçi oldukları yapılan görüşmelerde öğrenilmektedir. Fiziksel yetersizliklerinin başında mahkeme salonlarının küçük olması gelmektedir. Adalet yapısının kullanıcı dolaşım

şemaları birbirleri ile kesişmemekte, yani yapı kullanım olarak doğru çalışmakta ancak hizmet birimleri yeterli büyüklükte değildir.

Kat yükseklikleri basıktır, kalabalık olan durumlarda kullanım kalitesini düşürmektedir. Yapının tasarımında Kuzey Yönüne bakan sağır cephe hem adli birimler arasında geçişleri sağlamak hem de Savcı odalarını barındırmaktadır. Bu hususta hukuk sağlayıcılar ile kullanıcıların yan yana gelmesi olumsuzluklara yol açmaktadır. Koridor geçişlerinin dar olması bekleme alanlarının yetersizlikleri sıralanan gerekçelerdir. Adalet yapının iç mekân programı yarışmacılara yarışmayı düzenleyen kurum tarafından gönderilmektedir. Tasarımcılar da mekânların yetersiz olduğunun farkında olsalar bile radikal bir değişiklik yapma şansları olmadığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda adli birimlerin odalarının ölçüleri de yetersizdir. Bu mekân yetersizlikleri sebebiyle koridorlara mimarın tasarımı dışında eklemeler yapılmaktadır.

Şekil 4.7 : Bakırköy Adalet Sarayı iç mekân dolaşım yolları

Yapının iç dolaşımı 3 ana aks tarafından sağlanır bunlardan sadece yapının tam orta aksında yer alan şaft grubunda yürüyen merdiven destekli bir dolaşım vardır. Bu yürüyen merdivenler yoğun kullanım saatlerinde adalet yapısında düşey şaftlarda birikimi önler. Yapının asansör sayısı rakamsal olarak yetersiz gözükse de kullanım esnasında yapı içindeki doğru konumlandırılmaları sayesinde kullanıcı ihtiyacına yeterince cevap vermektedir.

Şekil 4.8 : Bakırköy Adalet Sarayı çevresinde düzenlenen otoparklar

Sadece Bakırköy Adalet Sarayının çevresinde açık otoparklar düzenlenmiştir. Diğer tüm adalet yapılarındaki otoparklar kapalı otopark şeklinde bina ile bütünleşik halde inşa edilmişlerdir.

şekil 4.9 : Bakırköy Adalet Sarayı arka servis yolu

Bakırköy Adalet Sarayının alanı içinde yapı grubunu çevreleyen servis yolu bulunmaktadır. Bu servis yolu, arsa sınırından itibaren sınır duvarı ile birlikte yapının E-5 tarafında kalan metruk alanlardan yapıyı kopartır. Bu sayede Bakırköy Adalet Sarayı kendi içinde tam çevresini kapsayacak şekilde servis yolu ile dolaşımı sağlar bu servis yolu adalet yapısının her iki yanındaki otoparkları birbirine bağlamasının yanı sıra, mahkemeye gelen mahk mları arka girişten sokarak adalet yapısının günlük kullanıcılarına temas etmeden dolaşıma girmesini sağlar.

   mekânda yapılan silindirik avlu mimari tasarımı ana giriş olarak tasarlanmış olsa da idari sebeplerden dolayı sadece görevli personelin girdiği giriş olarak kalmaktadır. Yapının her iki yan kanadında girişlerde güvenlik için geniş alan bırakılırken ana girişte güvenlik yeterli değildir. Ana avlunun silindirik ve yüksek hacmi adalet yapısına heybet hissi yaratmasının yanında kullanıcılar içinde bir dağılım alanı oluşturmaktadır, ancak yapının tamamen simetrik olmasından dolayı adalet sarayındaki mekânların bir seferde bulunabilmesi mümkün değildir.

Adalet yapının inşası Kalyon İnşaat tarafından yapılmıştır. Yaklaşık 45 milyon YTL'ye mal olan Bakırköy Adalet Sarayı, tüm mahkeme salonlarıyla kurumsal birimler arasında bağlantıyı sağlayan bilgisayar ağı ve modern teknolojiyle donatılmış ‘‘akıllı’’

bir bina olmuştur. Bakırköy Hukuk Mahkemeleri, Zeytinburnu, Büyükçekmece ve Bağcılar adliyelerinin toplandığı adliye; her gün binlerce kişiyi ağırlayacak. 10 katlı 13 bloktan oluşan binada 42 asliye ceza, 24 asliye hukuk, 16 ağır ceza, 15 sulh ceza, 13 sulh hukuk, 8 çocuk asliye ceza, 7 icra, 7 iş mahkemesi, 2 çocuk ağır ceza duruşma salonu olmak üzere toplam 134 mahkeme salonu bulunmaktadır.

Adliye yapısındaki diğer birimlerin dökümü ise şöyledir:

109 savcı odası, 193 hâkim odası, 179 kalem odası 8 müfettiş odası, 4 adli tabip odası, 6 sosyolog-psikolog odası, 4 avukat odası, 8 vezne ve 1 PTT ofisi, 16 nezarethane 500 araçlık otopark.

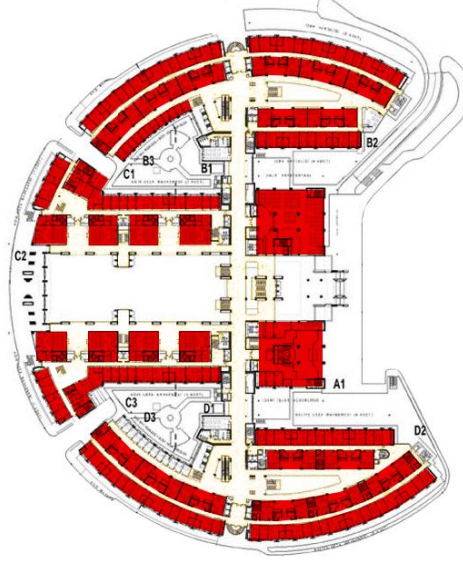
4.2 Çağlayan Adalet Sarayı

Şekil 4.10 : Çağlayan Adalet Sarayı meydan girişi

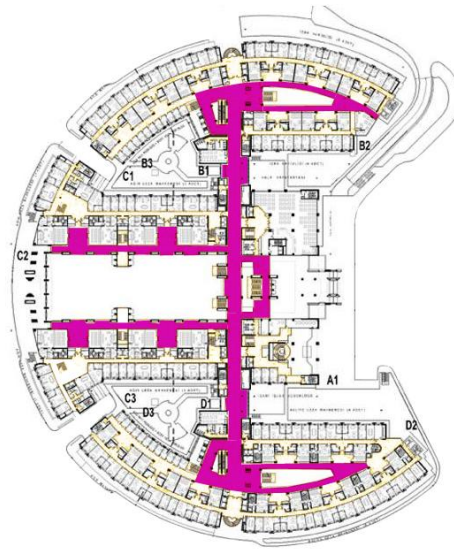
Çağlayan Adalet Sarayı'nın iç mekânları daha düzenlidir. Diğer Adalet yapılarına benzer olarak Bakırköy Adalet Sarayının iç mekân sistematğinde çalışan yekpare bir kütle olarak tasarlanmıştır. Dış kütlenin yekpare sarmasının yanı sıra içeride kanatlara ayrılan bir yapı kurgusu vardır. Bu kanatlara ayrılma düzeni mahkemelerin ayrımını sağlamasının yanı sıra, mahkemelere gelen kullanıcılarında tüm binayı meşgul etmeden binada işlemlerini görüp, binadan kolaylıkla tahliye edilmelerini sağlar. Ancak yapılan masif kütlenin içine sığdırılan birimler Bakırköy adliyesine göre daha düzenlidir. Savcılık ve Hâkim odaları bina ana dolaşım aksının dışına alınmış

vaziyettedir. Bu şekilde kullanıcı ya da dışarıdan katılımcı olarak gelen kişiler adli birimlerde çalışan insanlarla çok az bir karşılaşma - temas alanında olmaktadır.

Şekil 4.11 : Çağlayan Adalet Sarayı ofis alanları

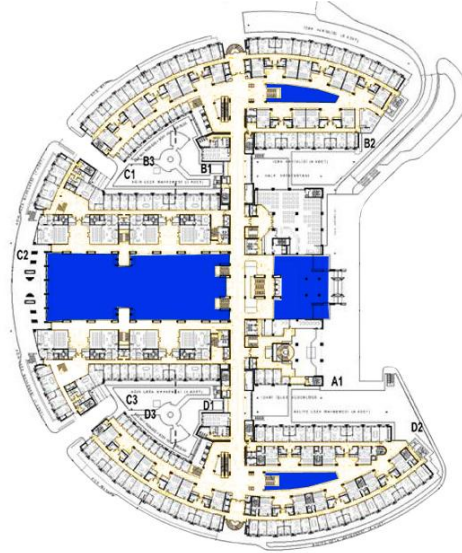
Dışarıdan bakıldığında yapı oturduğu alana göre oldukça ölçeksiz durmaktadır. Yapının kütlesi alanda devasa boyutlarda hissedilmektedir. Alanda yapının tamamı bir noktadan kavranamamaktadır bu hem yapının kütlesinin büyüklüğünden, hem de yapının dairesel formundan kaynaklı olmasındandır. Ayrıca önünde bırakılan miting alanı ve meydan, yapının kütlesini daha da vurgulayıcı bir hale getirmiştir.

Şekil 4.12 : Çağlayan Adalet Sarayı iç dolaşım alanları

Yapının iç dolaşım kalitesi ile ilgili Mustafa Aytöre; *‘Bizim binamızda her yer aydınlıktır, hiç karanlık mekân bulamazsınız sadece bodrumda otoparkta doğal ışık girmez onun dışında adliye yapısının her yerine doğal ışık girer hatta hava aydınlıkken binada elektrik kullanımı çok düşüktür tüm ışıkları kapatırlar. Elektriklerin kesilip kesilmediğini anlamazsınız bile.’* demiştir. Çağlayan Adalet Sarayı iç mekânlardaki ulaşım kalitesi ve yoğunluğu kaldırma kapasitesi en rahat tasarlanmış olan yapıdır.

Çağlayan Adliye Sarayında iç mekânda yapılan avlulu tasarım Bakırköy Adliyesi’nin mimarisini andırmaktadır. Ancak yapının ana avlusunun getirdiği ihtişamı korumak adına yapının yoğun girişleri; bu giriş kotunun bir kot altında kuzey – güney aksında sağlanmıştır. Buradaki dolaşım alanlarında yapılan yönlendirmelerle Alana insan yükünü farklı bir sistemde dolaşıma sokarak yapının ana avludaki ihtişamı insan yığılmasına karşı korumaya çalışıldığı fark edilmiştir. Aytöre iç avlu ile ilgili olarak; *‘Binanın ana avlusunda ve yan girişlerde yükseltilmiş girişler vardır. Yan girişlerle ana girişlerin yükseklik farkı vardır. Alt koridor yoğun kullanılır gördü iseniz. Ana avludaki yükselen kısmı toplanma alanı olsun adli açılış yıllarında törenlerin de yapılabilmesi amacı ile yapıldı. Daha sonra kullanılması başarılı oldu ki bakarsanız haberlerde oradaki iç avluyu avukatlar çeşitli gösterilerde kullanmaktadırlar zaman içinde. Orası artık bir gösteri alanı gibi oldu.’* Demiştir

Şekil 4.13 : Çağlayan Adalet Sarayı iç avlular

Şekil 4.14 : Çağlayan Adalet Sarayı iç dolaşım avluları

İç mekanların sirkülasyon alanları en başarılı olarak bulunan adliyedir. Diğer Adalet yapılarına göre adli makamların yerleri en az zorluk yaşanılarak bulunan binadır. Ayrıca yer seçimi olarak merkezliği kullanıcıları tarafından olumlu bir nokta olarak belirtilir. Alanın İstanbul kullanıcısının ana ulaşım aksı üzerinde olmasından dolayı en çabuk ulaşabileceği bir mekân olarak belirlenmesi kolaylık sağlamaktadır. Alana hem özel araç ile hem de toplu taşıma ile kolaylıkla ulaşabilmek mümkündür.

Çağlayan Adalet Sarayında iç dolaşım avluları doğal ışık alabilmektedir. Binanın biçimleniş şeklinin imkân vermesinden dolayı yapının ana gövdeden sağa ve sola ayrılan iki kanadının geçiş bölümleri doğal aydınlatma ile aydınlatılmaktadır. Yapıda havalandırma için pencere yoktur, camekân olarak ışık alan yerler tasarlanmıştır.

Adli mekânlar güncel ihtiyaçları karşılamamaktadır. Ancak bu da diğer projeler gibi metrekarelerinin hesaplamalarını adalet bakanlığı belirlediğinden tasarımcının tasarrufta bulunabilmesi mümkün değildir. Bina içinde düşey dolaşım büyük ölçüde asansörlerle ve yürüyen merdivenlerle sağlanmaktadır ve bina içi dolaşım sirkülasyonuna uygun bir şekilde çözümlenmiştir. İşlev ayrımları katlara göre ayrılarak planlanmıştır. Kat farklılıkları işlev farklılıklarını getirmektedir.

Çağlayan Adalet Sarayında; duruşma salonları, hâkim ve savcı odaları, ofisler, hizmet odaları, arşiv odaları, avukat görüşme odaları, yemekhaneler, kafeteryalar, kütüphane, kreş, konferans salonu, postane, banka şubeleri, sağlık ünitesi, polis karakolu, kapalı otopark gibi bölümler yer almaktadır

Şekil 4.15 : Çağlayan Adalet Sarayı ana giriş avlusu ve sosyal aktiviteler.

Çağlayan Adalet Sarayının merkezinde bulunan avlu tüm katların görüldüğü insan ölçeğinin çok üstünde bir orana sahiptir. Adalet yapısına girildiğinde alanın büyüklüğü ve yapının karmaşıklığı kullanıcıda iç – dış ilişkisini kaybettirir. Kullanıcı yapıya girdiği andan itibaren yapının içindeki başka bir kullanım düzenine geçer. Güvenlik bölümü geçildiğinde ana avlunun ortasında daire şeklinde danışma masası bulunmaktadır. Danışma masalarının devamında üst kata çıkış için yürüyen merdivenler ve kaide şeklinde yükselen merdivenler bulunmaktadır. Merdivenlerin en üst basamağında iki adet ‘*Themis*’ heykeli bulunmaktadır. Ana avlunun sonunda kademeli olarak yükselen merdivenler aynı zamanda sahne görevi görmektedir ve avluda bu kurgu ile adli yıl açılışları ve çeşitli protestolar yapılabilmektedir. Buradaki tek büyük açıklık bazı zamanlı etkinliklerin yapılmasına da imkân vermektedir. Adli konularla ilgili zamanlı etkinliklerin yanı sıra yoğun kullanıcı aksından faydalanarak çeşitli sivil toplum etkinlikleri de yapılmaktadır.

Adliye binası 42 bin metrekare arsa üzerinde, 328 bin 544 metrekare kapalı alana sahip bu adalet yapısının, en azı 4, en çoğu 19 kattan oluşan tam 19 farklı bloktan oluştuğunu

dile getirdi. İnşaatı Varyap İnşaat tarafından yapılan kompleks içinde, 326 duruşma salonu, 267 savcı odası, 442 hakim odası, 354 kişilik konferans salonu ve 4 adet de seminer salonunun bulunmaktadır.

4.3 Kartal Adalet Sarayı

Kartal Adalet Sarayı alanında yatay bir yerleşim planı ile yapılmıştır. Bu bakımdan Bakırköy Adalet Sarayı ve Çağlayan Adalet Sarayından farklıdır. Bu düşey yayılımı mimar alandaki kot farklarının kullanılması ve adalet yapılarının çok yüksek olmamasını gerektiğini düşünerek tasarlamıştır. Ancak bu yatay konsept bina içindeki hem yatay hem de düşey sirkülasyonda kullanıcılar için bina içinde rotasyon problemi yaratmıştır.

Eğimli bir arazide inşa edilen binada bazı bloklarda -8 e varan katlar oluşmaktadır ve içlerinde oturan kullanıcıları ciddi anlamda rahatsız etmektedir. Adliye hizmetlerine ayrılan mekânların yanı sıra konferans salonu, kreş, spor salonu, lokantalar, kütüphane, kuaför, internet odası, sağlık tesisi, 12 karakol, postane ve açık-kapalı 2700 araç kapasiteli otopark olacaktır.

Şekil 4.16 : Kartal Adalet Sarayı ana giriş arkadı

Haldun Erdoğan; *"Çağdaş dünyada, adalet yapıları, kentsel mekânlar içindeki en göz alıcı anıtsal yapılardır. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan yargının üstünlüğü, fiziksel olarak söz konusu binaların görkemli görüntüleriyle özellikle vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, İstanbul'un yetersiz olan adli mekânları da çağdaş bir yapı ile bu olumsuz durumdan kurtulmak zorundadır"* demiştir.

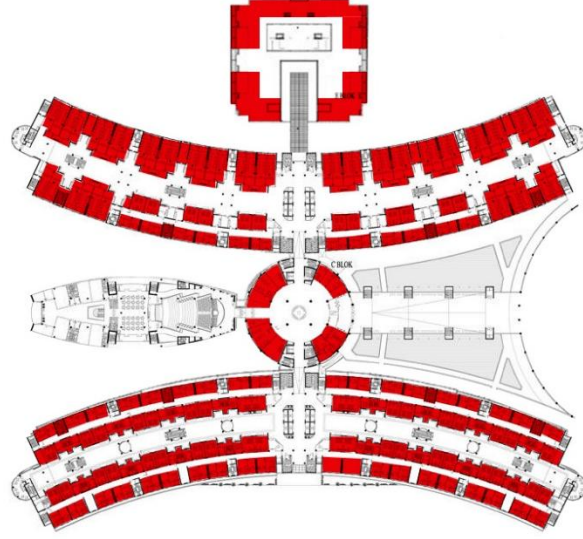
Şekil 4.17 : Kartal Adalet Sarayı ana giriş danışma

Kartal Adalet Sarayında mekân içinde avlu yoktur. Binaya giriş merkezi bir hol yapısından dağılır. Adalet yapısının en ikonik kısmı giriş arkadıdır. İnsan ölçeğine göre devasa bir boyutta kendi strüktürünü sergilemektedir. Aynı zamanda giriş kısmında açık havada duran insanları dış etkilere karşı koruma işlevindedir. Arkad'ın kolon kısımları köprü ayağı görevinde olup aynı zamanda alt kot ile bağlantıları sağlayan merdivenleri barındırır.

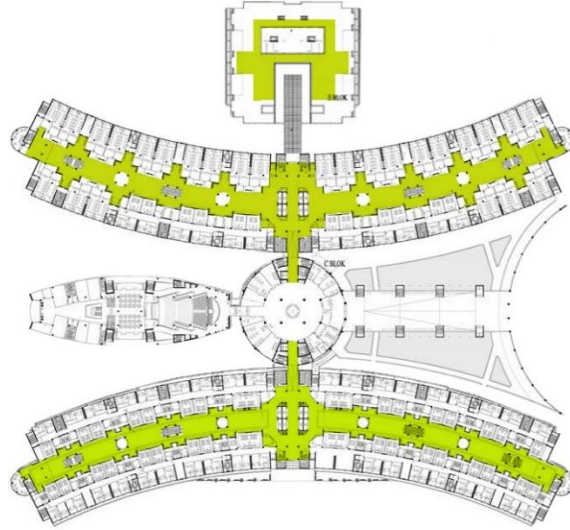
Şekil 4.18 : Kartal Adalet Sarayı; savcı bölümü (Bölüm E) avlusu

Ancak binanın iç kısımlarında diğer adliyelerden farklı olmak üzere oldukça basıktır. Kat yükseklikleri ihtişamı vurgulayacak kapasitede değildir. Yapının dış görünümü modern bir yapıdır.

Şekil 4.19 : Kartal Adalet Sarayı ofis alanları

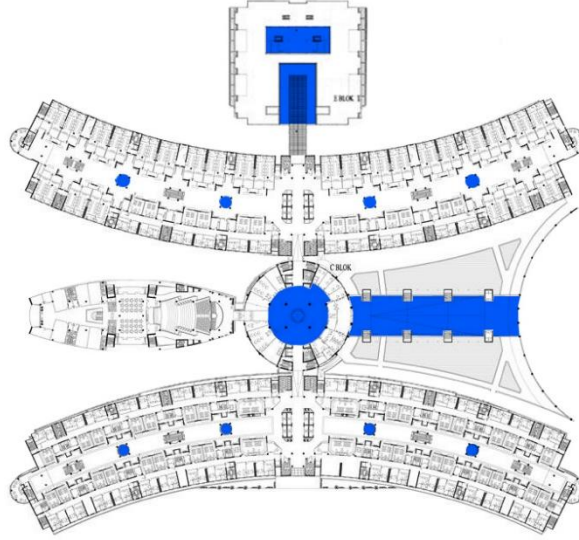
Ofis ve görevlilerin odaları yapı bloklarının çeperlerine yaslanmış halde bulunmaktadır. Yapının genel dolaşımına baktığımızda çeperlere dayanan adli mekânlar ve ofisler dolaşımı ortaya alarak yataydaki kullanıcıların tekil bir koridorda bütün mekânlara ulaşabilmelerini sağlamakta aynı zamanda adli personel ve görevlilerin mümkün olduğunca gün ışığından faydalanarak aydınlanmalarını ve doğal havalandırılmalarını sağlamaktadır.

Şekil 4.20 : Kartal Adalet Sarayı iç dolaşım alanları

İç dolaşım mekânları ise katlarda ofislerin çeperlere yerleşmesinden sonra kalan ana omurgada yoğunlaşmıştır. Bu sayede tüm kullanıcılar tek bir ana avluyu kullanarak tüm kat içinde serbestçe dolaşımalarını sağlamaktadırlar. Ancak ofis ve görevlilerin kat

alanında tüm dış yüzeylere yerleşmelerinden dolayı cephelerden ya da herhangi bir yatay düzlemde ışık veya hava sirkülasyonu sağlanamamaktadır. Bu hava ve aydınlanma probleminin giderilmesi için dolaşım alanlarında belirli ritimlerde çatıdan zemin kota aynı hizada aydınlık boşlukları bırakılmıştır. Bu boşluklardan gün ışığının gelmesinin yanı sıra yapının düşey sirkülasyonunu sağlayan yürüyen merdivenlerin konumlanması sağlanmıştır.

Şekil 4.21 : Kartal Adalet Sarayı iç ve dış avlular

Kartal Adalet Sarayında iç avlular sınırlıdır. Yapı kullanıcılarına ihtişam duygusunu veren bu mekânlar diğer adalet saraylarında aynı zamanda mekânlara dağılım avlusu olmayı sağlarken Kartal'da giriş kanopisinin dışında yüksek dereceli savcılarının bulunduğu kısımda iç avlu bulunmaktadır. Bu geniş dağıtım mekanlarının eksikliğinden dolayı adalet yapısında bulunduğunuz yerin tahminini yapabilmek zorlaşmaktadır. Çağlayan ve Bakırköy yapılarındaki avlular kullanıcılar için birer nirengi noktası görevini de görmektedir.

Yapının ana girişinde güvenlik kontrol noktası geçildiğinde danışma bulunur. Kartal Adalet Sarayının diğer adalet saraylarından bir diğer farkı da giriş avlusunun insan ölçeğini aşan boyutlarda olmamasıdır. Planlamada iki yay adli mahkemeleri ayırırken tam oralarında bulunan dairesel yapı tüm binanın geçiş işlevini gerçekleştiren yapıdır. Yapının tam merkezinde olmasıyla tüm yemekhane ve sosyal birimler burada toplanmıştır. Bu merkezi yapının üst katlarında Kartal Adalet Sarayının idari işler ofisleri bulunmaktadır. Adalet yapısının giriş holünde gelen kullanıcıların ihtiyaçlarına

cevap vermek üzere yerleşmiş birimler bulunmaktadır. Orta holün üzerinde bir adet asma kat bulunmakta bu asma katlarda da restoranlar ve kafeteryalar bulunmaktadır.

Şekil 4.22 : Kartal Adalet Sarayı bloklar arası kot farkı teraslaması

Kartal adalet sarayının bulunduğu yerdeki kot farkının uygulamadaki bir problemi olarak teraslamalar ve istinat duvarları ortaya çıkmıştır. Adalet yapısında adli görevlilerin ofisleri ve diğer mekânların bir kısmı bu istinat duvarına bakmaktadırlar. Mimari projede herhangi bir tasarım müdahalesi olmadığından bu görüntüyü düzeltmek adına istinat duvarına yeşil zemin çakılması ile ofislerde bulunan görevlilerin istinat duvarına bakmaları engellenmiştir.

Şekil 4.23 : Kartal Adalet Sarayı otopark giriş

Kartal Adalet Sarayının ana giriş avlusunun alt kotunda araç giriş alanları bulunmaktadır. Bu alan yüzeydeki kanopinin taşıyıcılığını yaptığı bir alt mekândır. Bir üst kotunda halk girişleri bulunurken bir alt kotunda suçluların adalet yapısına hızlı ve diğer kullanıcılarla temas etmeyecek bir şekilde girişlerinin sağlanması planlanmıştır.

Şekil 4.24 : Kartal Adalet Sarayı iç dolaşım alanları

Haldun Erdoğan iç mekândaki kullanım problemleri ile ilgili olarak; *Yarışma projemde farklı bir icra takip ve savcı görüşmecisi sistemi önerdim ancak kabul etmediler. Yarışma da kabul edildi ancak uygulama sırasında problem yarattılar. Daha sonra bu ön büro şeklindeki sistemi değiştirmek zorunda kaldım –icra takip odaları oluyor o yerlerde- yarışmadaki sistemim sonradan değiştirildi bu nedenle dolaşım şemasında aksaklıklar çıktı. – dolaşım şemasındaki aksaklıklar, avukatlar ve idari işler amiri de belirtmekte. – ön büro sistemi olsaydı iç dolaşım hakkında savcılarının ve hâkimlerin iş yükleri hafifleyecekti ancak kabul ettiremedim.* demiştir. Kartal Adalet Sarayının iç dolaşım mekanizması ile ilgili problemler hem yapının kullanıcısı olan avukatlar tarafından belirtilmiştir. Hem de yapının içinde görevli personel de bu sirkülasyondan dolayı sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir.

Şekil 4.25 : Kartal Adalet Sarayı sergi alanı

Kartal Adalet Sarayında dönemlik sergilerin yapıldığı ve daha çok adli kurum ve kuruluşlarla alakalı etkinliklerin düzenlendiği sergi alanı bulunmaktadır. Bu mekân diğer adli yapılarda bulunmaması nedeniyle işlev olarak tektir.

Kartal Adalet Sarayında incelenen diğer üç adliyeden daha farklı ve daha fazla olarak sosyal hizmet mekânlarının daha çok ve daha çeşitli olduğu görülmüştür. Adale Sarayının kullanıcılarının günlük ani ihtiyaçlarına cevap verebilecek kafeterya ve restoranlar haricinde lostra salonu, kuru temizlemeci gibi yapılar da adli yapı kompleksinde yer bulmaktadırlar.

Eğimli bir arazide inşa edilen binada bazı bloklarda -8 e varan katlar oluşmaktadır ve içlerinde oturan kullanıcıları ciddi anlamda rahatsız etmektedir.

Şekil 4.26 : Kartal Adalet Sarayı iç mekanda basit işlevleri göreceklek dükkanlar

Adliye hizmetlerine ayrılan mekânların yanı sıra konferans salonu, kreş, spor salonu, lokantalar, kütüphane, kuaför, internet odası, sağlık tesisi, 12 karakol, postane ve açık-kapalı 2700 araç kapasiteli otopark olacaktır. Mavi film camlar – bunlar içerisinin de görünmesini engellemesi amacı ile yapılır ve taş kaplama ile binanın oturaklılığını simgeler. Yapının yarışma projesi ile büyük farklılıklar gösterdiği belirtilmiştir.

Araştırma sonucunda adalet yapılarının boyutları büyüdükçe ve serbest hareket alanı diyebileceğimiz alternatif mekânlar artmakta, adalet saraylarına yerleştirilen işlev türleri farklılaşmaktadır. Bu ek işlevler ilk zamanlarda basit tanımlı hizmet veren çay ocağı olarak başlasa da ilerleyen zamanda banka şubeleri, restoranlar, kırtasiye, berber, lostra salonları ve sergi alanlarına doğru ilerlemektedir. Adalet yapıları zaman geçtikçe kendi kullanım ‘text’ine yeni işlevler eklemekte ve kamusal alanda ‘hizmet’

kapasitesini büyötmektedir (Koolhaas, 2001). Koolhaas'ın müzeler için bahsettiğı durumun bir benzeri adalet yapılarında yaşanmaktadır. Adalet mekânlarında kullanıcı sayısı arttıkça tıpkı diğerk kamuşal hizmet mekânlarında olduğı gibi, git gide tüketim mekânlarındaki artış iç mekânı kapsamaya doğru evirilmeye başlamaktadır.

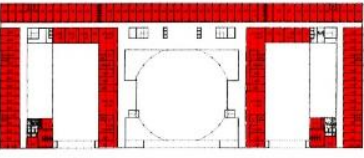
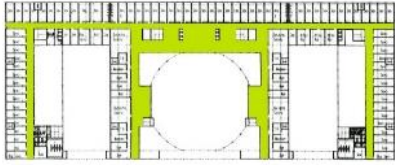
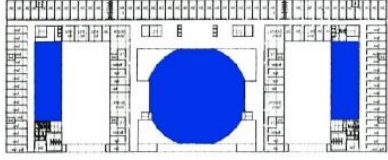
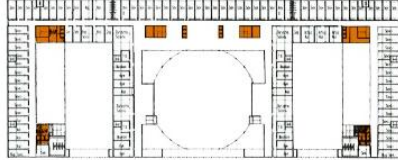
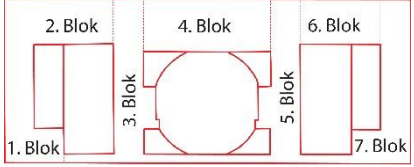
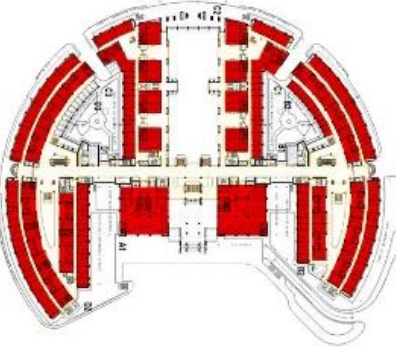
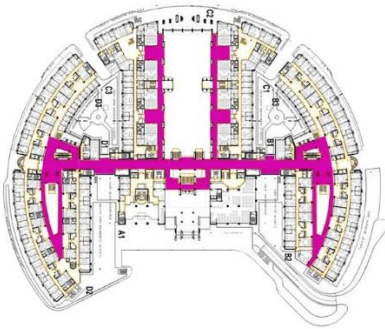
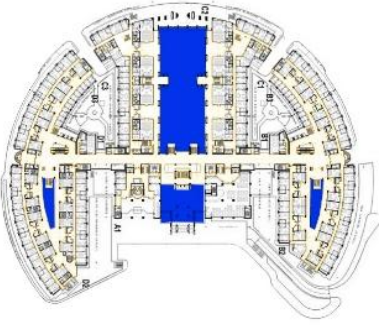
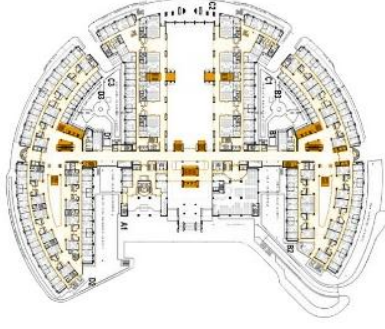
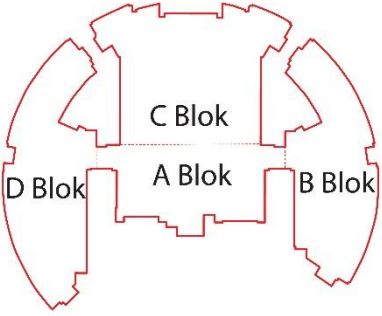
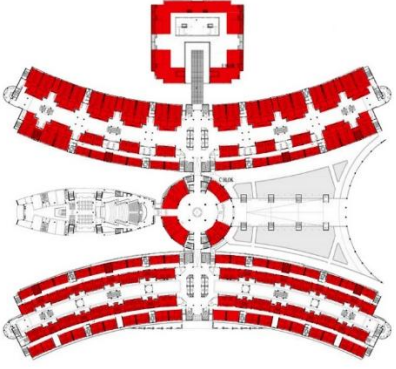
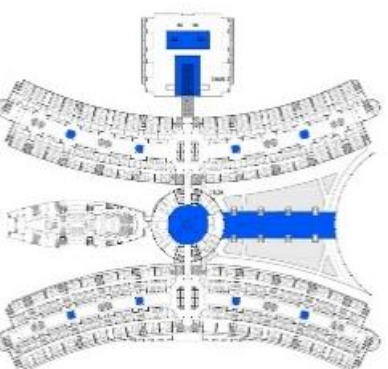
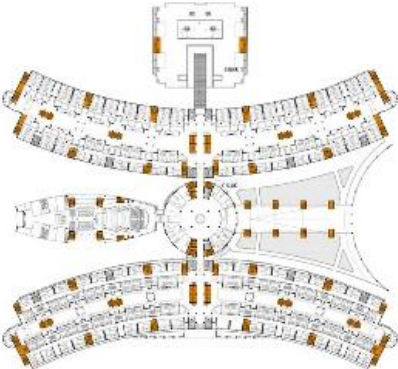
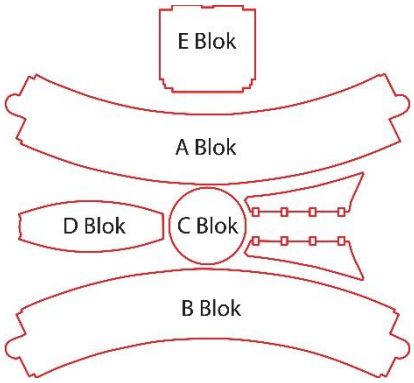
Burada incelediğimiz yapıların insan ölçeğine oranla oransız büyüklükleri bağlamın yapı ile ilişkisini kopartmaktadır. Büyüklük kavramı yeni bir kamuşal iç kurgular yaratmaktadır (Yırtıcı, 2009). Yapının kullanımında iç mekân ile dış mekan arasındaki ilişki kopmuş olduğundan iç mekan kurguları her adliye sarayında salt işlevsel kolaylık üzerine kurgulanır. Yapıların kent içindeki yerleşimlerinin kütle yerleşim şekli ile iç mekânların yapı içinde yerleşimi aynı ideolojik düşüncenin sistemli ve mantıklı takip edilebilir bir sonucudur. Bu incelemelerde varabileceğimiz bir sonuç ta neo-liberal metropol kentin, kent hizmetleri veren adalet yapılarının bir tüketim mekanı olmasa da artık tüketim mekanı özellikleri gösterecek şekilde tasarlanmaya başladıklarıdır (Koolhaas 2009). Burada varılan bir diğerk sonuçta iç mekân analizlerinin tamamı yapıldığında, kent içindeki oturumu ile birlikte düşünöldüğünde kendi içerisinde tutarlı bir ideolojinin ürünü olduğı düşünölmektedir. Kentin kamu mekânları, büyüklükleri ve kapsadıkları işlev türleri ile birlikte ana arter sayılan ana yolların kenarlarına dizildiğinden tüm kamuşallıkları kendi içindedir. Kullanıcıların ve kentlinin yapı ile ilişkisi artık dış – iç bağlamından kopukluğu, özellikle Bakırköy Adalet Sarayı projesi müellifi olan Uğur Erkman'ın belirttiğı gibi yapının içi ayrı proje halinde bir adalet yapısı işlevlerini barındırırken yapının dışı adalet imajını sergileyen ayrı bir projeye dönüşmüştür. Yapı kentle herhangi bir kamuşallık paylaşmaz, yapının devasalığı yapı – alan ve bağlam ilişkisini kaybetmiştir.

Adalet yapılarının genel olarak kullanım senaryolarını 'text' incelediğimizde; çok az kent sakininin bu yapılara yürüyerek ulaşabildiğı, neredeyse tüm kullanıcılarının araçlarla veya çok yakınlarında konumlandırılmış toplu taşıma bağlantıları ile alana gelebildiğı, adalet yapısının alanı içindeki açık veya kapalı bir otoparka park ettiğı kentin diğerk elemanları ile temas etmeden işlerini görüp, herhangi bir ihtiyaçları olduğı anda da tüm ihtiyaçlarını tek çatı altındaki mekânlarla giderip alandan gittikleri mekânların organizasyonu haline dönüşmüşlerdir.

Önceki bölümlerde kent ölçeğinde ve semt / mahalle ölçeğindeki ilişkilerinde aksamalar ve ilişkisizlikler saptanmıştır. Bu aksaklıkların mimari ölçek diziliminde bir alt ölçeğe geçtiğimizde de üst ölçekteki kararların getirdiğı sonuçları adalet yapılarının

iç mekânlarına da yansıdıklarını görmekteyiz. Bu bölümde her üç adalet yapısında mimari mekânların incelemeleri yapılmış, kullanıcılar ve yapı kompleksi içinde bina ile ilgili idari görevli kişiler ile yüz yüze görüşülmüştür.

İstanbul'da incelenen her üç adalet yapısının biçimsel bütünlükleri yapılara ek işlevler getirilmesini mümkün kılmamaktadır. Tasarımların her üçü de bitmiş bütüncül bir fiziki kütleyle sahiptir. Bu bütüncül tasarımlar yerleştikleri arazi ile herhangi bir referansa sahip olmamakla beraber, tasarımlarda yapıya gelecek zamanda ekler yapılabilmesini imkânsızlaştırmaktadır.

	Ofis ve Çalışma Alanları	İç Sirkülasyon Alanları	İç Boşluklar Sirkülasyon	Düşey İç Sirkülasyon Noktaları	İç Aydınlıklar	Yapı Blok Düzenleri
Bakırköy Adalet Sarayı						
Çağlayan Adalet Sarayı						
Kartal Adalet Sarayı						

Şekil 4.27 : İstanbul adalet yapılarının mekânsal analizi

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tez kapsamında İstanbul'un göreceli olarak kentsel periferisinde konumlandırılan üç adalet yapısının, kent ölçeğinde, alan ölçeğinde ve mekân ölçeğinde yapılan incelemelerle ele alınmıştır. Bu inceleme sürecinde Adalet yapıları mimarları, Adalet yapılarında çalışan görevli memurlar ve adalet yapılarının kullanıcıları ile açık uçlu görüşmeler yapılmıştır. Teze başlama motivasyonu olan adalet yapılarının devletin mekânsal görünümü ile kamunun temas yeri olması sayesinde, bu mekânın kentteki mevcudiyetinin sadece işlevsel bir durum ile açıklanamayacağını düşünmem sebep olmuştur. Gayri maddi olan bu kent mekânının, kent ölçeğinde var oluşu, kullanıcıya karşı ve kente karşı aldığı tavır aynı zamanda ideolojisini de yansıtmaktadır.

Araştırmanın başlangıcında, mimari mekânların devlet eli ile ideolojik biçimlenmesine örnek olarak gösterebileceğimi düşündüğüm adalet yapılarının, İstanbul gibi metropolde aynı işlevin farklı tarihlerdeki inşalarına örnek olan Sultanahmet Adalet Sarayı ile Çağlayan, Kartal ve Bakırköy Adalet Saraylarını ele alınmaktadır.

Araştırmada bulunan bir diğer bulgu adalet mekânlarının tıpkı Avrupa'daki ideolojik örnekleri olan, Musollini'nin faşist parti döneminde planlanan Milan'daki Adalet Sarayı yapısı ve diğer 20.yy ideolojik politikaların birebir inşa edildiği gibi dönemin ideolojisini mimari mekân üzerinden okumasını yapabilmektir. Ancak araştırmanın sonucunda varılan noktada, devlet erkinin ideolojisinin; İstanbul gibi bir küresel metropol şehrin adalet mekanlarında, mimari mekanların inşasında ve kullanımında birebir yansımalarının oluşmadığı görülmüştür.

Adalet yapılarında mekânın ideolojisinin 20.yy mekân planlamalarında olduğu gibi doğrudan okumasının yapılamaması sonucu; araştırma doğrudan siyasi ideolojilerin mekânsal okumasına varamamıştır. Ancak, kent mekânının sembolik anlamlardan arındırılmış boş bir mekân olmadığını kabul edersek; metropolü oluşturan fiziki mekânların üretimlerinin siyasi olmayan başka bir ideolojik zihniyetin mantık ve bağlam zincirine sahip olduğu bulgularına rastlanmıştır.

Yakın dönemde inşa edilen adalet yapılarının kent içinde inşalarının benzerlikleri ve erken dönem adalet yapıları ile kıyaslamada fark edilen kamusalılık anlayışının değişimi bu araştırmayı neoliberal kentte kamu yapılarının mimarisinde ve kamusalılıklarındaki değişiklikleri incelemeye yöneltmiştir. Bu nedenle tezde İstanbul'daki adalet yapılarının mekânsal okumasında ideolojik bir mercek ile bakmak yerine, neoliberal kentin yeni yönelimlerini okuyabilmek için mimari olarak daha üst ölçek olan kentsel ölçekte bakılmaya yönelenilmiştir.

Tezde yapılan okumalarda varılan bu sonuçlarla kent ideolojisini incelerken; araştırmayı bölümlere ayırıp ideolojik başlıklar yerine, (Hirst 2009) *Mekân ve Güç* adlı kitabında bu ayrımı makro ve mikro ölçekleri tanımlamasından faydalanılarak, yapının kent ile ilişkilerini daha detaylı bir şekilde ele alacak olan ölçek farklılıkları üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

Mimarların, yapı ve kullanıcı otoritesine aldıkları tutum ve ifadelerine bakıldığında, Sultanahmet Adalet Sarayı hakkındaki üniversitede değerlendirme ve jüri raporlarını incelediğimizde, yapıyı sadece tasarlayan mimarların bu görüşte olmadığı, değerlendiren kuruluşların ve seçici kurulunda aynı şekilde kent içinde saygın ve ihtişamlı olma durumunu istedikleri, yarışmada tercih edilen projenin bu hissi vermesi tercih sebebi olmuştur. Seçici kurul yapının içinden ve dışından böyle bir ifade, etki beklenmesi arzu ettiği görülmektedir.

Adalet yapılarının mekânsal analizinin ilk bölümünde; Neoliberal modern kent planlamasındaki anlayış ve yöntem değişiminin sonucu, otoyolların ve ulaşım kavramının değişmesi ile kentin kamusal mekânların dağıtılması ve kent içindeki yapılara ulaşabilmek için yürüyüş mesafesinin kaybolmasına bağlı mimari sonuçlara değinilmiştir. İstanbul'un tarihsel süreçte metropole dönüşmesi, siyasi ve ekonomik zihniyetin küresel çapta değişmesinin sonucu İstanbul'un küresel sermaye hareketlerine açılması, merkezdeki kamusal yapıların periferilere dağıtılarak kent merkezini turistik veya tüketim mekânlarına terk etmiştir. Kent hizmet mekanları kent içindeki ana güzergâhların kenarlarındaki ceplere dağılarak yer bulabilmesi ile sonuçlanan süreç incelenmiştir. Gözlemlenen sorunların sebepleri ve bunun adalet yapılarının mekân analizlerine dayalı yargılara varan sonuçları ele alınmıştır.

İkinci kısımda ise; adalet yapılarının kendi alanları içindeki oturumlarına, 'urban context' bağlamında yapının semt ve mahalle ile yakın çevre ilişkileri irdelenmiştir.

Adalet yapılarının fiziksel kütlelerinin kent dokusundaki konumlarının incelenmesinin yanı sıra kentsel çevre ve konumlandıkları mekânsal ilişkiler şematik çizimlerle aktarılmıştır. Adalet yapılarının kendi yapı alanları içindeki yerleşimleri incelenmiş, olumsuzluklar değerlendirilmiştir. Bu mimari yapıların kritik büyüklüklerin ötesinde inşa edilmelerinin bir sonucu olarak gözlemlenen alan ve bağlam arasındaki ilişkisizlik ele alınarak bu yapıların artık bir estetik beğeni üzerinden değil; mekânın matematiksel büyüklüklerinden okunabildiği gözlemlenmiştir.

Üçüncü kısımda; ‘Yapı ölçeğinde’ incelenen adalet yapılarının iç mekân özelliklerine, mekân kurgusuna ve mekân kalitesine bakılmıştır. İç mekânda devletin ideolojisinin biçimsel izdüşümü halinin görünür olma durumu ele alınmıştır. Kritik büyüklüğü geçerek kent içinde anıtsal yapı halini alan adalet yapılarının planlamasında rasyonellik ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Grid sistemi, bu yapılarda hem plan hem cephede etkin olduğu görülmüştür. Adalet yapılarında iç ve dış mekan boyutlarında anıtsal ölçek, insan ölçeğini kat ve kat aşmaktadır.

Spekülatif olarak bir sonuç değerlendirmesi yapmak gerekirse; Sultanahmet Adalet Sarayı’nın 30 yıllık yapım sürecinde, kentle alakalı tüm kurumlar özgürce fikirlerini basın yayın yolu ile ifade edebilmişlerse, yapım kamuya kapalı şekilde planlanan adliyelerde zaman içinde sadece karar veren ve uygulayan mercilerin söz hakkının olduğu kente, kentliye ve kullanıcıya zorla kabul ettirilen ve bariz bir etken- edilgen ilişkisinin varlığı ortaya çıkmaktadır.

1930 ve 1940’ların Erken Cumhuriyet Dönemi resmi ideolojilerini okuyabildiğimiz Sultanahmet Adalet Sarayı yapısı ve At Meydanı planlamalarından sonra 1990’ların peşinden 2010’larda inşa edilen yeni adalet yapılarının; Neoliberal ekonomiye ayak uyduran kamu ve siyasi erkin kent üzerindeki ideolojik izleri görülmektedir. Durmaksızın marka kent, küresel kent sloganları; yapboz alanı haline gelen İstanbul’a dair tasavvurların büyüklüğü ve projelerin devasallığı iktidarın inşa etme eğilimleri için bir meşruiyet zemini teşkil etmektedir.

Avrupa birliği kriterlerine uyum süreci ile yola çıkan ve bu yenilenme söyleminin sonucunda kentteki tüm adalet saraylarını bir araya toplayarak kullanım kolaylığı gibi bir hedefin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu sayede dağınık olan adalet yapılarının getirdiği yargı sorunlarının özellikle gecikme ve iş yükü gibi problemlerinin giderilmesi ve gelişen teknoloji ile birlikte kâğıt evrak yükü azaltılarak adli sistemin

bilgisayar ve teknoloji ağına (UYAP) entegre olabilmesi planlanmıştır (Erbay 2009). Gelişen metropolün ulaşım ağlarına entegre olarak insan ulaşım problemini çözen, adalet yapılarını bir araya getirip bütünleştirerek bir adalet sitesi yaratmak yerine, kullanıcı rasyonallitesi düşünülerek devasa ölçeklerde yapılar inşa edilme süreci meşrulaştırılmıştır. Bu yeni ve yoğun kamusal hizmet yapılarının bir getirisi olarak kent içindeki atıl kullanılmayan veya başka amaçlar ile kullanılması planlanan alanlar değerlendirilerek yeni kentsel rant alanları açılması sağlanmıştır.

İktidar tüm bu söylem aracılığı ile kent üzerindeki yapısal değişimleri gerçekleştirirken mimariyi kullanarak, siyasi ideolojisini ‘yapma’, ‘inşa’ etmenin sunumu üzerine kurar. Araştırma sırasında fark edilen başka bir bulgu da küçük kentlerde inşa edilen adalet yapılarında mimari mekânlarda siyasi ideolojiyi temsil eden izler çok daha belirgin iken, büyük kentlerde siyasi ideolojinin küresel neoliberal söyleme, ideolojik göndergelerin gösteriminin mekânın kendisinden çok sunumuna kaydığı görülmüştür. Mimar ve mimarlık burada etken konumdan edilgen bir konuma geçtiği gözlenmektedir. Erk, yapma, inşa etme etkinliğini kullanarak basın yayın yolu ile kendi propagandasını yapma amacını güder.

Tüm bunların bir sonucu olarak, tüm otoriteyi elinde toplayan iktidar, adaletçi ve eşitlikçi olma durumunu ispat için yaptırdığı adalet yapılarında; metrekare, alan, büyüklük gibi sayısal değerler ve rakamların üzerinden propagandasını yapar. Bu indirgemecilik, kamu üzerinde basın yayın yolu ile yaptığı söylemin dil üzerindeki hâkimiyetini pekiştirme çabasıdır. Ancak yapının inşa edildiği mimari mekânsal gerçeklik ile dil arasındaki kopukluk, iktidarın uygulamaları ile söylemi için kullandığı dilin arasındaki boşluk bu ikircikliği kendiliğinden ele vermesini sağlamaktadır. Yani ideolojinin birebir görüntüsü.

Varılan sonuçlardan biri de metropolde inşa edilen adalet yapılarının; mimari yapı kütlesi biçimleri, kütle büyüklükleri ve kentle kurdukları diğer mekânsal ilişkilerin, yol aksları kenarına kurulmak durumunda olan diğer maddi kazanç amaçlı mekânlara benzeşmeye başlamasıdır. Çağdaş kapitalizmin mekânsal dayatmaları diyebileceğimiz bu durum artık maddi amaç gütmeyen gayri maddi kamusal mekânlara da yansımaları görmeye başladığımızı göstermektedir.

Bu tezde eksik kalan, adalet yapıları üzerinden devlet kavramının ve kentte mimari iz düşümünün ideolojik olarak irdelenmesidir. Bu sadece Adalet yapıları üzerinden ele

alınabilecek bir tutum olmadığı hatta kısıtlı bir zaman diliminden de öteye bakılması gereken bir alandır. Araştırmam sonucunda adalet yapılarındaki ideolojik farklar kültürel, coğrafi gereksinimlere ve toplum yapısına göre değişiklikler göstermektedir. Bu tezde sadece adalet yapılarının kent bağlamında ve yapısal bütünlüğünün kent ile olan ilişkisi bağlamında incelemeler yapılmıştır. Ancak adalet saraylarının kültürel incelemelerinin yanında iç mekânlarının incelenmesi bu araştırmada mümkün olamamıştır. Adalet yapıları zamana ve kültüre bağlı olarak kendi tipolojisi içinde sürekli değişimlere uğramaktadır (Erbay 2003). Yabancı kaynaklarda (Rosenbloom, 1998) ‘*Courthouse*’ ve ‘*Courtroom*’ olarak ele alınan iç ve dış mekân arasındaki zaman içinde gelişen farklar ve ilişkiler bu tezde ele alınamamıştır. Bu iç mekân analizlerinin genel adalet sistemi ve bu tezin incelediği kent ideolojisi ile birlikte ele alabilmenin faydalı olacağı görüşündeyim.

KAYNAKLAR

- Agamben, Giorgio** (1995) Kutsal İnsan Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (çev. İsmail Türkmen Ayrıntı Yay. 2013)
- Althusser, Louis** (1991) İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları,(çev. Alp Tümertekin, İthaki Yay. 2014)
- Akahn, Aysu** (2013) Mimarlık ve İktidar, Günümüz Adalet Sarayları Üzerine Bir Sorgulama, Mimarlık Dergisi Sayı:370 Mart- Nisan
- Akpınar, İpek** (2010) İstanbul'da Modern Bir pay-ı Taht: Prost Planı Çerçevesinde Menderes'in İcraatı, İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyetin Modern Kentine; Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951) , İstanbul Araştırmaları Enstitüsü
- Arendt, Hannah** (1956) Geçmişle Gelecek Arasında, (çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, 2012)
- Aydınlı, Semra**, 1996. Türkiye'de Mimarlık ve İdeoloji: Ontolojik Sorgulama, *Sempozyum: İdeoloji, Erk ve Mimarlık* içinde, 24-32, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bauman, Zygmunt** (1996) Sosyolojik Düşünmek, (çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2012)
- Baudrillard, Jean** (1970) Tüketim Toplumu, (çev: Deliçaylı,H., Ayrıntı yayınları, 1997)
- Berman, Marshall**, 2006. Katı Olan Her şey Buharlaşıyor, Çev.: Altuğ, Ü., Peker, B., İletişim, İstanbul.
- Bilgin, İhsan**, 2006. Kent Üretiminin ve Kamu Yaşamının Örgütlenmesinde Güncel Eğilimler, *Toplum ve Bilim*, 105, 166-175, Birikim Yayıncılık
- Browni Wendy** (2010) Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik, (çev. Emine Ayhan, Metis Yay. 2011)
- Burnett, Ron** (2004) İmgeler Nasıl Düşünür?, (çev. Güçsal Pular, Metis Yayınları, 2007)
- Bıyık, Zeynep** (2011) Kamusal Mekanın, Kent Mekanından Soyutlanması ve Devlet Otorite'sinin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Bu Süreçteki Rolü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültürel İncelemeler Bölümü

- Canetti, Elias** (1992) Kitle ve İktidar, (çev. Gülşat Aygen, Ayrıntı Yayınları, 2014)
- Chattopadhyay, Swati White, Jeremy** (2014) Civic Halls and Civic Materialism; Towards a Global History of Urban Public Space, Routledge New York
- De Certeau, M.**, 2008. Gündelik Hayatın Kesfi - 1, Çev.: Özcan, L.A., Dost, Ankara.
- Dostoğlu, Neslihan T.**, 2001. Ütopya, Kent ve Mimarlık Üzerine Düşünceler, *Arredamento Mimarlık*, Mayıs, 73-76, Boyut Yayın Grubu.
- Eagleton, Terry**, 2005. İdeoloji Giriş, Çev.: Özcan, M., Ayrıntı, İstanbul.
- Erbay, Muteber** (2003) Adalet Mekanları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık A.B.D.
- Flanders, Steven** (2006) Celebrating the Courthouse : A Guide for Architects, Their Clients, and the Public , New York : W.W. Norton
- Foucault, Michel** (1988) Büyük Kapatılma, (çev. Işık Ergüden, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, 2011)
- Foucault, Michel** (1988) İktidarın Gözü, (çev. Işık Ergüden, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, 2012)
- Göl, Berna** (2009) Fiziksel Çevrede Egemen İdeoloji ve Direnç, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- Göregenli, Melek** (2010) Çevre Psikolojisi İnsan Mekan İlişkileri, Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Habermas, Jurgen** (1962) Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, (çev. Tanıl Bora, Mithat Sancaktar, İletişim Yay. 2014)
- Harvey, David** (1972) Sosyal adalet ve şehir, (çev: Morali, M., Metis yayınları, 1996)
- Harvey, David** (1990) Post-modernliğin durumu, (çev: Savran,S., Metis yayınları,1997)
- Hirst, P. Q.**, 2005. Space and Power: Politics, War and Architecture, Polity Press, Cambridge.
- İnceoğlu, Arda** İdeoloji, Erk, Mimarlık (1996) Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Bildiriler Kitabı
- Jameson, Frederic**, 2005. Modernizm İdeolojisi, Edebiyat Yazıları, Çev.: Atakay, K., Birkan, T., Metis, İ.
- Kanpak, Ömer**, (2011) *Vasat tasarım, orantısız kütle*, Arkitera, <http://v3.arkitera.com/arsgratiaartis.php?action=displayNewsItem&ID=61593>

- Kahvecioğlu, L. Hüseyin** (1998) Mimarlıkta İmaj: Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model, İstanbul Teknik Üniversitesi, F.B.E
- Keyder, Çağlar** (1999) İstanbul, Yerel ve Küresel Arasında, Metis Yayınları
- Kiper, P.**, 2006. Küresellesme Sürecinde Kentlerin Tarihsel – Kültürel Değerlerinin Korunması, Türkiye – Bodrum Örneği, Sosyal Araştırmalar Vakfı (SAV), İstanbul.
- Kılıçkiran, Didem** (1996) Kitsch and Architecture; The Production of Kitsch In The Architecture of Turkey In 1980 's and 1990's, The Middle East Technical University
- Koolhaas, Rem** (2001) Mutations, Actar.
- Koolhaas, Rem, Mau, Bruce** (2009) Small, Medium, Large, Extra-Large : Office for Metropolitan Architecture, New York, N.Y. : Monacelli Press
- Kojeve, Alexandre** (2004) Otorite Kavramı, (çev. Murat Erşen, Bağlam Yayınları, 2007)
- Lefebvre, Henri** (1968) Modern dünyada gündelik hayat, (çev: Gülbüz, I. Metis yayınları 1998)
- Lefebvre, Henri** (2000) Mekânın Üretimi (çev. Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, 2014)
- Lynch, Kevin** (1960) Kent İmgesi, (çev. İrem Başaran, İş Bankası Yayınları, 2010)
- Lehtovuori, Panu** (2010) Experience and Conflict : The Production of Urban Space, Farnham, Surrey ; Burlington, VT : Ashgate Pub. Co.
- Mardin, Şerif**, 2007. İdeoloji, İletişim, İstanbul.
- Maulsby, Lucy M.** (2014) Fascism, Architecture, and the Claiming of Modern Milan, 1922–1943, University of Toronto Press
- Onat, Nazım** (2013) Kamusal Alan ve Sınırları Hannah Arendt ve Jürgen Habermas'ın Yaklaşımları, Durakistanbul Yayıncılık
- Öncü, Ayşe Weyland, Petra** (2000) Mekan, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, İletişim Yayınları
- Özkazanç, Banu** (2005) Mimarlık Pratiklerine Öneri Bir Yaklaşım Olarak İktidar Ağları, İstanbul Teknik Üniversitesi F.B.E
- Polat, M., Omay Polat, E.**, 2003. Mimarlık, İdeoloji ve Rekonstrüksiyon: İki Sarayın Hikayesi, *Arredamento Mimarlık*, Aralık, 92-99, Boyut Yayın Grubu.
- Pinon, Pierre** (2010) Atmeydanı ya da "Büyük Cumhuriyet Meydanı" ve Adalet Sarayı, İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyetin Modern Kentine;

Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951) , İstanbul Araştırmaları Enstitüsü

Rasmussen, Steen Eiler (1994) Yaşanan Mimari, (çev. Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, 2014)

Rosenbloom, Jonathan (1998) Social Ideology as Seen through Courtroom and Courthouse Architecture, Columbia Journal of Law & the Arts, Vol. 22, No. 463, 1998

Sargın, Güven.A., 2002. Kamu, Kent ve Politika, *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, ed. Sargın G.A., İletişim, İstanbul.

Sargın, Güven.A., 2004. Sapkın ve Sapkınlık: Kentsel Pratiklerin Sıradan Aktörleri-Eylemleri, *Arredamento Mimarlık*, Ekim, 53-56, Boyut Yayın Grubu.

Sennet, Richard (1980) Otorite, (çev. Kamil Durand, Ayrıntı Yayınları, 2014)

Soja, Edward W. 2004, Postmetropolis, Blackwell Pub., Oxford.

Soja, Edward W. (1989) Postmodern Geographies: The Rassertion of Space in Critical Social Theory, Verso, London

Tafari, Manfredo (1986) Modern Architecture, Electa/Rizzoli, New York.

Tanyeli, U. 1989. Mimarlıkta İdeolojik Amentü, *Mimarlık*, Sayı 89/4, 78-81.

Tanyeli, U., 2007. Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000, Garanti Galerisi, İstanbul

Tekeli, İ., 1998. Mimarlık ve Politika, Mimarlık Ne Tür Bir İktidar Talebi İçeriyor?, *Arredamento Mimarlık*, Temmuz, Boyut Yayın Grubu.

Türk, Demet (2001) 1980 Sonrası İstanbul Mimarlığında Kitsch Olgusu, İstanbul Teknik Üniversitesi F.B.E

Url -1 <http://v3.arkitera.com/arsgratiaartis.php?action=displayNewsItem&ID=61593>, alındığı tarih 01.03.2015

Url -2 <http://www.gazetevatan.com/avrupa-nin-en-buyuk-adliyesi-aciliyor-362010-gundem/> alındığı tarih 01.03.2015

Url -3 <http://www.sabah.com.tr/yasam/2012/10/09/dunyanin-en-buyuk-adliyesi-ocakta-aciliyor> alındığı tarih 01.03.2015

Url -4 http://www.yapi.com.tr/haberler/turkiyenin-en-buyuk-adalet-sarayi-acildi_52938.html alındığı tarih 01.03.2015

Url -5 <http://v3.arkitera.com/h60219-caglayan-meydanina-kavusuyor.html>

Yırtıcı, Hakkı (2009) Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi, Bilgi Üniversitesi Yayınları
Weber, Max (1905) Protestan Ahlak ve Kapitalizmin Ruhu, (çev. Milay Köktürk, BilgeSu Yay. 2011)

EKLER

EK A: Bakırköy Adalet Sarayı proje müelliflerinden Mimar Uğur Erkman ile Bakırköy Adalet Sarayı hakkında görüşme

EK B: Kartal Adalet Sarayı proje müellifi Mimar Haldun Erdoğan ile Kartal Adalet Sarayı hakkında görüşme

EK C: Çağlayan Adalet Sarayı proje müelliflerinden Mimar Mustafa Aytöre ile Çağlayan Adalet Sarayı hakkında görüşme

EK D: Avukat Semih Tüfek ile İstanbul'daki üç adalet yapısının, mekânsal kullanım kalitesi hakkında görüşme

EK E: Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Sultanahmet Adalet Sarayı ek binası için görüş bildirisi.

EK F: İstanbul Teknik Üniversitesi Restorasyon Enstitüsü'nün Sultanahmet Adalet Sarayı arazisinde bulunan arkeolojik kalıntılar hakkında ve Sultanahmet arkeolojik kent alanına dair ek olarak yapılacak adalet yapısının etkiler hakkında hazırladığı rapor.

EK G: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü'nün hazırladığı; İstanbul Adalet Sarayı tamamlanmasına ilişkin görüş raporu.

EK A

Mimar Uğur Erkman ile Bakırköy Adalet Sarayı Hakkında söyleşi;

Bakırköy Adliye Sarayı tasarımının doğuş süreci hakkında, yapı dergisinde çıkan bizim projemizi anlattığımız makale bilgi vermektedir. Yazıyı Umur Erkman kaleme almıştır. Zira kendisinin bu projede çok büyük emekleri vardır.

İç düzenlemeler sur dışına alındığında beş adliye sarayı aynı binada istendi. Bakırköy fatih Küçükçekmece, Büyükçekmece ve bir tane daha olmak üzere beş tane, bunların en büyüğü Bakırköy, o zamanki yarışma düzeninde çok detaylı bir program veriler var, mimarın değerlendirmesi dışında çoğu, girişler büyüklükler, alanlar, odalar vesaire. Verilen program tamamen tanımlı haldedir. Verilen programda istenen metrekarelerde bence bazı noksanlar, yanlışlıklar vardı. Ağır ceza mahkemeleri çok küçük tutulmuştu. Daha yüksek tavanlı mekânsal, Amerikan filmlerindeki gibi biraz daha büyük bir yer olması gerekirdi. Sonuçta izleyicisi olabilecek davların görüleceği yapıları.

Kavramsal meselenin ötesinde beş ayrı yapı var. Bu beş ayrı yapı daha sonra taşınacak ve tüm bina Bakırköy Adliyesine kalacaktı. Tüm programı kompakt yapı içinde çözmeyi düşündük, fark etti isen diğer yarışmacılarda farklı çözümlemeler var farklı şekilde ele alınan yapı grupları var. Şimdi mesela sadece Bakırköy'e ait bir bina, mesela parçalı yapılar olarak yapılsa idi bu bütünlük olmayacaktı. Tasarımın işlevsel sebebinde temel olarak bu bakış yatıyor. Bu kompaktlık bize binanın ileriki zamanda kullanımını kolaylaştırıcı bir etki yaratmasını sağlamıştır.

Yapının ana giriş mekânı var bu deniz tarafında anıtsal bir boşluk yaratmak, kullanıcılar yapıya ilk girdikleri zaman ferah bir alan ile yapıda olmalarını istedik. Rahatça algılayabilecekleri bir ortama dâhil olmalarını istedik. 30 küsur metrelik bir silindirik hacim var hem etkileyici hem de girdiği zaman nereye gideceğini belirleyecek bir alan var. Hemen karşısında asansörler yürüyen merdivenler filan var bina içi ulaşım açısından. O boşluk anıtsallık ve etkileyici olma niteliğini de içeriyor.

Yarışma metnindeki bu görüşler o zaman biraz eleştirilmişti. Adalet sarayı anıtsal olmalı mıdır yoksa olmamalı mıdır diye. Ancak mimarlık ortamında her türlü görüş bulunabilir. 'Bir adalet yapısında gerekli vakur, ağırbaşlı ve hatta biraz çatık kaşlı imajın elde edilebilmesi ancak çok kesin bitmiş bir geometri kalıcı yapı malzemesi ve

belli ölçüde vurgulanmış bir anıtsallıkla sağlanabilir.’ denmiş. Bu esas yaklaşım şeklidir ve bu tartışılabilir bir durumdur. Biz bunu ele aldık ve bu şekilde karar verdik.

Yan avlular diğer mahkemelere girişleri sağlamaktadır. Ancak şimdiki durumda ortadan olan halk girişini kapattılar. Artık oradan halk giremiyor savcılar ve hâkimler kullanıyor. Ancak çıkışta öyle kullanıyor. Yan girişler tamamen halka açık durumda.

Dolaşım şemaları farklı hâkim savcıların arka cepheden giriş çıkışları var. Onların kendi ulaşım noktaları var. Sanıkların kendisine özel giriş çıkış noktaları var. Pazaryerinin gelmesi ile yan otoparklar daraldı. Otoparkların arkasından dolaşan yol servis yolu olarak kullanılıyor. Arkadan gelen suçlular geçici nezarethanelere getiriliyorlar. Mahkemenin görüleceği salon içinde üç farklı kapı, farklı sınıftaki girişler için kullanılıyor.

Savcı odaların pencereleri dışarıya bakar. İç kısımlar galeri halindedir. 1991’de yarışma yapıldı, uzun yıllar inşaat için bekledi. Biz projeyi çizdik verdik o zaman. İhaleye çok sonraları çıkıldı. İhaleden sonra bina inşa edildiğinde çok zaman geçmişti. Daha sonra buranın tesisat sistemleri filan değişti, bizim zamanımızda soğutma tesisatları başkaydı daha sonra klima sistemine geçtiler. Bu odaların iç cephesinde pencereler içerlekti pencere altlarında boşluklar vardı o alt kısımlara klimaları soktular, daha sonra onlar için ayrı düzenlemeler yapılması gerekti. Tavan yükseklikleri değişti tavanlar alçaldı. Başsavcılar filan kendi oda büyüklüklerini değiştirebiliyor. Plan haricinde bir bakıyorsunuz 150mt2 oda haline gelmiş filan.

Bu alan tamamen adliye sarayı olarak yapılıyor, başka bir kamusal işlevi yok. Burası ilk planlanması yapıldığında, burasının ilk vaziyet planında, Bakırköy tarafında Bakırköy Kaymakamlığı olacaktı böylece burası bir kamusal alan olacaktı. Yan yollar filan planda yoktu. Planlamamızda bizim arka yol aksımız devam edip o kamusal alana bağlanıyordu. Arka binanın terasları filan tamamen sosyal aksa bağlanıyordu. Artık tüm işlevi değişti, işlevsizleşti o nedenle. Ama bina kütlelerinde değişiklik olmadı.

Çevresi ile ilişkisi konusunu konuşacaksak. O zamanlar orada yarışma alanının çevresi boş idi. Burası adliye olunca sonradan buraya gelenler oldu çevre sonradan değişti. Adliye Sarayının yapımından sonra biraz daha çevresinde özenilmiş yapılar yapmaya başladılar.

Araziyi kurum seçiyorsa alanla ilgili görüşleriniz neler?

Alanla ilgili çok fazla düşünmedik sonuçta bu bir yarışma. Burası aslen bir dolgu alanı idi burası atıl bir alan moloz atma alanı idi. Burası aslen bir şirketin malıdır devlet burasını istimlak etti. Ana fikir olarak buraya kamu eli ile işlevler getirilip kamusal alan yaratma planı var. Kamulaştırılan alan beş sene içinde amacına yönelik iş yapılmazsa alan geriye iade edilir. Burada da öyle oldu. Biz planlarımızı verdikten sonra beklemeye alındı, daha sonra gazete bir haber gördük kanuna göre beş yıl içinde herhangi bir faaliyet gösterilmez ise istimlak edilen alan ilk sahibine geril verilir diye. Bunu fark eden yönetim bizden acilen projeyi ihaleye hazırlamamızı istedi. Acil bir şekilde ihaleleştirme sürecine girildi. Acil bir şekilde temel atılır ve bu şekilde alanın geri verilmesi engellenir.

Yapım esnasında müteahhit değişikliği yaşandı. İlk müteahhit pek işi kıvıracabilecek biri değildi. Daha sonra Kalyon inşaat projeyi alır devam ettirdi. Oldukça başarılı bir şekilde inşa ettiler haklarını yememem lazım. Bende sürece dahildim ara sıra şantiyeye uğruyordum tasarım konusunda, o zamanlar pek yoktu proje sorumlusu filan ama o inşaata o zamanlardan daha koymuşlardı.. Binanın içi ve dışı taş sıva olması istendi. Ama uygulamada Bakırköy Başsavcısına 160 metre uzunluğunda bir cephenin sıvada herhangi bir hatada gün ışığında çok kötü görüneceğini belirttim. Dış cephe seramik kaplama, dış çevre yer kaplaması, taraklı mozaik (Ankara taşı) olarak kaplandı.

Sizden sonra İstanbul'a iki Adliye Sarayı daha yapıldı. Bakırköy Adalet Saray'ı kendisinden önceki ve kendisinden sonrakilerde nerede duruyor?

Sultanahmet tamamen farklı bir konsept, büyüklük ve yapı içeriği olarak. Zaman içinde farklı cepheler önermek Sedat Hakkı beyin huyudur. Yarışma meselesinde açık yarışmalarda müellifin gücü daha fazla. Yarışma ile kazandığı projesinde diretebiliyor. Bizde de öyle oldu mesela. Tasarımının uygulanmasında diretebiliyorsun. Ancak kapalı usul yarışmalarda direktmek söz konusu değil. Orada seçici kurul neyi isterse onu yaparsın, hatta yarışma sonrasında bile eklenecek ve çıkartılacak şeyler istenebilir. Mimarlık harici farklı alanlardan meslek erkânları mimari projeye çeşitli müdahalede bulunabilir, çeşitli figürler eklemeni isteyebilir. Mimar tüm bunlara karşı savunmasızdır. Kapalı yarışmalarda satın alınan mimari proje değil mimardır.

EK. B

Mimar Haldun Erdoğan ile Kartal (Anadolu) Adalet Sarayı Söyleşisi

Adliye binalarının uygar ülkelerde, hukuk ile ilgili yapıların daha görkemli olduğunu görüyoruz. Diğer kamu yapılarına göre daha görkemli yapılar. Bu nedenle bu yapıların; adaletin, hakkın, hukukun gösterimi, üstünlüğünü vurgulamasının gerekli olduğu inancındayım.

Mesela her üç adliyede birbirine benzer benzerlikler var. Avlulu yapı olarak tercih edilmiştir. Benim projemde iki farklı nokta var. Biri başsavcılık binasının E bloğunda bir atrium var, bir de halk girişinde heykelsi bir kanopi var. Güçlü bir heykelsiliği var ama insanları ezen bir yapıda olmadı. Ancak Hitler mimarisi gibi halkı baskılayan bir yapı değil ama gücünü gösteren bir büyüklükte. Dış mimari olarak böyle bir şeyin olması gerektiği kanaatindeyim. Bakırköy'ü pek bilmem ama Çağlayan'ın bulunduğu arsa başka bir belediye binası için yapılan yarışmadan biliyorum. Burada ister istemez mimar düşey yükselmek zorundaydı. Orada kullanıcılar düşeyliği kolaylık olarak bunu benimsiyorlar. Şimdi bu şekilde olması hoşlarına gidiyor bu tarz.

Benim projemin arsasında eski E-5 yeni E-100' ün yanında, 125 bin metrekare büyüklüğünde geniş bir arsa alanım var. Bu arsanın birbirine paralel olan yollar arasında 24 metre kot farkı vardı. Bunu kurgulamak üzere arsanın verdiği imkânlar ve imkânsızlıklar sebebiyle bu binaya böyle bir form verildi.

Proje yapıldıktan daha sonra bu yerden metro geçeceği belli oldu. Beraber inşa oldular aynı anda ele alınıp yapıldılar. Metro imkân varken ben metronun binaya bağlanmasından yanaydım ancak güvenlik gerekçesi ile binaya bağlanması istenmedi. Bence anlamsız bir güvenlik takıntısı var ve sonuçta bu bir kamu binası ve buraya insanlar gelecek.

Arsa büyük, program 360 bin metrekare. Benim tercihim ve insanların şikâyet ettiği şey yüksek bir yapı yapmayı tercih etmemem. Ama bu benim tercihimdi. Düşey yapıp dolaştırmak yerine yatayda yürümelerini tercih ettim. Günahı ve sevabı bana ait. Binanın ana şeması hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemelerini birbirinden ayırması ilkesi ile başlar. İki yay vardır biri ceza mahkemesidir birisi hukuk mahkemeleridir. Ceza Mahkemeleri deniz yönündedir. Kottan yararlanıp daha alt kottan girer. Alt kotta da otopark ve nezarethane girişleri vardır. Ağır ceza mahkemeleri ve nezarethane olması kullanım ilişkisi ile alakalıdır. Ancak ağır ceza mahkemeleri hemen girişte

nöbetçi mahkemeler vardır. Müstakil giriş istenmiştir. Işık ve hava yetersizliğinden dolayı projede değişiklikler yapılmıştır. Kullanım mantığı bunu getirmiştir. Bende onu inşa etmek durumundaydım.

Adalet saraylarının yer seçimleri konusunda fikriniz nedir?

Adalet Bakanlığı yer seçimlerini yapar. Bizim yer seçimlerine herhangi bir katkımız yok. Bu binanın yer seçimi ve şehrin içindeki noktasını hiç kimse tartışmadı. Belki de tartışması gereken bu idi. Kartal Adalet Sarayı Anadolu yakasına hizmet eder ve Kartal Kadıköy'den sonra İstanbul Anadolu yakasında bir merkez olma yolunda ilerliyor. Mesela Zaha Hadid'in projesinin yapımına başlanacak yakın zamanda, ne derece gerçek bilemiyorum. Ama güzel olur yani burası eğer bir çekim noktası olacaksa. Arsa seçimi olarak ta Adalet Sarayı metroya yapışık olduğundan gene doğru bir yer.

Eğim konusunda ben çok rahatsız değilim. Binanın bana göre binanın esprisi olarak daha iyi oldu. Sürpriz arsaların sürpriz mimariler çıkarttığını düşünüyorum. Artık bu büyüklükte bir kamu arsası bulabilmekte bir mesele oldu. 125 bin metrekare kamu arsası bulabilir misin bugün İstanbul'un içinde?

Projenin talihsiz yanları var ilk bina budur. Çağlayandan önce başlamış, Çağlayandan sonra bitmiştir. Tüm yapım ve yaptırma acemilikleri burada tecrübe edildi. Binanın dış mimarisinden de gayet hoşnutum. İç mimarinin istediğimiz gibi olmadığını düşünüyorum. Yarışma projemizden farklı uygulamalar oldu bloklarda benim tekliflerim daha kullanışlı ve daha güzel iken, özellikle yangın yönetmeliklerden dolayı merdiven kovalarında değişiklikler oldu. Zaten tüm şikâyetler bununla alakalı. Çok yüksek sayıda kullanıcısının olması ve çok yüksek önemde bir yapı olmasından dolayı merdiven kovalarına girerken yangın sırasında her merdiven kovalasının başında büyük boşluklar istendi. Şimdi bu merdivenlere ulaşmak çok zorlaştırıyor. Ayrıca tüm merdiven hollerinin giriş kapısı yangın çıkış kapısı olarak istendi. Bu hem kullanım zorluğu, fark edilme zorluğu ve kullanıcıda çekimserlik yaratan faktörler. Ben bu kapıların olmasını istemedim kaldırılmasını istedim ancak maalesef tekliflerim kabul görmedi.

Yarışma davetli olarak düzenlendi. Adalet Bakanlığı düzenledi. Ben bu yarışmanın ilanından önce Kadıköy Adalet konağı yarışması birincisiydim. O nedenle beni bu projeye çağırdılar. İstanbul'daki tüm adliyeleri tek bir yerde toplama fikrinden sonra

adalet bakanlığına avukatların talebi olduğunu belirliyor.- eski yarışmalardan vazgeçildi. Kadıköy Adliyelerini büyütme istendi ilk başta.

Adliye saraylarının tek bir yerde toplanması doğru mudur?

Olabilir de olmayabilir de bence bu büyüklükte bir alanda 6-7 tane adliye çıkabilirdi. Bence bölgelere de ayrılabilirdi. İstanbul megakent, artık bir ülke gibi. Doğrusu nasıl bir ülkenin şehirleri varsa onların birer adliyesi olarak düzenlenebilirdi. Ama böylesi bir bina bir mimara teklif edildiğinde kimse bu şansı geri çevirmezdi. Ben bu işi yapmış olmaktan da son derece memnunum. Benim için çok mükemmel bir şey. Meslek hayatımda bir daha tekrarı olacak şey değil.

Değişiklikler geldi tabii. Çeşitli fiziksel değişiklik talepleri geldi. Bu blokta (savcılık bloğu) taraklı bir ofis bloğu düşünmüştüm ama karşılıklı bakan ofisler hoşlarına gitmedi onu değiştirttiler. Oscar Niemayer'in bir yapısında kemerler vardır suya paralel şekilde, ona olan hayranlığımdan aynı zamanda Selçuklu yapı öğelerine benzemesi için yaptım.

Asma katların yüksekliğinin yetersizliğinden şikâyetçi oluyor insanlar, ama mimari gereksinimleri bilmediklerini düşünüyorum. 3-4 metre yükseklikte asma kat yaparsak o binanın kat yüksekliği 9 metreye varır. İnsanlar pek farkında olmadan konuşuyorlar. Heyetli mahkemeler onların sosyoloğu psikoloğu içinde olan mahkemelerdi. Onların işlevleri değişince asma katlar anlamsız kaldı ve ondan çok şikâyetçi oldular.

İnsanlar yatay binada dolaşımdan şikâyetçi oluyorlar. Binanın yatay kademelendirmelerinden dolayı ulaşabildikleri her merdiven kovanı ile her kata ulaşamamaktan şikâyetçi olmaktadır. Buraya gelen kullanıcılar estetikten ziyade kullanım kolaylığı arıyorlar.

Yarışma projemde farklı bir icra takip ve savcı görüşmecisi sistemi önerdim ancak kabul etmediler. Yarışma da kabul edildi ancak uygulama sırasında problem yarattılar. Daha sonra bu ön büro şeklindeki sistemi değiştirmek zorunda kaldım –icra takip odaları oluyor o yerlerde- yarışmadaki sistemim sonradan değiştirildi bu nedenle dolaşım şemasında aksaklıklar çıktı. – dolaşım şemasındaki aksaklıklar, avukatlar ve idari işler amiri de belirtmekte. – ön büro sistemi olsaydı iç dolaşım hakkında savcılarının ve hâkimlerin iş yükleri hafifleyecekti ancak kabul ettiremedim.

EK.C

Mustafa Aytöre ile Çağlayan Adalet Sarayı hakkında görüşme.

Bu alan Park ve Bahçeler müdürlüğüne ait bir alan. Bu yarışma tıpkı kartal gibi sınırlı seçmeli bir yarışma bu alan ile ilgili bizim bir tasarrufumuz olamadı. Zaten bu tür yarışmalarda binayı yaptıracak olan idare gelir arsayı önünüze koyar bu konuda bizim bir müdahilliğimiz gibi bir konu söz konusu olamadı. Kartal Adalet Sarayı yarışmasında da aynı durum oldu.

Burası gecekondu bölgesiydi. Orada çok eski yapılar vardı. Bu binayı yaparken Çağlayan kavşağı vardı. Buradaki bağlantı yolları çok kötü, trafik tıkalı idi. O kavşakta benim her gün 20 – 25 dakikam geçiyordu. Biz bu binanın inşaatına başladığımız zamanlarda etrafta hiçbir şey yoktu. Yemek yiyecek yer bile yoktu. Adliye yapıldıktan sonra oraya gerek avukat büroları olsun gerek şirket büroları konuşlandırılanlar oldu. Bir sürü binalar yapılıyor ve adliyenin içine geleni gideni karşılamak için restoranlar yapılıyor filan, bizim adliye ile birlikte böyle çalışmalar başladı tabi o gördüğünüz çirkin yapılar adliye ile birlikte gelişti. Bence iyi katkı sağladı o bina çevresine.

Sonra kavşak çalışmaları başladı. Binanın bitimine doğru giriş çıkışlarda büyük sıkıntılar var bu yol taşımaz dendi. Hatta belediye başkanı mimar olduğu için yer altındaki geçit tek katlıydı onu iki katlı hale getirdik biraz daha iyi çalışır hale geldi.

Binanın yerleşimini tasarlarken kavşağa uyum sağlayacak daha yuvarlak bir kitle ile çalıştık. Tahmin ediyorum o proje seçiminde biçim etkisi o yönde oldu. Daha önceden burada biliyor musunuz bilmiyorum Murat Tabanlıoğlu'nun burada bir büyükşehir belediye binası yarışması olmuştu bizden önce. Onunda birincilik kazandığı projede onunda böyle daha yuvarlak daha köşeli olmayan, kavşakla uyum sağlayan bir yapı önermişti. Bizimki de aynı mantıkta çalışıldı.

Yapının park ile olan ilişkisi nasıldır?

Biz yapıyı parkla da bütünleştirmek istedik. Ama şu anda parkla bütünleşti mi hayır bütünleşmedi, çünkü biz oraya çok güzel bir peyzaj projesi yaptık. Parkı binanın giriş çıkışları ile bütünleştirmeyi planladık, halka açtık ama maalesef bizim peyzaj projemizi uygulamadılar. Çokta güzel bir projeydi o parkı da biz aldık zaten koruma kurulları filan ama maalesef bizim yaptığımız peyzaj projemizi uygulamadılar. Müteahhit bir proje yaptırmış işte biz bunu uyguluyoruz dediler ve bende bıraktım o

projeyi. O bina parkla birleşseydi bizim yaptığımız proje uygulansaydı inanılmaz güzel olacaktı.

Binanın meydanla olan ilişkisi nasıldır?

Binanın meydanla ilişkisini maalesef anlatamam çünkü biz sahip çıkamadık ona, yani bize sormadılar. Ondan sonra belediye o meydanı kendisine göre ihale etti projelendirdi. Tabi o meydan projesine herhangi bir müdahalemiz yok ve son derece kötü bir yapı o yani altındaki sirkülasyon iyi çalışıyor ama üstündeki meydan beton yığını son derece çirkin bir meydan var orada.

Binanın kullanımı çok yoğun bakarsanız aynı Kartal Adalet Sarayındaki yoğunluk burada da var 5.000 kişi zaten görevliler ve hizmet veren kişiler. Aynı zamanda 50.000 kişide günlük kullanıcı sayısı ediyor toplamda 55.000 kişi bu sayı İstanbul'daki statlardaki sayılar neredeyse. Bunların sirkülasyonları çok önemli hem bina içi hem de bina dışında ulaşım aksları ile bütünlük göstermesi bakımından bina başarılıdır.

Binanın ana avlusunda ve yan girişlerde yükseltilmiş girişler vardır. Yan girişlerle ana girişlerin yükseklik farkı vardır. Alt koridor yoğun kullanılır gördü iseniz. Ana avludaki yükselen kısmı toplanma alanı olsun adli açılış yıllarında törenlerin de yapılabilmesi amacı ile yapıldı. Daha sonra kullanılması başarılı oldu ki bakarsanız haberlerde oradaki iç avluyu avukatlar çeşitli gösterilerde kullanmaktadırlar zaman içinde. Orası artık bir gösteri alanı gibi oldu.

Binanın asıl olarak iki büyük ana girişi var bunlar iç avlulu girişler zaten görmüşsünüzdür.

Bizim binamızda her yer aydınlıktır, hiç karanlık mekân bulamazsınız sadece bodrumda otoparkta doğal ışık girmez onun dışında adliye yapısının her yerine doğal ışık girer hatta hava aydınlıkken binada elektrik kullanımı çok düşüktür tüm ışıkları kapatırlar. Elektriklerin kesilip kesilmediğini anlamazsınız bile.

Yapının çevreyle uyumu iyi ulaşım ile uyumu iyi yani halkın her yünden akıp girebileceği bir yer. Park tarafındaki giriş kısmı hâkim ve savcı kapısına çevirdiler. Orası avukatların kullanabileceği şekilde yapılmıştı, ancak avukatları daha sonra idare oradan almama kararı aldı. Avukatları aşağıdaki kapıdan girsin dediler. Yapıda bu nedenle sirkülasyon aksamaları sıkıntıları var. Aslında almaları gerekti çünkü orası da ana bir giriş ama güvenlik sebebi ile diğer kısımlardan alıyorlar. Dedğimiz gibi yapsalardı aşağıdaki insan trafiği azalacaktı.

Yapı son derece rahat kullanıma sahiptir. Gerçi yoğunluktan dolayı ilk başta karışık gelebilir ama zaten adliye ile ilgili işi olanın bir kereliğine işi olmuyor her duruşmada gelecekleri için zaman içinde kullanımına ikinci ve üçüncü seferlerde rahatça ulaşabiliyorsunuz yürüyen merdivenlerle.

Mesela otopark girişleri çok iyiydi, ama maalesef onu yine bir takım kısıtlamalar getirdiler o da bozuldu. Yani bizimki aynen bir alışveriş merkezi gibiydi, aşağıda arabayı otoparka bırakıyorsun tabi hâkim savcılar ve avukatlar için, personel için bunu söylüyorum bunu söylüyorum. Aşağıdan asansörlerle yürüyen merdivenlerle yukarı çıkıyorsunuz.

Halkıda dışarı aldık güvenlik sebebinden dolayı halkın kullandığı araçlar bina dışında park edilsin dediler biz de halkın kullandığı otoparkları dışarı aldık ama orada asansörler var hemen binanın altına 20 metre yürüyecek asansörlere ulaşacak şekilde tasarladık orayı.

Tabi şunu da ekleyeyim otoparklar bizim oraya yaptığımızın çok dışında kullanılmaya başlandı bizim tahmin ediyorum 3.500 otopark alanımız vardı orada. Zannediyorum 1500'ü orada artık arşivlere ayrılmış durumda artık. Böyle bir sıkıntı oldu orada. Yani biliyorsunuz kullanım sırasında çok müdahaleler oluyor binalara ondan dolayı da sizin kurduğunuz tüm kullanım sistemi bozuluyor. Tıpkı az evvel anlattığım avukatlarında giriş yerlerinin değiştirilmesi gibi.

Çok anlattım ben idareye biliyorsunuz iki tane büyük giriş vardır bizim binada hadi dedim birisi protokol yahu diğerlerini neden açmıyorsunuz avukatlara? 300 -500 tane hâkim savcı girecek diye o kapı kullanılıyor sonra o kapının işi bitiyor.

EK. D

Avukat Semih Tüfek, Adliye Sarayları kullanımının genel değerlendirmesi.

Adalet Sarayları cezai güç olmamalı. Oraya gelen kişiler hak aramak için o mekâna giriyorlar ve o mekânı o amaç ile kullanıyorlar. Buraya gelen ya da bu binaya bakan birisi bu binalarda ezici bir güç gösterisi görmemeli. Özellikle Bakırköy Adalet Sarayının kasvetli yapısı kullanıcıyı kendisinden uzaklaştıracak şekilde. Somurtan, ağır ve olumsuz bir havası var.

Çağlayan Adalet Sarayı'nın içlerinden görece olarak en iyisi olduğunu söyleyebilirim. Zira dış kütlesi oldukça kapalı ve ağır bir yapıda, belki daha hafif malzeme de dış cephe şekli tercih edilebilirdi. Ancak iç mekân olarak kullanım yeterliliği ve dolaşım şemasının kolaylığı en net bu binada var. İç mekânı diğer mahkemelere göre çok ferah, aydınlatma ve havalandırma açısından da oldukça iyi. İç dolaşım şeması da kullanıcıyı zorlamamakta. Ancak güvenlik noktaları sonradan oluşturulmuş durumlar. Ana girişte güvenlikte insan yığılması olmazken asıl kullanıcı girişinin yoğun olduğu metrobüs yönündeki yan kapılarda güvenlik sistemleri sonradan ekli o nedenle yeterince yer yok ve zaman zaman yığılmalar yaşanmakta. Kullanım şeması derken de Adalet Bakanlığı sürekli olarak mahkemelerin birbirleri ile olan ilişkisini yönetmeliklerle sürekli değiştirmekte. Bu nedenle bir bulduğunuz mahkemeyi aynı binada bir daha aynı yerde bulamayabiliyorsunuz. Bu adalet sisteminde makamların birbiri ile olan ilişki değişiminde mahkeme salonlarının hiyerarşisi de fiziki yapı olarak ta değişiyor.

Kartal Adalet Sarayı içlerinde en sıkıntılı durumda olan yapı. Ana giriş avlusu diğerlerinden farklı ve basık. Girişteki kanopi biraz ürkütücü olabiliyor. Bu tür yapıların, yüksek yoğunluklarda kullanıldığı gerçeğinin göz önünde olması lazım. Binanın işlevi ile biçimi uyumsuzluk gösterdiği zaman çok ciddi sıkıntılar yaşanabiliyor. Kartal Adalet Sarayında da bu durum var. Bloklar arası ulaşım işkenceye dönebiliyor. Ayrıca yapıda farklı bir modülleme sistemi var. Eskiden mahkeme salonları olması gereken yerler icra takip odaları haline getirilmiş ancak kullanım açısından çok büyük sıkıntılar var. Örnek olarak benim bir arka koridordaki veznede işim olduğu zaman binayı tam tur dönerek o koridora ulaşmam mümkün oluyor. Birde Anadolu Adalet Sarayının günlük kullanıcılarının 30 bin olduğunu düşünürsek ve çok büyük insan sayısının bu dolaşımı yaptığını düşünürsek ortaya kullanımdan çok uzak bir durum çıkmakta. Yatay yerleşim bu yapılarda çok uygun bir

durum değil. O binada birden fazla işi olan insanlar için dolaşımı ve birde mahkeme salonlarının sürekli yer değiştirdiğini varsayarsak çok kullanışsız bir bina olarak ortaya çıkıyor. Ancak Kartal Adalet Sarayında eklenmesi gereken bir durumda çok geniş bir alana yayıldığı için arşiv odalarının yerleri çok geniş bu bakımdan adalet sarayları içinde en düzgün hizmeti Anadolu Adliyesi sunuyor diyebilirim.

Bakırköy Adalet Sarayı içlerinden yapı olarak en eski olanı. Dışarısının pek hoş bir intiba bırakmadığı gibi iç kısmının da çok kullanıcı dostu olduğunu söyleyemem. Mahkeme salonları bariz küçük durumdadır. İ dolaşım olarak biraz daha iyi asansörleri az olmasına rağmen içerideki kullanıcılara yeterli gelebiliyor. Ancak yapısı gereği içerisi oldukça kasvetli ve karanlıktır. Dışarıdan gelen birisi binada bir miktar ferahlık arıyor.

Binaların tekil yapılar halinde inşa edilmesi iyi bir şey kullanım açısından. Her tür davaya çok büyük bir kolaylıkla ulaşabiliyoruz. Ancak tekil yapılarında kendi içlerinde ciddi problemleri var. Fiili kullanıcı olarak tekil yapıların yapım şeklini – burada adalet sarayları acaba eskisi gibi dağınık olarak kalması hakkında bilgi veriyor.- savunuyorum çünkü diğer türlü bir yerleşimde dosyaların nakilleri davaların ve olayların takibi imknsız hale gelmekteydi. Tekil bina kullanım kolaylığı sağlıyor ancak bu binaların da yeterli yapıldığını düşünmüyorum.

Tekil binaların yer seçimlerinin, stratejik ve lokasyona bağlı olduğunu düşünüyorum. ağlayan ve Kartal zaten tamamen İstanbül’un ulaşımına entegre olmuş binalardır. Buradan çıkan görevliler, İstanbül’da görev verilen yerlerine büyük kolaylıkla ulaşabiliyorlar. Bu bakımdan yerleri için olumsuz bir şey diyemem ancak Bakırköy Adalet Sarayı tam olarak bu ulaşım ağına entegre olabilmisş sayılmaz. ağlayan ve Kartal Adalet Sarayları gibi E-5 bağlantısı doğrudan olmadığından, Bakırköy’de insanlar bir miktar dolaşmak zorunda kalınıyor.

Bu binaların alt katlarında özellikle bahsetmem gerekirse ağlayan Adalet Sarayının zeminin altında üç kat arşiv katları vardır. Ancak bunlar kullanıma açıldıktan 4-5 sene sonra ilk iki katı doldu ve daha da dosyalar eklenmeye devam ediliyor. ağlayan’da 36 tane icra takip bölümü var ve bunların her birine senede 40 bin icraa dosyası geliyor. Bu yoğunluğu tek bir arşiv yapısının kaldırması mümkün değil. Zaten aksamalar şimdiden başlamış durumda. Arşivden dosya taleplerimiz ancak ertesı gün karşılanıyor.

EK E

T. C.
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
Yüksek Kurulu

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 139 - 19.III.1965
Karar No. ve Tarihi : 2746 - 20.III.1965

Toplantı yeri : İ s t a n b u l

İstanbul'da Sultanahmet'de Adalet Sarayı İçin inşaatı hakkında Milli Eğitim Bakanlığı'nın 8.II.1965 tarih ve 732.35-656 sayılı yazısı okundu,ilişdiği projeler tehdik edildi ve müzakeresi yapıldı:

1 - Hipodrom anfi kademeleri kalıntılarının bina dışında kalmasına,

2 - St.Üfemi topluluğunun bina altına tesadüf eden kısmının teşhir edilebilecek şekilde muhafaza edilmesine,

3 - Diğer Saray kalıntılarının mimdın olanlarının bina dışında veya içinde muhafaza edilmek üzere proje tadili yapıldığı takdirde Adalet binasına ağır cezalar blokunun ve mevcut binaya bağlantı kısmının inşaatında sakınca olmadığına,bu tadiller dolayısıyla yer kaybı zuhur eder ve zaruret hasıl olurmu ağır ceza blokuna bir kat ilâve edilebileceğine,

karar verildi.

BAŞKAN

Tahsin Öz

Tahsin Öz

Üye
Akak (Mahmut)

Üye
Aktepe (Münir)

Üye
Altın (Orhan)

Üye
Eldem (Sedat H.)

Üye
Kuran (Aptullah)
Bulunmadı

Üye
Öz (Tahsin)

Üye
Turan (Osman)
Bulunmadı

Üye
Yenice (Mikhat)
Bulunmadı

BAŞKAN YERLİ

Orhan Almaz

Üye
Almaz (Feridun)

Üye
Eylül (Süleyman)

Üye
Söylencesiz (H. Kemal)

Üye
Eski Eserler ve Müze
Genel Müdürü
Mehmet Cüder

Üye
Altın (Ekrem)
- Bulunmadı

Üye
Gökbuğ (Tayyip)

Üye
Turan (İsmail)
Bulunmadı

Üye
Vakıflar Genel Müdürü
Mihet Denizman

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTUSU - İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

İSTANBUL ADLİYE SARAYININ BUGÜNKÜ YERİNDE GENİŞLETİLMESİ İŞTEĞİ HAKKINDA İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTUSU GÜROŞU

İstanbul, Sultanahmet'te İbrahim Paşa Sarayı gerisinde bulunan Adliye Sarayı, taban alanında yapılan uzatmalarla ve üzerine iki kat eklenerek büyütülmek istenmekte, ayrıca Divanyolu ile aradaki bölgede önemli arkeolojik varlıkların ortaya çıkarılması sonunda inşa edilmesi olanağı kalmamış bulunan Sıvıcılık ve Ağır Ceza bloklarının bu buluntulara rağmen bugün tekrar, bu öğren yeri üzerinde inşa edilmesi için çaba sarfedilmektedir.

Bu konuda çeşitli kurum ve kuruluşlar çeşitli nedenlerle görüşlerini belirtmişler, farklı tepkiler göstermişlerdir. Konu basım yoluyla bugüne kadar yansıtıldığından çok daha geniş ve evrensel boyutlarda, bir kamuoyu yankısı uyandıracak nitelikte ciddi bir konudur.

Tarihi yarımada Sultanahmet Arkeolojik Alanı içinde, Hipodrom çevresindeki yer üstü ve yer altı kültür varlığının sit bütünlüğü içinde korunabilmesini, bugünün dünyasına ve gelecek kuşaklara gerektiği biçimde sunulabilmesini sağlamak, başta Devlet olmak üzere tüm ilgililerin görevidir.

[İstanbul] Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTUSU (MTRE) de birinci derecede ilgili bir akademik kurum olarak, konuya ilişkin aşağıdaki görüşünü sorumlulara ve ilgililere iletilmek üzere saptamıştır:

1. İstanbul kent olarak her tarihsel döneminde farklı kültürlerin en önemli mimari mirasının yoğunlaştığı bir merkez olmuştur. Hipodrom ve yakın çevresi ise bu büyük kültür mirasının odak noktasıdır.

Roma, Bizans ve Osmanlı Kültürlerinin dinsel, sosyal-kültürel kurumlarının, anıtsal yapılarının yanyana, iç içe yer aldıkları bu alan, çok az değişikliğe uğrayarak, en azından yapılaşmadaki kullanım amaçları, yoğunluk ve silüet açısından yakın zamana kadar korunabilmiştir.

MTRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel. 433100/2241

2. Müzeler, büyük Mimari Anıtlar, Tarihi Saraylar ve kültürel kurumların yoğunlaştığı ve önemli bir kıstas hâlinde ciddi araştırma ve değerlendirilme konusu olan bu bölge İstanbul'daki düzenlemelere ilişkin en eski planlardan bu yana hep "Arkeolojik Alan" olarak adlandırılıp bir özel yöne olarak vurgulanmış bulunmaktadır.

3. Anıtları, meydanları, sokakları, müzeleri, öğren yerleri ile, kültür varlığının tanıtılmasına ve kültürün geliştirilmesine dönük etkinliklerin yer aldığı "müstesna" bir bölge olarak, bu yerin büyüyen İstanbul'un her türlü olumsuz etkisinden sakınılması gerekir.

4. Bu bölgede, genellikle yapılaşmanın artması ve özellikle "merkezi iş alanı" etkinliklerini ve buna bağlı olarak yoğun bir iş trafiğini beraberinde getiren fonksiyonların yerleşmesi ve gelişmesi sakıncalıdır.

5. Adliye fonksiyonu bu bir fonksiyonlardan biridir. Bu fonksiyonların "bir merkezde toplanması"nın karşıt fikrinin, iline sürüldüğü ve hatta ilgili Bakanlıkça uygulamaya konulduğu şu sırada İstanbul Adliyesi'nin yeni yerleşme ve gelişme planları hakkında karar verirken en azından, objektif, gerçekçi ve ciddi bir etüdün gerekliliği açıktır.

Seçilecek idari ve işlevsel sistem ne olursa olsun, yeni yerleşme ya da yerleşmelerde, kısa sürede tıkanıklıklarla karşılaşılması ve kent bütünü için çözümsüz sorunlar yaratılmaması koşullarının aranması gerektiği tartışılmaz.

Yine tartışılmayacak bir başka nokta da, geleceğe yönelik büylesine önemli ve "pahalı" bir kararın eski ve yanlış bir oldu-bitti'nin üzerine kurulamayacağıdır.

6. Adalet Sarayının bugünkü yerinin seçimindeki isabetsizlik, hem kendi fonksiyonları açısından, hem yer aldığı çevredeki değerler ve çevrenin kullanımı açısından ortaya çıkan olumsuzluklarla artık kanıtlanmış bulunmaktadır. Bilindiği gibi Adalet Sarayı'nın inşa edilmesi sırasında İbrahim Paşa Sarayı'nın arka avlusunu oluşturan yapılar grubu ve temel kazıları sırasında ortaya çıkan, Antiochos Sarayının yan kolları yıkılarak yok edilmiştir. Hemen peşisıra değişen çevrede konutlar sağlıksız ve perişan işyerlerine dönüşmüş, tüm ara sokaklar, arsalar ve tarihi Hipodrom bu yüzden otomobillerle dolup taşmıştır.

7. Adalet Sarayı, görkemli bir yapı ve bir "sembol" olmaktan önce, tüm çevresel ilişkileri içindeki işlenliğine özen gösterilmesi, önem verilmesi gereken bir Devlet Kurumu yapısıdır.

Hasan S. Türk

MTRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel: 433100/2241

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTUSU - İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

Bu gün, bu kurumun, bu yerde yerleşmesinin büyük bir yanılgı olduğu kentleşmiş ve eski karar verilirken varlığı bilinmeyen çok önemli yeni buluntular çevrenin tarihi ve arkeolojik varlığına katılmışlardır. (Bakınız Ek 1 ve 2.) Bütün bunlara karşın, Adalet Sarayı'nın mevcut binasına iki yeni kat çıkmak ve bu son derece önemli Breda yerleşimi (Aussas Sarayı, Hag. Euphemia Kilisesi ve mezar anıtları ile Hipodrom binalarının alt yapısı üzerine, Ağır Ceza ve Savcılık bloklarını inşa etmeye zorlamak, Adliye fonksiyonlarının bugünkü inşaat alanını tam iki katına çıkarmak önerisi ve daha da ileri gidilerek, bu yeni yapılaşmanın, tüm Hipodrom ve tüm arkeolojik ve tarihi çevreye ceki düzen verilmesinin bir fırsatı ve vesilesi gibi gösterilmeye çalışılması gerçekten şaşırtıcıdır.

SONUÇ :

Çeşitli ölçekte etkinliklerini ve çok yoğun bir gündelik insan ve araç trafiğini bölgeye gereksiz yere çekerek ağır sorunlar yaratan Adliye Fonksiyonlarının bugünkü yapılaşma içinde kesinlikle dondurulması; giderek hafifletilmesi ve en kısa zamanda büyük İstanbul ulaşım sistemine bağlı olarak şehir trafiğini yüklemeksizin kolay erişilebilir, düzenli trafik gereksinimi ve tüm öteki hizmetler açısından bugünden yarına tıkanıklıklar getirmeyen "uygun" bir bölgede yer alması, yalnız tarihi İstanbul'un kültür varlığı açısından değil, Adliye Sarayı'nın hizmetliler ve hizmet götürülen halk için işlerliği ve yatırımın isabeti açısından kaçınılmaz olan bir durumdur.

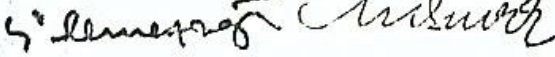
Büyükmeclis'in sonucu olan "plansız ve düzensiz" kentleşmenin oldu-bittilerinin den daha büyük, daha yaygın, onarılması daha zor olumsuz etkileri, hatalı yerleşme "karar"larının yarattığını önemli hatırlatmak ve ilgilileri uyarmak isteriz.

Başkan
Prof. Doğan Kuban
(Yurt Dışında Direvli)

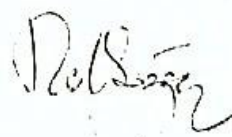
2. Başkan ve Başkan Vekili
Prof. Nezihe Eldem

Üye
Prof. H. Yavuz Köylüoğlu Prof. Hüsnü Suda

Üye
Doc. Dr. Metin Süzen

MTRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel. 435100/2241

E K : 1

V.yüzyıl başında, İmparator II.Teodosyus'un yüksek rütbeli devlet memurlarından Antiochos ve Leucos tarafından yaptırılan iki sarayın kalıntılarının bulunduğu bu alan, İstanbul tarihinin en eski konut kalıntılarını içermesi bakımından önemlidir.

Düyük bir kısmı Adliye Binası altında kalan Antiochos Sarayı, yarım daire planlı bir portik arkasında sıralanan dört merkezi planlı naçinden oluşan bir yapıdır. Altıgen planlı olan büyük salen, kiliseye çevrilmiş; bu arada doğu yönündeki nişe bema ve sintretona eklenmiştir. VII.yüzyılda Azize Üfemiya'nın relikleri Kadıköy'den alınarak buraya getirilmiş ve esas hacime iki sekizgen, iki de onikigen planlı mezar kapeli eklenmiştir.

XIII.yüzyılda yapı restore edilmiş ve bezenmiştir. Bugün kısmen mevcut olan fresk-ler bu döneme aittir. Arkasol mezarlarının da eklenmesinden sonra yöre, mezar anıtı ve hac yeri olarak önem kazanmıştır. Kalıntılardan ve yazılı kaynaklardan kilisenin ziyaretgâh ve mezarlık kilisesi olarak kullanıldığı anlaşıyor.

1522 yılında İbrahim Paşa Sarayının yapımı sırasında Antiochos Sarayı kısmen hasar görmüştür. Nur-u Osmaniye Camisi için yapılan hafriyatın malozlarının bu alana dökülmesi (1749) ile yapı delğu toprak altında bırakılmıştır. XIX. ve XX.yüzyıllarda bu alan küçük evlerle dolmuş ve merkez hapishanesi ek yapıları da buraya yerleşmiştir. 1939'da harap olduğu için yıkılan hapishanenin enkazı temizlenirken, Aya Üfemiya'nın duvar ve fresk kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. 1942'de başlayan kazı, A.M.Schneider ve K.llaumann tarafından yürütülmüş, 1950-52 yıllarında Adliye Sarayı yapımı sırasında B.kuyuran da bu alanda görev almıştır. 1957'den bu yana, kilise Bizans Enstitüsü tarafından restore edilmektedir.

MTRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversitesi - 34310/07, Tel. 333103/2281

EK : 2

Lausus Sarayı

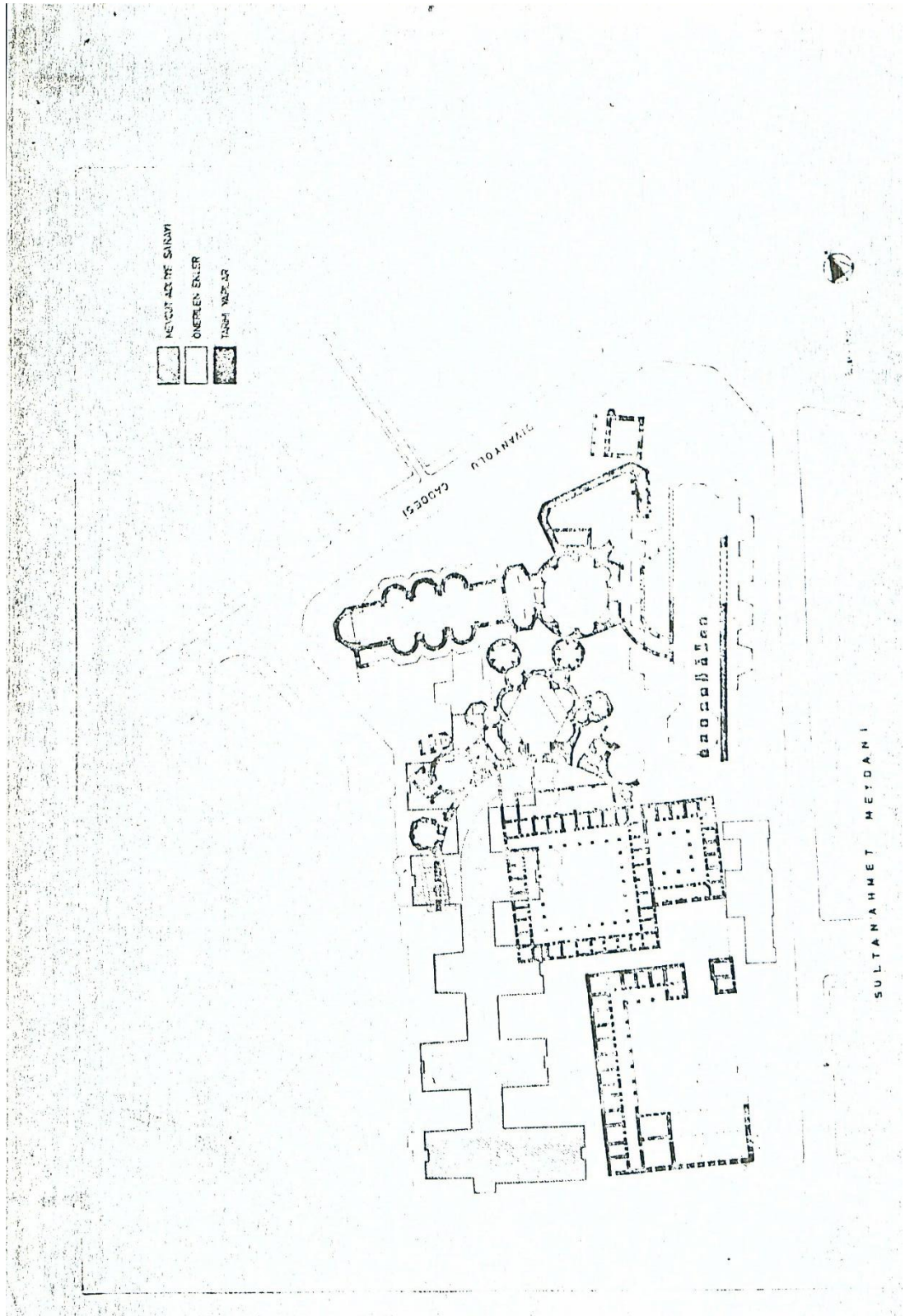
Antiochos Sarayı ile aynı dönemde, Mese'nin güneyinde yapılan Lausus Sarayı, Hipodrom yönüne açılan yarım daire planlı bir giriş portiküsünden ulaşılan anıtsal bir yapıdır. Muhtemelen kubbeyle örtülü olan 22 m. çaplı merkezi hacim, nişlerle zenginleştirilmiştir. Yuvarlak salondan iki yanda dairesel nişleri olan dikdörtgen planlı bir ara halle ulaşılmaktadır. Üçüncü hacim ucunda apsitle biçiminde bir çıkıntı olan uzun bir salondur (12.4 x 12.5 m.). Triklinium adı verilen salon daha sonra ilki yana doğru genişletilmiş ve duvarlarına üçer niş açılmıştır. Üçüncü bir genişletme sırasında, salon duvar boyunca yer alan ayaklar üzerine oturan çapraz taahhütlerle örtülmüştür. Bu hacim plan olarak İstanbul İmparator Sarayındaki Büyük Triklinos'a benzermektedir.

Lausus Sarayı içinde antik devrin ünlü heykelleri bulunuyordu. Bunlar arasında Lindos Athena'sı, Praxiteles'in Phidias Afrodite'si, Lysippos'un Samos Herası, Phidias'ın Zeus heykelleri en ünlüleri idi. Sarayda 476 yılında çıkan bir yangın, bu koleksiyonun yok olmasına neden olmuştur. Bundan sonra yapı, han ve konut olarak kullanılmıştır. VII.yüzyılda çıkan diğer bir yangında yuvarlak salon büyük zarar görmüştür. Bazı duvar ekleriyle bu bölüm ve trikliniumun bir kesimi sarnıca dönüştürülmüş ve bu amaçla kullanılan XVIII.yüzyıla kadar sürmüştür.

1952'de başlayan Adliye Sarayı inşaatı sırasında Sarayın güney kesimi açığa çıkarılmış ve bir yıl sonra da Divanyolu'nun güney cephesindeki yapıların yıkılmasıyla Saray'ın bulunduğu kazılması mümkün olmuştur.

NTRE

Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel. 433100/2241

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

MİMARLIK FAKÜLTESİ

ŞEHİRCİLİK ENSTİTÜSÜ

TEL 43 31 00 - 2258-2259-2260

İSTANBUL, 6 Ekim 1978

İSTANBUL ADALET SARAYI'NIN
TAMAMLANMASINA İLİŞKİN
İ.T.Ü. ŞEHİRCİLİK ENSTİTÜSÜ GÖRÜŞÜ

İstanbul Barosu Başkanlığı'nın Sultanahmet Divanyolu'ndaki Adalet Sarayı'nın anıtsal kalıntılar korunarak genişletilmesine ilişkin 12.9.1978 tarih ve 8981 sayılı yazısı görüşülerek aşağıda belirtilen Enstitü görüşü saptanmıştır.

- 1) Bir metropol'ün en önemli ve görkemli yapılarından biri olması gereken Adalet Sarayı'nın bitirilmemiş bir yapı olarak bırakılması doğru değildir.
- 2) Adalet Sarayı'nın İstanbul'un çok değerli olan bu bölgesinde yer alması, ona verilmesi gereken önem ile orantılıdır.
- 3) Adalet Sarayı, şehir ulaşım sistemi içinde kolay erişilebilir, şehir trafiğini aksatmayacak, yaya ulaşımı ve duran trafik gereksiniminin çözümüne elverişli bir konumda olmalıdır.
- 4) Şehircilik disiplininin kapsamına giren yukarda belirtilen kriterler ve belirecek şehircilik sorunlarına çözüm getirme olanağı açısından Adalet Sarayı'nın bu yerde tamamlanması uygundur. Şöyleki :

Divanyolu Caddesi trafik yükünün sahil yolu ve banliyö tren hattı ile bağlantı kurularak hafifletilmesi ve ulaşımın şehrin diğer bölgeleriyle bütünleşmesi olasıdır.

Yürüme mesafesinde, kazı alanları dışında yer altında planlanacak oto parklar turizm trafiği gereksinimi yanı sıra bir ölçüde Adliye Sarayı park ihtiyacını da karşılayabilecektir.

Bu çok önemli arkeolojik parkın içinde bulunan antik kalıntılardan, Aya Öfemya kilisesi ve çevre mozaikleri, Lausus sarayı giriş portifi, yuvarlak salonu, ve triklini, hipodrom basamakları ile kolonlu caddede ortaya çıkarılıp korunmak kaydıyla, çıkacak elverişli alanda bu anıtlara değer katacak bir proje'nin yapılması olasıdır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Önder Dinler

Doğum Yeri ve Tarihi : Bakırköy-İstanbul -1988

E-Posta : dinleronder@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2011, İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** : 2015, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri ABD. Mimari Tasarım Tezli Yüksek Lisans Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Odak Alanları Fikir Projesi Yarışması,
Mansiyon Ödülü 2014

Kadıköy İskelesi ve Yakın Çevresi Ulusal Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması,
Satınalma Ödülü 2011